

STATISTIKA & MY

- 04** Bezpečnost občanů i dat je nejdůležitější – rozhovor se Stanislavem Drápalem
- 06** Téma: Sčítání lidu, domů a bytů 2011 – krok za krokem
- 16** Perličky a zajímavosti, historie sčítání lidu
- 24** Ještě se nenarodil popularizátor statistiky – rozhovor s Richardem Hindlsem
- 30** Analýza: Trendy v zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR
- 34** Šetření o odborném vzdělávání zaměstnanců

číslo **02**

rok **2011**

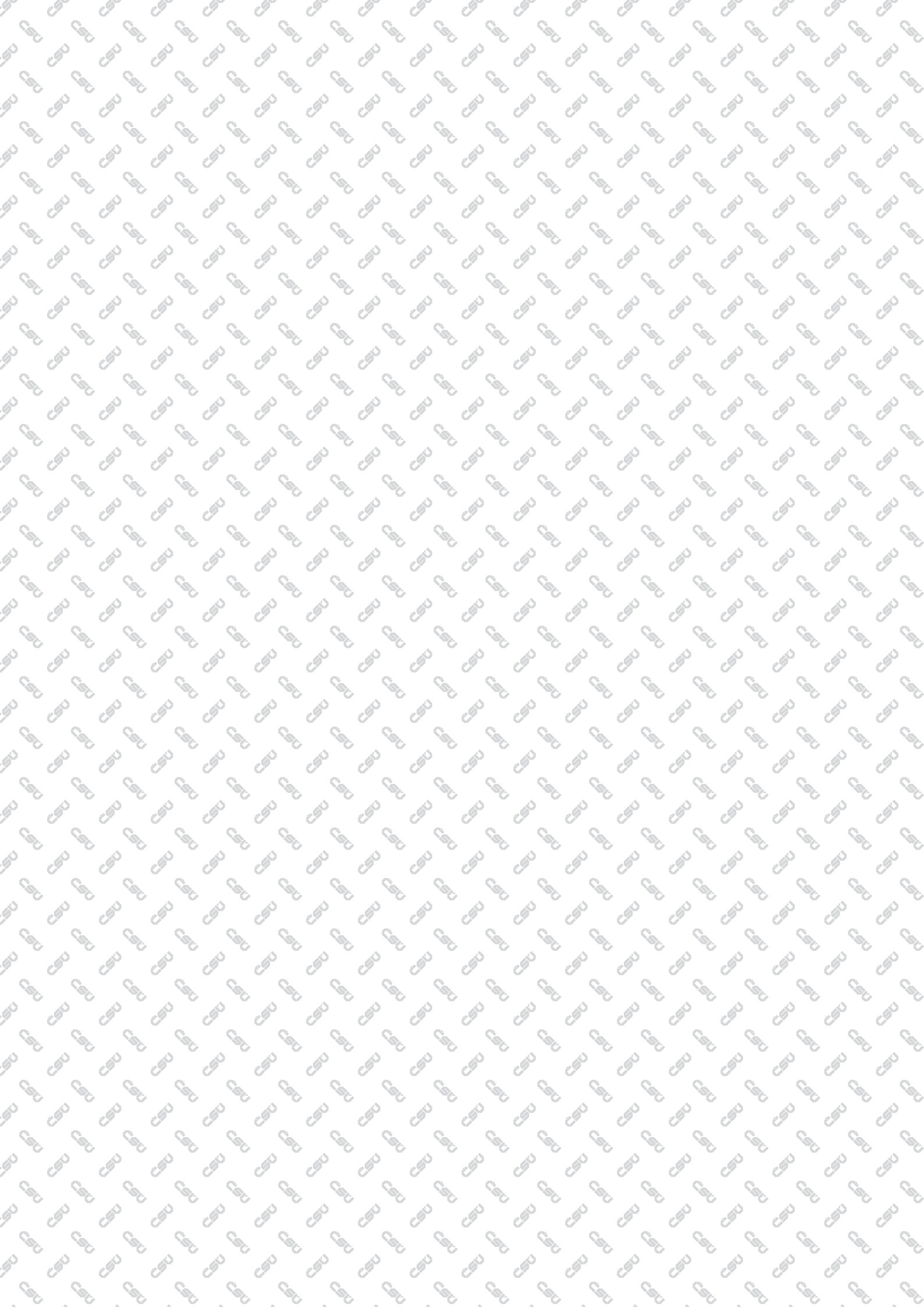
ročník **01**

web **CZSO.CZ**

ČSU

ISSN 1804-7149

Obsah

04	Rozhovor se Stanislavem Drápalem
06	SLDB – krok za krokem
07	Život lidí bez domova – poprvé ve statistických datech
08	Výrazný, jasný variabilní vizuální styl SLDB 2011
09	Priority při sčítání z důvodu bezpečnosti občanů
10	Školáky i učitele zaujalo Minisčítání
11	Vše o sčítání najdete na www.scitani.cz
12	Využití dat ze sčítání: akademická a výzkumná sféra, hasiči, hromadná doprava, řídicí instituce, zdravotnictví, životní prostředí, společnost a církev
16	Perličky a zajímavosti o sčítání
17	Historie sčítání lidu
22	Nová koncepce časopisu Demografie
23	Na budově ČSÚ ožil Indikátor
24	Rozhovor s Richardem Hindlsem
28	Odborný seminář Venkov 2011
29	Zahraniční turisté ožívují cestovní ruch
30	Trendy v zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR
32	Zaměstnanost v ČR a EU
34	Šetření o odborném vzdělávání zaměstnanců
37	Tradiční setkání sousedních zemí k projektu SLDB
38	Půlstoletí OECD
40	Otázky pro Jana Kellera
41	Očekávané události ČSÚ v březnu 2011
41	Meziměsíční změny spotřebitelských cen
42	Výběr výstupů ČSÚ v únoru 2011
42	Knižní tip: Seznamte se... Statistika

Vážené čtenářky,
vážení čtenáři,

věřím, že první číslo časopisu Statistika & My vás zaujalo a se zvědavostí čekáte, co vám nabídneme ve druhém vydání.

Jen několik málo dnů nás dělí od rozhodného okamžiku největšího šetření „Sčítání lidu, domů a bytů 2011“ (SLDB 2011). Tento statistický projekt desetiletí vyvolává u veřejnosti řadu otázek, a proto je mu na stránkách časopisu věnována větší prostor. Zvláštní pozornost si zaslouží zcela oprávněně – představuje totiž v současnosti jediný možný způsob, jak získat řadu významných a důležitých dat, která nejsou jinak v dostatečném množství dostupná. Výstupy projektu využije v následujících deseti letech pro svá rozhodnutí řada institucí z veřejného i soukromého sektoru. Jedná se mj. o vědecké, výzkumné a vzdělávací instituce, dopravce, zdravotnická a sociální zařízení či například záchranné sbory. V konečné fázi budou data ze sčítání ovlivňovat náš další život, ať již přímo nebo nepřímo. Proto je důležité si uvědomit, že při sčítání lidu domů a bytů se jedná především o nás, o naše děti a o naši budoucnost.

Prioritou a zájmem Českého statistického úřadu je vytvoření podmínek, které zajistí hladký průběh celého sčítání při maximálním zabezpečení získaných dat. Otázky ochrany osobních údajů jsou důsledně konzultovány s odborníky Úřadu pro ochranu osobních údajů. Zárukou ochrany soukromí občanů je i odstranění všech jmen a rodných čísel z databází, tzv. anonymizace všech naskenovaných formulářů.

Kvalitní realizace projektu záleží nejen na ČSÚ, který je hlavním garantem celé akce. Vysoká míra odpovědnosti leží i na našich partnerech a spolupracovnících, zejména pak na generálních dodavatelích. Těmi jsou společnosti Hewlett Packard, která zodpovídá za dodávky informačních technologií a Česká pošta, jež je exkluzivním dodavatelem terénních prací.

Nesmím ovšem zapomenout na nejdůležitější aktéry SLDB 2011 a těmi jsme my – občané. Není nadneseným tvrzením, že každý účastník sčítání hraje velmi důležitou úlohu. Záleží totiž jen na nás, s jakou mírou odpovědnosti se ke sčítání postavíme. A výsledek bude mít smysl pouze tehdy, když získáme správné, smysluplné a přesné informace od co nejširšího kruhu respondentů.

Přeji vám hezké březnové dny a nezapomeňte, že budoucnost se počítá.

doc. Ing. Iva Ritschelová, CSc. | předsedkyně ČSÚ

Bezpečnost občanů i sebraných dat je nejdůležitější,

říká v rozhovoru Stanislav Drápal, místopředseda ČSÚ

Stanislav Drápal je muž, jehož úkolem je dovést sčítání lidu do úspěšného konce. Sám je celoživotním statistikem a cenzus, který se koná na současném území České republiky každých deset let, označuje za nejkomplicovanější a nejdůležitější šetření vůbec. Dvě a půl miliardy korun, které stát do Sčítání lidu domů a bytů 2011 vložil, považuje za velmi dobrou investici. Ve svém důsledku se vrátí všem lidem v České republice. I přesto, že se někdy objevuje i jiný názor.

Z reakcí některých lidí je už teď jasné, že se jim nelíbí, že se jich stát stále na něco ptá, že musí vyplňovat dotazníky a odpovídat na otázky, které jsou už stejně dávno zpracovány v jiných databázích....

Zastavím vás, to je právě velmi rozšířený omyl, že tyto informace máme už dávno k dispozici. Ve sčítání už nejde přece jenom o to, jestli je nás více či méně než před deseti lety. Porovnáte-li otázky ve sčítání s existujícími administrativními zdroji, pak zjistíte, že se téměř nepřekrývají. Využitelná je evidence obyvatel ISEO ministerstva vnitra. Ta však obsahuje jen velmi omezené údaje a nezahrnuje například údaje o cizincích, kteří dlouhodoběji, tedy nad 90 dní, pobývají na základě různých víz a povolení na území ČR. ISEO je založeno na bázi trvalého pobytu. Stále více lidí však ve skutečnosti žije jinde, než je jejich trvalé bydliště, o čemž by starostové mohli vyprávět. To, kde lidé skutečně žijí, může zjistit jen sčítání lidu, stejně jako jak lidé dojíždí do práce nebo do školy a podobně.

Rozumím, ale na druhou stranu, přece informace o tom, kolik je v ČR registrovaných partnerů stejného pohlaví nebo kolik lidí má vysokoškolský diplom, to přece všechno stát už ví.

Ano, ví ale jen absolutní počet, a to je všechno. Zařazení údaje o registrovaném partnerství do sčítání lidu 2011 navrhla vláda s tím, že bude možné zjistit skutečné místo pobytu registrovaných partnerů a získat další údaje, jako je například jejich vzdělání, ekonomická aktivita, vztah k národnosti a náboženství a další údaje, které nelze získat jinak než ze sčítání. Tyto údaje by měly sloužit k podrobnější demografické, sociální, sociologické a jiné analýze tohoto poměrně nového fenoménu v životě společnosti ČR. Stejně je to i se vzděláním. Víme, kolik lidí kde vystudovalo jakou školu. Ale dále už nemáme žádný zdroj, který by sledoval, kam odešli žáci a studenti po absolvování a jak se uplatnili. Neexistuje zdroj s přehledem o tom, jaká je vzdělanost lidí podle místa trvalého a obvyklého bydliště, podle věku, pohlaví atd. V tom je sčítání naprosto nenahraditelné.

A kdo tato data využívá?

Například firmy, které hledají kvalifikovanou pracovní sílu. Investoři, kteří rozhodují kde a co postavit. Samozřejmě i ti, kteří rozhodují

o politice celoživotního vzdělávání a dislokaci a kapacitě vzdělávacích zařízení v jednotlivých regionech. Jen z dat ze sčítání zjistí, kde jsou lidé s potřebným vzděláním a potřebnou kvalifikací.

Proč už vlastně statistici neporádají tradiční mikrocentry?

Musíme se chovat racionálně. Mikrocentry generovaly velké náklady a přinášely stále méně kvalitní data.

Když už jste otevřel racionální chování, hodně se diskutovalo o tom, jak to bude se sčítáním cizinců v ČR. Zákon říká, že sčítání podléhají všichni, kteří se budou v rozhodný okamžik nacházet na našem území, ČSÚ by je měl tedy všechny sečíst.

Zákon o sčítání lidu nám skutečně dává možnost sečíst všechny osoby – tedy i cizince – kteří se vyskytnou v rozhodný okamžik na území ČR, kromě osob v diplomatickém a obdobném postavení. Sčítání cizinců má

smysl jen u těch lidí, kteří mají trvalejší charakter pobytu v naší zemi a jsou s ní tedy nějak spojeni. Například používají dopravní a energetickou infrastrukturu, produkují odpady, ale představují i ekonomický přínos. Pokud někdo tráví jako turista víkend v České republice a je to víkend, kdy je zrovna rozhodný okamžik sčítání lidu, jde spíše o nahodilý jev a nedává smysl takové lidi v sobotu 26. března 2011 shánět po hotelích či v privátním ubytování. Je to také o poměru, jak užitečnou informaci dostaneme a jakou cenu za ni budeme platit.

Vrátím se ještě na začátek našeho rozhovoru. Často se objevuje názor, že ČSÚ otravuje lidi jen kvůli tomu, aby mohlo pár sociologů, demografů a vědců zkoumat český národ, ale praktické využití lidí nikde nevidí. Nepředpokládám, že byste řekl, že mají pravdu...

Vím, že si to lidé často myslí, proto jsme také připravili rozsáhlou informační a osvětovou kampaň a najali PR odborníky, aby lidé dostali o přínosech sčítání co nejvíce informací. Pokud bych vyjmenovával všechny příklady, kde se výsledky ze sčítání lidem prakticky vrací, byli bychom tu ještě zítra. Jen namátkou, podle počtu obyvatel – a ten se zpřesňuje právě sčítáním – se rozdělují do obecních pokladen podíl na výnosu z daní, data se používají pro tvorbu krizových a protipovodňových plánů, národnostní menšiny mají možnost na základě výsledků sčítání uplatňovat svá práva nebo se podle dat ze sčítání o dojížděce plánují a upravují systémy veřejné dopravy. Praktický dopad do života každého z nás je opravdu velký.

A to je tedy důvod, proč ČSÚ investuje do informační kampaně?

Ano. Naším úkolem je získat co nejpřesnější data. Na jejich základě zpracováváme různé agregované statistické informace, které pak poskytneme dalším uživatelům. V informační kampani chceme říci, že pečlivým

a řádným vyplněním formulářů můžete přispět ke změně vlastní budoucnosti. A tak to skutečně je. Zákon říká, že účast obyvatel na sčítání lidu je povinná. My však dáváme přednost přesvědčování lidí o potřebnosti této akce, protože tím je větší pravděpodobnost, že dostaneme od lidí údaje úplné a pravdivé.

Hovoříte o předávání statistických informací dalším uživatelům, jak je zajištěna bezpečnost při tomto sčítání?

Bezpečnostní opatření jsou to nejdůležitější, na čem už přes dva roky pracujeme s týmy bezpečnostních specialistů. Díváme se na bezpečnost ze dvou úhlů pohledu. Jedním z nich je bezpečnost sčítaných lidí, aby se k nim nevloučil pod záminkou sčítání lidu nějaký podvodník. Tyto případy můžete vidět v médiích velmi často. Všem budeme velmi intenzivně a stále dokola vysvětlovat, jak poznat sčítacího komisaře a jak ověřit jeho pravost. Druhý úhel pohledu je bezpečnost osobních dat samotných. O těchto opatřeních nám bezpečnostní specialisté nedovolí příliš hovořit, ale jedna změna je zásadní. Před deseti lety jsme měli 45 tisíc sčítacích komisařů. Šlo přibližně o tři tisíce statistiků, dále o pečlivě vybrané pracovníky obecních a krajských úřadů, ale také o lidi „z ulice“, které jsme najali přes úřady práce nebo na inzerát. To jsme se rozhodli změnit a jako komisaři budou pracovat lidé z České pošty, tedy lidé, kteří mají zkušenosti a praxi s nakládáním s osobními daty a s doručováním peněz. Na České poště, ale i na ostatních dodavatelích, tak bude velká zodpovědnost.

Děkuji za rozhovor.

Ondřej Kubala | tiskový mluvčí SLDB

Informační kampaň pro SLDB 2011

Český statistický úřad představil informační kampaň pro letošní Sčítání lidu, domů a bytů. Tiskovou konferenci si 25. 1. nenechal ujít na dvě desítky novinářů a ČT24 vysílala její přímý přenos.

Informační kampaň se opírá o dva hlavní pilíře, kterými jsou televize a internet. Od 1. února začala ČT (ČT1, ČT2 a ČT24), TV Prima (Prima a Prima COOL) a TV Barrandov vysílat dvacetivteřinové reklamní spoty. Reklamní bannery na internetu se začaly postupně objevovat už v průběhu ledna. Kreativní řešení a výrobu bannerů i televizních spotů připravila pro ČSÚ agentura McCann Erickson, která vyhrála v roce 2009 veřejnou soutěž na zpracování a realizaci informační a komunikační kampaně sčítání lidu.

Budoucnost se počítá – to je klíčové sdělení, které prezentuje smysl celé kampaně. „Hlavní myšlenkou kampaně je vysvětlit občanovi, že je pro něj sčítání důležité, chceme lidem jednoduše přiblížit, že data ze sčítání ovlivní jejich život v dalších letech. Když získáme občana na svou stranu, a ten vyplní formulář pečlivě, získáme maximálně přesná a úplná data – a to je to nejdůležitější,“ objasňuje smysl kampaně zástupce společnosti McCann Erickson David Čermák.

Zpracováno je osm variant televizních spotů, každý je zaměřen na jinou skupinu obyvatel. „Vysílání spotů a jejich vyznění je nastaveno tak,

abychom oslovili minimálně 80 % populace starší patnácti let,“ říká Čermák. Nechybí proto spoty určené pro rodiny nebo seniory.

Jelikož je letos možné poprvé vyplnit sčítací formuláře také na internetu, je internetová kampaň obzvláště důležitá.

Reklamní bannery budou na internetu umístovány ve třech fázích. Bannery v první fázi (počátek ledna až 27. března) vysvětlují, proč je důležité formuláře vyplnit. Ve druhé fázi (28. března až 9. dubna) budou bannery směřovat uživatele na stránky, kde je možné sčítací listy vyplnit. Ve třetí fázi (v týdnu od 10. dubna) budou bannery lidem připomínat, aby na vyplnění sčítacích listů nezapomněli.

„Vedle bannerů budeme v internetové kampani využívat také portály YouTube a Stream.cz, kde budeme umístovat videa týkající se SLDB 2011. Sčítání má rovněž svůj profil na Facebooku a Twitteru. V neposlední řadě proběhne PPC kampaň (Pay per Click) ve vyhledávačích, jako jsou Google nebo Seznam,“ vyjmenovává D. Čermák.

Televizní spoty pro SLDB 2011 je možné shlédnout na speciálním kanálu YouTube: <http://www.youtube.com/scitanilidu2011>

Jan Sedláček | komunikace SLDB

SLDB – krok za krokem

Přinášíme vám podrobný popis průběhu sčítání – od první návštěvy sčítacího komisaře, až po vyzvednutí vyplněných sčítacích listů.

Jak poznám sčítacího komisaře?

Sčítací komisař se bude při roznošení formulářů prokazovat speciálním průkazem sčítacího komisaře, který bude předkládat při návštěvě v každé domácnosti společně s občanským průkazem. Zároveň bude mít modrou tašku s velkým žlutým logem České pošty.

Komisaři roznášejí formuláře

Sčítací komisaři navštíví v době od 7. do 25. března každou domácnost v ČR a předají jí dotazníky pro všechny osoby, které tam žijí (včetně návštěv či podnájemníků, kteří budou v době rozhodného okamžiku v domácnosti třeba jen přechodně).

Komisař přinese do domácnosti celkem tři formuláře s vysvětlivkami:

- Zelený sčítací list osoby (každý člověk v domácnosti dostane svůj vlastní).

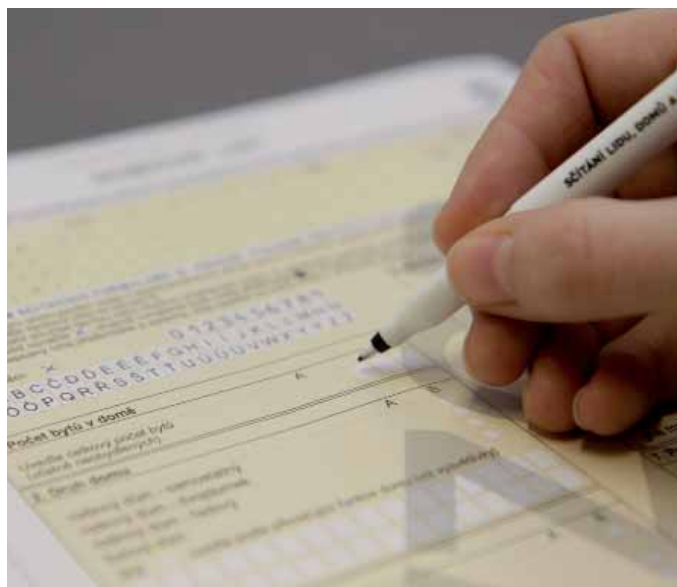
- Žlutý bytový list (každá domácnost dostane jeden).

- Oranžový domovní list (ten dostanou pouze majitelé nebo správci domů).

Osoba starší 15 let může převzít formuláře pro všechny členy domácnosti. Formuláře vám komisaři předají osobně proti podpisu.

Pokud vás zastihne komisař v místě vašeho trvalého bydliště, bude už na formuláři dopředu předtištěno vaše jméno a příjmení. Pokud vám bude formuláře předávat na jiné adrese, vyplní komisař údaje v hlavičce ručně do prázdného formuláře.

Při předání formulářů se vás komisař zeptá, jakým způsobem budete chtít vyplněné formuláře odevzdat, a nabídne vám tři základní možnosti: on-line vyplnění a odeslání na internetu, osobní odevzdání komisaři (pokud preferujete tuto cestu, komisař si s vámi hned domluví termín schůzky, kdy přijde formuláře vyzvednout), odeslání poštovní obálkou do P. O. Boxu ČSÚ (pokud vyberete

tuto možnost, předá vám komisař předtištěnou obálku formátu A4, žádné poštovné v tomto případě domácnost neplatí).

Pokud komisaře kdokoliv požádá o pomoc s vyplněním, vždy mu vyjde vstříc a pomůže.

Pro cizince a národnostní menšiny budou připraveny vysvětlivky v osmi jazycích (angličtina, němčina, ruština, romština, vietnamština, francouzština, ukrajinština a polština).

Co když se mi navržený termín návštěvy nehodí a nebudu v tu dobu doma?

Pokud vás sčítací komisař nezastihne v avizovaném termínu, vhodí vám do schránky oznámení o termínu doručení sčítacích formulářů, kde bude opět uvedeno jméno komisaře, číslo průkazu a termín, kdy se dostaví podruhé. Pokud by vám ani druhý termín

nevyhovoval, můžete zavolat na bezplatnou linku a domluvit si jiný čas návštěvy.

Pokud vás pak ani podruhé komisař nezastihne, najdete ve schránce oznámení o náhradním termínu doručení sčítacích formulářů s informací, že si můžete formuláře vyzvednout na tzv. sběrném místě do 14. dubna. V praxi bude sběrným místem jedna z větších pošt ve vašem regionu.

Rozhodný okamžik

Rozhodným okamžikem sčítání je půlnoc z 25. na 26. března 2011. Informace do sčítacích formulářů se vyplňují podle skutečnosti platné v tento rozhodný okamžik.

Příklad:

Pokud se miminko narodilo dvě hodiny po půlnoci, ještě nebylo v rozhodný okamžik na světě, do sčítání se nepočítá. Pokud se ale narodilo hodinu před půlnocí,

Když budete potřebovat pomoc

Telefon: 800 879 702

bezplatná informační linka projektu Sčítání lidu domů a bytů 2011 (v provozu denně 8–22 hod od 26. února do 20. dubna 2011)

e-mail: info@scitani.cz

web: www.scitani.cz

Komisař: Úkolem sčítacího komisaře není pouze roznést a sebrat formuláře, ale také pomoci každému, kdo nebude některé z kolonek rozumět či nebude mít sílu sám formuláře vyplnit. V takovém případě jsou komisaři připraveni nechat si údaje např. od nemocného, staršího či nevidomého člověka nadiktovat a formuláře za ně kompletně vyplnit.

v rozhodný okamžik mezi námi bylo, je třeba jej do sčítání uvést.

Po rozhodném okamžiku začíná sběr formulářů.

Sběr vyplněných formulářů

Už při návštěvě komisaře jste se dohodli, jestli vyplníte formuláře on-line, předáte je komisaři osobně, anebo zda je odešlete v obálce. Ať zvolíte kteroukoliv cestu, je nutné odeslat či odevzdat formuláře do 14. dubna 2011.

■ Vyplnění formulářů on-line

Nejjednodušší a nejrychlejší způsob, jak formuláře odeslat, je internet. Od rozhodného okamžiku bude

možné na www.scitani.cz vyplňovat a odesílat formuláře on-line.

Abyste mohli vyplnit sčítací formuláře na internetu, potřebujete papírové formuláře, které vám přinesl sčítací komisař. Na papírových formulářích najdete vpravo dole u čárového kódu dva unikátní kódy (jeden čistě číselný a jeden, který kombinuje čísla a písmena). Těmito kódy se na www.scitani.cz přihlásíte, otevře se vám váš formulář a můžete začít vyplňovat. V závěru kliknete na tlačítko odeslat. Po odeslání obdržíte automatické potvrzení o tom, že formuláře byly statistikům v pořádku doručeny.

Z důvodu co nejvyšší bezpečnosti je pro on-line vyplnění potřeba Adobe Acrobat verze 9.0 a vyšší.

Pokud máte na svém počítači nižší verzi, bude přímo na stránkách, kde se formuláře vyplňují, odkaz na bezplatné stažení potřebné vyšší verze Acrobatu.

■ Osobní odevzdání komisaři a pomoc sčítacího komisaře s vyplněním

Pokud jste se se sčítacím komisařem domluvili na osobním odevzdání formulářů, přijde komisař v domluvený čas formuláře vyzvednout. To je také okamžik, kdy vám pomůže s vyplněním, pokud o tuto pomoc požádáte.

Může se stát, že se cokoliv ve vašem programu změnilo a nebudete mít možnost být v domluvený čas doma. Pokud vás komisař nezastihne, najdete ve schránce

oznámení o termínu sběru vyplněných sčítacích formulářů s návrhem, kdy se komisař pro formuláře zastaví v termínu novém. Opět bude na tomto oznámení uvedeno číslo na bezplatnou linku, kde je možné navržený termín druhé návštěvy změnit podle vašich potřeb.

Pokud by vás komisař nezastihl ani podruhé, najdete ve schránce obálku formátu A4 s předtištěnou adresou P. O. Boxu a s oznámením o náhradním termínu sběru vyplněných sčítacích formulářů, kde bude popsáno, jak můžete formuláře odeslat v obálce.

Ondřej Kubala
tiskový mluvčí SLDB

Život lidí bez domova – poprvé v historii ve statistických datech

Český statistický úřad se ve spolupráci se Sdružením azylových domů v ČR a s Asociací poskytovatelů sociálních služeb ČR pokusí v rámci připravovaného sčítání lidu zmapovat v celé zemi život lidí bez domova. Poprvé v historii tak Česká republika získá základní informace, kolik lidí bez domova vůbec v ČR je, ale také poznáme, kdo vlastně tito lidé jsou.

Proč se pokusíme sečíst lidi bez domova

V minulosti se některá města pokoušela pomocí vlastních výzkumů

získat aspoň základní informace, kolik lidí bez domova se v jejich ulicích pohybuje. Pokaždé ale šlo o jinou metodiku, a zatím tak nikdo nemá o lidech bez domova v ČR ucelené a jednotné informace.

Ve společnosti existuje například velmi zažitý stereotyp, že lidé, kteří žijí na ulici, mají jen velmi nízké vzdělání. Je to ale jen druh stereotypu, ve skutečnosti nikdo nedokáže říci, jaké vzdělání opravdu lidé bez domova mají. Nedokážeme ani s jistotou říci, jakou část tvoří muži a jakou ženy a nevíme ani, jak jsou staří. Existují zatím pouze lokální odhady a místní pozorování.

Jak se budou lidé bez domova sčítat?

ČSÚ najme jako sčítací komisaře pracovníky z řad azylových domů

a ti se pokusí se svými klienty vyplnit zelený sčítací list osoby. Pokusí se na něj doplnit maximum informací, které bude daný člověk schopen dát dohromady. Sčítat se bude v:

■ Azylových domech

(poskytují přechodné ubytování a stravu lidem v nepříznivé sociální situaci).

■ Domech na půli cesty

(jde o dočasné ubytování pro mladé lidi do 26 let, kteří opouští dětské domovy a jiná zařízení pro mládež).

■ Noclehárnách

(poskytují ambulantní služby lidem bez přístřeší spojené s přespáním a využitím hygienického zařízení).

■ **Nízkoprahových denních centrech** (sem chodí lidé bez domo-

va za osobní hygienou a základní stravou).

K čemu budou tato data sloužit?

Půjde o důležité podklady pro stát a všechny organizace, které se snaží lidem bez domova pomáhat. Budou to velmi důležité informace pro plánování sociálních služeb v celé ČR a také pro vytváření programů a projektů zapojování lidí bez domova do běžného života. Zároveň se podaří zjistit, jaká kapacita azylových zařízení je v daných oblastech skutečně potřebná, a budou to velmi důležité podklady pro čerpání peněz na pomoc lidem bez přístřeší.

Jiří Drastík
předseda sdružení
azylových domů v ČR

Výrazný, jasný a variabilní vizuální styl SLDB 2011

Jednotný vzhled sčítání má zásadní vliv na jeho přijetí a vnímání ze všech zúčastněných stran. Proto byla veřejné soutěži a následné přípravě materiálů věnována mimořádná pozornost.

Nejlepší ve veřejné soutěži

Autorem loga, barevnosti a celkového jednotného vizuálního stylu Sčítání lidu, domů a bytů 2011 je **MgA. Jan Kolář** ze studia **KOLAR-GRAFIK**.

Vzešel jako vítěz z veřejné soutěže, pořádané Českým statistickým úřadem na konci léta 2009, z celkem **196 přijatých návrhů**.

Značka spolehlivě komunikuje

Značka je navržena jako **variabilní symbol**, vytvořený ze základních cílových objektů sčítání: člověka a domu nebo bytu. V druhé „vrstvě“ v sobě značka obsahuje také zaškrtnutí v dotazníku, matematické znaménko krát, součet pod čarou a římskou číslici 11.

Jak se budeme sčítat?

- Sčítání lidu, domů a bytů 2011 proběhne od 26. března do 27. května 2011.
- Sčítání lidu, domů a bytů 2011 proběhne od 26. března do 27. května 2011.
- Sčítání lidu, domů a bytů 2011 proběhne od 26. března do 27. května 2011.

Ochrana údajů

Sčítání lidu, domů a bytů 26. března 2011

Kdy bylo poslední sčítání?

Kdo a kde se bude sčítat?

Co budeme zjišťovat?

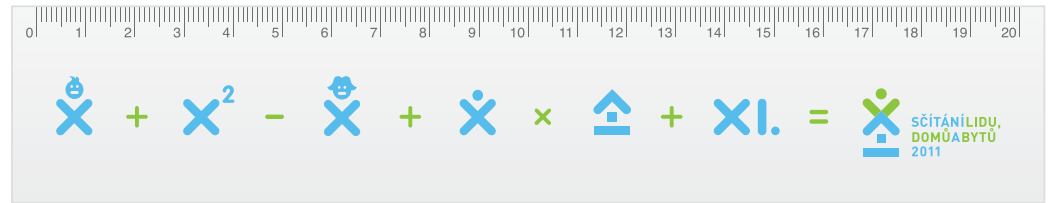
ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD

Značka jako celek působí podobně jako řeč čísel **výrazným a jasným dojmem**, zároveň však obsahuje prvek **lidskosti a hravosti**.

Od webové stránky po dopisní obálku

Vizuální styl samozřejmě není jen samotná značka, v komplexním souhrnu jej tvoří logo, písmo, typografie, barva, rozměry, design a další.

Jednotný vzhled sčítání vychází z celkové myšlenky a pojetí tohoto výjimečného statistického projektu, měl by ji co nejpřesněji vyjadřovat a předávat dál.

Vizuální styl zahrnuje **všechny materiály a informační cesty**, kterými sčítání komunikuje s laickou i odbornou veřejností i se svými zaměstnanci. Udává vzhled internetových stránek, prezentací, grafů, administrativních tiskovin, formulářů, tiskových zpráv, průkazů sčítacích komisářů, hlavičkového papíru, obálek, desek, drobných propagačních předmětů, informačních letáků, plakátů apod.

To vše graficky zpracované v jednotném stylu s použitím loga přesně a jednoznačně definuje tzv. **grafický manuál**. Údaje v něm obsažené jsou pro všechny uživatele závazné. Manuál kodifikuje přesnou podobu prvků i přesný způsob jejich použití.

Mgr. Helena Koláčková
odbor elektronických prezentací

Priority při sčítání z důvodu bezpečnosti občanů

Ochrana osobních údajů a zajištění bezpečnosti všech sbíraných dat, jsou nejvyšší prioritou, kterou ČSÚ při sčítání lidu má. Celé sčítání lidu připravujeme ve spolupráci s Úřadem pro ochranu osobních údajů, jehož specialisté se účastnili přípravy textu zákona o sčítání lidu včetně dalších právních norem, které se sčítáním souvisejí. Úřad provede také kontrolu zpracování osobních údajů získaných při sčítání.

„Ochrana informací, které lidé do formulářů vyplní, je pro nás velmi důležitá. Bezpečnostní opatření jsme začali připravovat už dva roky před samotným sčítáním a na projektu pracuje několik bezpečnostních specialistů,“ uvedla předsedkyně ČSÚ Iva Ritschelová.

Ochrana sběru dat

Každá z cest, jak je možné vyplněné formuláře odevzdat, je zabezpečena jiným způsobem.

Osobní předání sčítacímu komisáři

■ Sčítacími komisáři budou pracovníci České pošty, tedy lidé, kteří mají zkušenost a praxi s doručováním peněz i cenných zásilek i s nakládáním s osobními údaji. ■ Sběrná místa všech formulářů jsou pošty, které jsou pod speciálním čtyřicetihodinovým dohledem. ■ K dopravě vyplněných formulářů bude Česká pošta používat pouze zabezpečená vozidla a bude s formuláři nakládat jako s cennými zásilkami s mimořádnou ochranou.

On-line vyplnění na internetu

Pro on-line vyplnění sčítacích formulářů je potřeba Adobe Acrobat minimální verze 9.0, který umožňuje vysoký stupeň zabezpečení. Při on-line odesílání je zajištěna maximální ochrana osobních údajů a předávané

informace jsou chráněny proti zcizení i neoprávněnému zásahu jakékoliv třetí strany.

Skenování a zpracování do elektronické podoby

Vyplněné papírové formuláře svezou speciální vozy České pošty do zabezpečeného skenovacího centra.

Archivace a vyhodnocení výsledků

Jakmile budou papírové formuláře naskenovány, dojde před samotným zpracováním k jejich anonymizaci. To v praxi znamená, že budou z databázi odstraněna všechna jména a rodná čísla. Z výsledků sčítání tak pouze zjistíte, že např. v Bruntále v Jiráskově ulici žije žena, které je 35 let, má dvě děti, každý den dojíždí do práce vlakem do Opavy, vystudovala vysokou školu a narodila se v Ostravě, ale nikdo už nikdy nezjistí, jak se jmenuje ani jaké má rodné číslo.

Po oskenování budou všechny papírové formuláře uschovány ve speciálně zabezpečených objektech a budou skartovány specializovanou firmou, která má potřebné bezpečnostní certifikáty od Národního bezpečnostního úřadu. Zákon o sčítání lidu říká, že ČSÚ je povinen skartovat papírové formuláře do tří let od rozhodného okamžiku sčítání. V praxi ČSÚ počítá s tím, že papírové formuláře skartuje nejpozději do jednoho roku.

„Na závěr budou naskenované a anonymizované formuláře v elektronické podobě předány k trvalému uložení do Národního archivu,“ doplňuje Iva Ritschelová. „Blíží informace o zabezpečení jednotlivých fází sčítání lidu nám bezpečnostní specialisté nedovolí z pochopitelných důvodů zveřejnit.“

Ondřej Kubala | tiskový mluvčí SLDB

Školáky i učitele zaujalo Minisčítání

Více než 30 tisíc žáků a studentů se v říjnu a listopadu 2010 aktivně zapojilo do internetového projektu Minisčítání. Statistika na vlastní kůži je bavila, učitelé ji zapojili do netradiční výuky, my ostatní jsme se dozvěděli o světě dnešních dětí víc, než jsme čekali.

On-line statistika pro všechny

Celé Minisčítání jsme vytvořili jako plně internetový projekt – na www.miniscitani.cz děti vyplňovaly on-line dotazníky a kdokoliv se zde může podívat na konečné výsledky. Jsou tu veškeré informace o pozadí projektu, souvislostech s „velkým“ sčítáním i výukové materiály pro učitele.

Děti ze základních škol a víceletých gymnázií odpovídaly na 17 otázek o tom, co je jim blízké: jak vypadá ideální školní výlet, kolik času tráví na internetu, jak jim chutná ve školní jídelně nebo zda by chtěly být spíš bohaté nebo chytré.

V květnu jsme otestovali prototyp projektu, přes léto doladili detaily, a na začátku září oslovili ředitele škol v celé republice. Od 1. října do 12. listopadu 2010 děti vyplňovaly dotazníky a okamžitě viděly průběžné výsledky v živých on-line grafech. Od uzavření sběru

dat 13. listopadu 2010 jsou i nadále na webu www.miniscitani.cz výsledky v interaktivních grafech i tabulkách ke stažení.

Zamířte do světa dětí

Celorepublikové výsledky, které proběhly médií, jsou jistě zajímavé, ale mnohem přínosnější jsou konkrétní údaje. Například ze srovnání škol z různých měst zjistíme, že ve škole v Zábřehu téměř polovina dětí nesnáší matematiku, kdežto na harrachovské škole stejné části dětí vadí čeština. Podobná „zaostření“ mohou pomoci odhalit případný problém, přispět k diskusi, zda je na škole a ve výuce všechno správně nebo existuje problém, který by bylo třeba odstranit.

Jednoho kroměřížského pedagoga zase zaujalo, že největší část dětí z kroměřížského okresu (čtvrtina), kterým ve škole nejvíc vadí fyzika, si představuje jako ideální školní výlet cestování časem. Jaký

školní výlet by zvolily děti z tohoto okresu, které nemají rády dějepis? Čokoládovnu!

A co bezpečnost dětí po cestě do školy? Mají zastupitelé obcí přehled, kolik dětí jezdí denně do školy a ze školy na kole? Stačí jeden pohled na graf z Minisčítání za vybranou obec a mají jasno (viz. graf).

Učitelé rozvíjejí Minisčítání dál

Mnoho škol zmínilo Minisčítání na svých internetových stránkách. Učitelé o něm diskutovali např. na blogu odborného školského webu (Metodický portál RVP – Rámcové vzdělávací programy). Minisčítání se dokonce na ZŠ Praha – Radotín objevilo i jako téma absolventských prací (viz. obrázek).

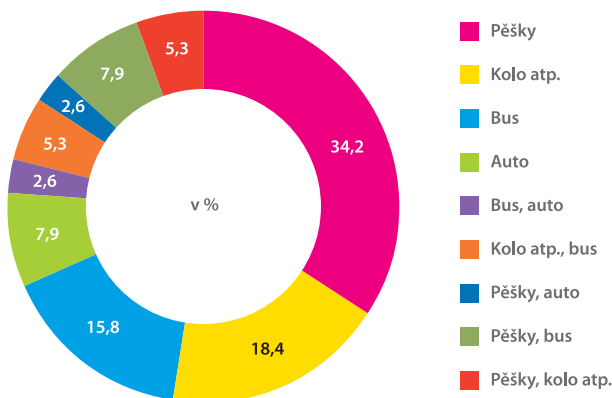
Positivní přístup ke statistice i sčítání

Kromě vzdělávací funkce splnilo Minisčítání i očekávaný cíl v pozitivním smyslu informovat širší veřejnost o nadcházejícím Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Nejen přímí účastníci, ale všichni, kdo se podívají na výsledky Minisčítání, se mohou přesvědčit, že ačkoliv byla tato forma statistického šetření značně zjednodušená a tematickým obsahem otázek a odpovědí šitá na míru dětem ve věku 9 až 16 let, získané údaje jsou zdrojem mnoha jedinečných, zajímavých a v neposlední řadě také prakticky využitelných zjištění.

Ing. Eva Kortanová
odbor elektronických prezentací

Otázka č. 9 – Jak chodíš/jezdíš do školy

Radiměř: 38 odpovědí

Vše o sčítání najdete na www.scitani.cz

Občané České republiky mají k dispozici základní informační místo – internetové stránky www.scitani.cz. Fungují od 9. března 2010 a naleznete na nich o sčítání vše, co potřebujete vědět.

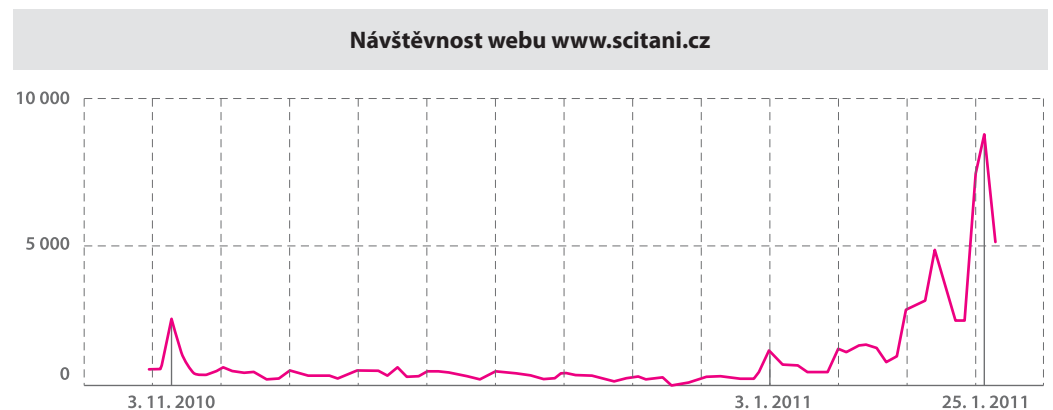

Vše o aktuálním sčítání i minulost

Vzhledově i strukturou jsou stránky jednoduché, přehledné, tak aby uživatelé rychle dovedly ke správnému cíli. Veškeré informace jsou přístupné v české i anglické jazykové verzi.

Obsahově jsou stránky sčítání samozřejmě věnovány především aktuálnímu sčítání. Poskytují popisné informace o pozadí celé akce – organizaci, legislativě, probíhajících procesech, ale také ryze praktické rady a návody pro hladký průběh sčítání – formou nejčastějších dotazů, náhledů na vzorové formuláře, přehledných vysvětlivek, postupů v problémových situacích, výčtu kontaktů.

Kromě aktuálních jsou k dispozici také informace o všech předchozích sčítáních a samozřejmě jejich výsledky. Koho by zajíma-

la situace v zahraničí, najde zde přehledné informace i odkazy na sčítání ve světě.

Hlavní vlny zájmu návštěvníků

Návštěvnost stránek od jejich spuštění 9. března 2010 zaznamenala několik zásadních událostí:

Prvním datem, které přitáhlo ke stránkám značnou pozornost,

byl 6. duben 2010, kdy Česká pošta začala s distribucí dotazníků pro zkušební sčítání a zároveň se konala tisková konference k přípravám Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

S koncem zkušebního sčítání 7. května 2010 úroveň návštěvnosti opět dlouhodoběji poklesla.

Další významnou událostí byla prezentace v Českých Budějovicích 3. listopadu 2010, kde byla představena finální podoba sčítacích formulářů.

Zatím poslední zásadní akcí byla tisková konference u příležitosti zahájení informační kampaně ke sčítání lidu, domů a bytů. Ta byla zahájena on-line kampaní na internetu (zpravodajských serverech, vyhledávacích apod.).

Ve srovnání s prosincem 2010, kdy web zaznamenal 333 návštěv za den, narostl počet návštěv za den od 1. do 26. ledna 2011 na 2 399 a zůžeme-li sledované období od pondělí 17. ledna, kdy se rozjel začátek masivní kampaně

v médiích, do 26. ledna, narostl počet návštěv za den na 4 732.

Dosavadní vrchol návštěvnosti, 9 866 návštěv za den, jsme zaznamenali v úterý 25. ledna 2011.

Od února běží spoty v českých televizích a s blížícím se datem sčítání očekáváme i nadále prudký nárůst návštěvnosti webu sčítání.

Sečteme se po internetu

Od 26. března 2011 bude na stránce sčítání možné stáhnout, vyplnit a on-line odeslat elektronické formuláře. Vzhledem k tomu, že podle posledních statistik má více než polovina domácností počítač s internetem a elektronické vyplnění a odeslání sčítacích formulářů je uživatelsky pohodlné a rychlé, očekává se nezanedbatelný podíl účasti na sčítání právě touto cestou.

Které informace táhnou nejvíc?

Nejnávštěvovanějšími stránkami na webu www.scitani.cz byly v lednu 2011

česká verze: 1. Úvodní stránka, 2. Informace o sčítání, 3. Sčítací formuláře, 4. Potřebuji poradit, 5. Jak se budeme sčítat, 6. Termíny sčítání, 7. Návod k vyplnění elektronického formuláře, 8. Proč sčítat, 9. Výsledky minulých sčítání 10. Návod k vyplnění tištěného formuláře

anglická verze: 1. HomePage, 2. Census Information, 3. Results of Previous Censuses, 4. Census Forms, 5. Results of Previous Censuses 1869–2001 in charts, 6. Need Advice?, 7. FAQ, 8. History of Censuses, 9. How to Census Is Run, 10. Marital Status of Population Aged 15+

Využití dat ze sčítání

Jakub Fischer: Data jsou pro nás nezastupitelná

O využití dat ze SLDB v akademické a výzkumné sféře jsem vedl rozhovor s Jakubem Fischerem, vedoucím katedry ekonomické statistiky a prorektorem Vysoké školy ekonomické v Praze.

Proč potřebujete data ze SLDB?

Data ze SLDB jsou v mnoha směrech jedinečná. Neexistuje žádný jiný datový zdroj, který by nám například mohl popsat podrobnou vzdělanostní strukturu populace. Jestliže se rozhodneme například hodnotit výnosnost investic do lidského kapitálu, musíme nutně úroveň vzdělání znát. Zabývali jsme se třeba vazbou mezi úrovní terciárního vzdělání a ekonomickou výkonností regionů. Zjistili jsme, že regiony, kde je vysokoškolské vzdělání na nižší úrovni, vykazují také nižší ekonomickou výkonnost.

Jak toto zjištění může ovlivnit běžného občana?

Běžného občana se tato zjištění dotýkají velmi silně, i když možná na první pohled nepřímě. Například politici mohou i na základě našich analýz, založených na výsledcích SLDB, formulovat vysokoškolskou politiku státu. V poslední době třeba existuje úvaha o možné postupné centralizaci vysokoškolského vzdělávání, o koncentraci špičkových doktorských programů a případně i některých magisterských programů do metropolí, tedy především do Prahy, Brna a Ostravy. Naše výzkumy ukázaly, že to pro hospodářský vývoj regionů nemusí být dobře. Zjednodušeně tedy můžeme říct, že náš výzkum může nepřímě ovlivnit, zda a v jakém rozsahu bude v nějakém regionu dostupné vysokoškolské vzdělávání. A to je myslím informace, která už může třeba potenciální studenty zajímat.

Foto: Archiv Jakuba Fischera

Proč jsou pro vaše výzkumy důležitá právě data ze SLDB, určité probíhají i jiné průzkumy?

Zkoušeli jsme například pro naše potřeby použít data z Výběrového šetření pracovních sil. Provedli jsme kritické srovnání dat, které poskytlo v 1. čtvrtletí 2001 výběrové šetření a které poskytlo SLDB 2001 a zjistili jsme, že na celorepublikové úrovni nebo na úrovni krajů se data prakticky nelišila, když jsme ale potřebovali jít hlouběji, byla už přesnost dat z výběrového šetření nedostatečná.

Můžete to nějak přiblížit?

Pokud jsme například potřebovali zjistit, kolik vysokoškolsky vzdělaných nezaměstnaných žen ve věku 30 až 50 let je v Karlovarském kraji, nebylo již tuto informaci možné s dostatečnou přesností zjistit jinak než ze SLDB. To není nic proti jiným šetřením, ale musíme si uvědomit, že ostatní šetření jsou výběrová, což jejich využití v některých případech nutně omezuje.

Jakou oblast kromě vysokoškolské politiky mohou data z vašich výzkumů ovlivnit?

Nejedná se pouze o vysokoškolskou politiku, jde i o základní a střední školství. To je z hlediska regionů o to podstatnější, protože zatímco na formování vysokoškolské politiky se regiony podílejí pouze zprostředkovaně, střední školy jsou kraji přímo zřizovány. Podrobná data ze SLDB pak mohou být dobrým nástrojem pro řízení školství právě na regionální úrovni.

Hasiči zachraňují životy

„Pro hasiče jsou data získaná ze SLDB nezastupitelná“, říká Tomáš Kubín. Jelikož se riziko požáru bohužel potenciálně dotýká každého občana ČR, je obzvláště důležité, aby pro svá rozhodnutí měli hasiči co nejpřesnější informace.

Data ze SLDB využívají hasiči ve dvou rovinách. První rovina, ve

kteří se s daty pracuje, je rovina detailních informací o jednotlivých objektech. O využití těchto dat hovoří Tomáš Kubín, vedoucí oddělení komunikačních a informačních systémů v Pardubickém kraji.

Jaká data jsou pro hasiče z formulářů, které občané v rámci SLDB vyplňují, nejdůležitější?

Je to například materiál nosných zdí, počet nadzemních podlaží nebo počet lidí v budově. Tato da-

ta společně s daty z jiných zdrojů dávají dohromady databázi, která pomáhá hasičům v jejich rozhodování.

Jak přesně vypadá to využití v praxi?

Když vyrazí jednotka k požáru, musí si velmi rychle zjistit informace o objektu, ke kterému jede. Velitel si proto vyžádá základní informace a dozví se například, že se jedná o dům, který má šest

nadzemních poschodí. Podle toho se musí zařídit a připravit plán zásahu. Jiný postup je třeba zvolit u dřevěného objektu, jiný u objektu z cihel. Všechny tyto informace musí mít jednotka co nejrychleji k dispozici, nemohou zjistit teprve po příjezdu, co je to za objekt, a shánět nějaké informace.

Druhou rovinou, ve které hasiči data ze sčítání používají, je tvorba tzv. zabezpečení plošného pokrytí území jednotkami požární ochra-

ny. O využití dat v této rovině jsem hovořil s Pavlem Rožboudem, ředitelem ÚO v Českém Krumlově.

Co vlastně znamená zabezpečení plošného pokrytí území?

Každému území (obci) je přiřazen určitý stupeň nebezpečí. Ten se skládá ze tří dílčích kritérií. První kritérium je mimo jiné založeno na skutečnosti, zda se na území nachází strategické nebo hodnotné objekty, zástavba je umístěna v záplavovém území, jsou zde velké rekreační oblasti. Historické centrum města s mnoha kulturními památkami nebo území, kde se nacházejí nemocnice či průmyslové areály, bude mít vyšší koeficient než obyčejná zástavba. Druhé kritérium hodnotí, kolik hasičských zásahů je na daném území v průměru za rok. Statistika vyplývá z posledních pěti let. Čím více zásahů, tím je koeficient nebezpečí

Foto: HZS Pardubického kraje

vyšší. A konečně třetí kritérium se týká počtu potenciálně ohrožených obyvatel. Toto kritérium je v porovnání s ostatními dvěma nejdůležitější.

A to je právě kritérium, které je počítáno na základě dat ze sčítání, je to tak?

Přesně tak. Podle výsledků sčítání upravíme počty trvale žijících obyvatel na jednotlivých územích,

aby odpovídaly aktuálnímu stavu. Pak propočteme nově stupeň nebezpečí.

Proč je tedy pro občany důležité, aby se přesně sečetli, jak to konkrétně může ovlivnit výpočet stupně nebezpečí území?

Jednoduchý příklad nabízí obec, která se od posledního sčítání významně rozrostla. Zatímco dříve zde žilo například 990 obyvatel,

nyní je to již 1 010. Podle tabulek je obci přiřazen zmiňovaný koeficient nebezpečí. Zatímco obcím, které mají 201 až 1 000 obyvatel, přísluší koeficient 5. Obce, které mají 1 001 až 3 000 obyvatel již mají koeficient 10, tedy jednou tak vyšší. V našem případě tedy stačí, aby dvacet občanů řádně nevyplnilo sčítací listy, a obec zůstane v nižším stupni nebezpečnosti, ačkoliv by již měla právo být ve stupni vyšším.

Jaký přesně dopad pak má stupeň nebezpečí na požární výjezd?

Jednoduše řečeno, podle stupně nebezpečí se na jedné straně stanovuje velikost zásahové jednotky (počet hasičů, techniky atd.) a na druhé straně rychlost dojezdu k případu. Čím vyšší stupeň nebezpečí, tím víc hasičů a techniky musí být k dispozici a tím rychleji se musí k požáru dostat.

Plánování hromadné dopravy

Petr Ježdík – vedoucí odboru kvality služeb společnosti ROPID (Regionální organizátor Pražské integrované dopravy) a Filip Drápal – tiskový mluvčí ROPIDu vysvětlují, jak využívají data ze sčítání při plánování hromadné dopravy.

Proč jsou pro ROPID data ze sčítání důležitá?

Podle dat ze sčítání zjistíme, jaká je například dojíždka ze Středočeského kraje do Prahy nebo jak se lidé po Praze pohybují. Zajímají nás především přepravní proudy místa bydliště do zaměstnání nebo do školy. Na jejich základě pak můžeme dopravu naplánovat tak, aby odpovídala aktuálnímu vývoji trendů.

Jak konkrétně můžete dopravu upravit?

Vezmeme jako příklad, že existuje linka z bodu A do bodu B. Ta trasa je historicky daná, vycházela z nějakých potřeb, například v bodě B byla továrna. Pokud ale nyní zjistíme, že lidé jezdí po trase A-B jen proto, aby pak dále pokračovali do bodu C, můžeme naplánovat přímé spojení A-C, udělat tak pro lidi přesun komfortnější.

V čem jsou data ze SLDB přímější než data běžných průzkumů?

Předně se z nich dozvíme, jakým směrem lidé cestují. V běžně prováděných průzkumech zjistíme pouze vytíženost linek, už ale ne směry pohybu cestujících. Také je důležité, že SLDB je jednorázová akce, díky které získáme aktuální data pro celou republiku, pro nás

Foto: České dráhy

jsou samozřejmě zásadní data ze Středočeského kraje a Prahy.

Jaké otázky ve formulářích jsou pro vás nejdůležitější?

Jednak je pro nás důležitý počet lidí v obci, protože pak můžeme porovnat údaje s těmi z minulého sčítání a zjistíme, jak se počty obyvatel změnily. Jestli se například nějaké městečko u Prahy výrazně rozroste, je tomu třeba přizpůsobit

také dopravu. Zásadní jsou pro nás kolony, kde občané vyplňují, kam za prací nebo do školy dojíždí, jaké používají dopravní prostředky, jak dlouho jim cesta trvá, kolikrát ji absolvují. Pokud například zjistíme, že někde lidé preferují více vlak oproti autobusu, můžeme se tomu přizpůsobit.

Letos se ve sčítacím formuláři budeme občanů poprvé ptát na takzvané faktické bydliště, pomůže vám tato otázka?

Tato otázka je pro nás velice důležitá, my musíme dopravu plánovat podle skutečnosti. Pokud tedy někdo na svém trvalém bydlišti nebydlí, je to pro nás při plánování dopravy komplikace. Velmi vítáme, že bude ve formuláři dotaz na faktické bydliště, kde lidé skutečně žijí.

Řídící instituce

Starosta Prahy 2 Jiří Paluska objasňuje, proč jsou informace ze SLDB 2011 pro obce důležité, a jak se konkrétně budou data ze sčítání využívat právě na Praze 2.

Sčítání nám poskytuje zcela zásadní informace pro plánování a úvahy v oblastech školství, dopravy nebo bytové politiky. Od posledního sčítání uběhlo již deset let a nutně potřebujeme aktuální data.

Prováděli jste si během těch posledních deseti let také nějaké vlastní průzkumy, abyste zjistili informace o občanech Prahy 2?

Takové průzkumy sice občas proběhnou, neodrážejí ale realitu tak přesně jako sčítání, a navíc nejsou oficiální. Data ze sčítání a jejich komplexnost prostě nelze nahradit.

Zmínili jste oblast školství, jak právě tam mohou data ze sčítání pomoci?

Podle aktuální situace víme, že jsou například školky plně obsazené, netušíme ale, jakému zájmu budeme výhledově čelit, kolik potenciálních dětí ve „školkovém“ věku máme. To by byl pro nás velmi potřebný údaj. Stejně tak bychom rádi postavili ještě druhé jesle někde u Karlova náměstí, je ale velmi těžké odhadnout požadovanou kapacitu. V tom nám právě data ze sčítání výrazným způsobem pomohou.

Říkal jste, že data využijete také v oblasti dopravy, jak si to má občan představit?

Na Praze 2 používáme takzvané zóny placeného stání. Je těžké stanovit poměr parkovacích míst pro rezidenty a nerezidenty. Myslím, že zde nám právě sčítání pomůže, budete se přece ptát na osobní auta?

Foto: Informační portál MČ Praha 2

To vás bohužel musím zklamat, ve formulářích se na majetek občanů neptáme, žádné dotazy týkající se počtu praček, ledniček nebo právě osobních automobilů proto občané nebudou muset vyplňovat.

To jste mě trochu zaskočil, ale chápu, že to občané přivítají, že takové otázky nejsou příjemné...

Přesně tak, ale abychom se vrátili k Praze 2, jak data využijete třeba v sociální oblasti?

Zde se jedná především o seniory. Když budeme vědět kde a kolik se-

niorů bydlí, budeme moci lépe promyslet kapacity bydlení pro seniory. Jde o to, že zvyšování nájemného a jeho deregulace postihuje nejvíce právě seniory a je nutné vybudovat záchrannou sociální síť.

Letos bude sčítání poprvé možné vyplnit po internetu, stejně tak zjistíme, kolik domácností má k internetu přístup, využijete nějak tato data?

Tak určitě. Snažíme se s občany komunikovat elektronicky. Často jde ale zatím jen o jednosměrnou komunikaci směrem k občanovi, chceme, aby ale také občané začali s úřadem aktivně komunikovat. Je důležité vědět, kdo má k internetu přístup, abychom podle toho mohli naši komunikaci plánovat.

Co data ze sčítání ještě ovlivní, měl byste nějakou zajímavost na konci?

Například se podle dat ze sčítání plánují kapacity knihoven, to je myslím zajímavé a málo kdo to ví.

Nákup vakcín pro děti

Také na ministerstvu zdravotnictví využívají data ze sčítání. Jedna z oblastí, kde je přesnost dat velmi důležitá, je nákup očkovačích vakcín pro děti. O tom, jak souvisí sčítání obyvatel s nákupem vakcín, jsem si povídal s vedoucí oddělení epidemiologie Ministerstva zdravotnictví ČR MUDr. Sylvií Kvášovou.

K jakému účelu data používáte?

V České republice je nastaven systém očkování, který je ustanoven

vyhláškou o očkování. Ta hovoří o očkovacím kalendáři dětí. Pro nás je důležité vědět, kolik například jedno či dvouletých dětí v republice máme. Očkování dětí totiž hradí stát a my musíme pro výběrové řízení pro nákup vakcín znát potřebný objem podle počtu dětí v jednotlivých populačních ročnících. Součástí zadání zakázky je i její cena, zde jsou ty počty důležité.

Lze tedy říct, že v případě nepřesných dat bude objednávka buď zbytečně velká nebo naopak nedostačující?

Ano, pokud by byl počet dětí špatně stanoven, pokud by se děti špat-

ně sečetly, mohou nastat dvě situace. Objednáme buď zbytečně mnoho vakcín, což zakázku prodraží. Nebo naopak příliš málo, pak by byl vakcín nedostatek.

Ve smlouvách jsou ale asi nějaké mantinely, existuje určitě možnost vakcíny přiojednat, nebo ne?

To je pravda, ve smlouvě je vždy nějaká rezerva. Ta ale nemůže být nekonečně velká. V případě, že by byla data hodně zkreslená, může se opravdu stát, že třeba určitou dobu nějaká vakcína nebude k dispozici. Naši dodavatelé si totiž také musejí dělat plány, a pokud bychom po nich chtěli

najednou rychle přiojednat velký objem, nemusely by je mít okamžitě na skladě. Naopak v případě, že by vakcín byl nadbytek, došlo by ke zbytečným výdajům. Je proto velmi důležité, aby lidé přistupovali k vyplňování zodpovědně a poskytli nám tak co možná nejpresnější data.

Počet dětí se samozřejmě každým dnem mění a sčítání se koná jen jednou za 10 let, ale právě data ze sčítání jsou základem pro výpočet aktuálního počtu obyvatel. K počtu ze sčítání se pouze přičítají nově narození a přistěhovalí, a odčítají se zemřelí a odstěhovaní.

Politika životního prostředí

Česká informační agentura životního prostředí – CENIA – je příspěvková organizace zřízená Ministerstvem životního prostředí ČR, jejímž hlavním úkolem je shromažďovat informace z oblasti životního prostředí a zajistit k nim přístup veřejnosti. O tom, jak CENIA využívá data ze SLDB, společně odpovídaly tisková mluvčí agentury Eva Branišová a redaktorka Statistické ročenky životního prostředí ČR Veronika Jandová.

Jak vlastně CENIA využívá data ze SLDB?

U nás zpracováváme dva typy materiálů, pro jejichž tvorbu jsou data ze SLDB velmi důležitá. Jedná se o Statistickou ročenku životního prostředí ČR a o Zprávu o životním prostředí České republiky.

Co tyto publikace obsahují?

U ročenky se jedná o souhrn statistických informací k životnímu prostředí v ČR. Například kapitola věnující se obyvatelstvu a jeho pohybu nebo kapitola o dopravě využívají data ze SLDB. Zpráva o životním prostředí ČR je důležitý dokument předkládaný vládě a schvalovaný parlamentem.

Znamená to tedy, že na základě Zprávy, kterou zpracováváte, dělají politici rozhodnutí, která ovlivňují životní prostředí a tedy i každého občana ČR?

Ano, to je pravda. Tato Zpráva skutečně slouží politikům jako podklad pro rozhodnutí v oblastech životního prostředí, která se pak promítou do závazného dokumentu, jímž je Státní politika ŽP ČR.

Jaká konkrétní rozhodnutí mohou politici na základě Zprávy připravit? Co tedy vlastně mohou data ze SLDB nepřímo ovlivnit?

Názorným příkladem může být třeba problematika čistíren odpadních vod. Podle zákona musí mít obec od určitého počtu obyvatel čističku. Předpokládáme, že existují obce, které se vyliďňují nebo naopak rostou. Podle SLDB 2011 zjistíme skutečný počet obyvatel a budeme tak schopni říci, které obce čističku mají mít a které nemusí.

Velmi důležité je pro nás také vědět, jakým způsobem lidé topí.

Na základě těchto dat ze SLDB můžeme sestavit mapy oblastí, které potenciálně nejvíce znečišťují životní prostředí. V poslední době se objevuje trend, že ubývá znečištění z velkých zdrojů a přibývá znečištění z malých zdrojů. Politici pak mohou navrhnout řešení takových problémů, například nějakou motivující kampaň nebo ještě lépe ekonomickou pobídku, aby lidé přestali spalovat v domácích kotlích nekvalitní uhlí, odpadky a různé podomácku vyrobené náhražky paliva. Ovzduší ve venkovských sídlech by to velmi prospělo.

Děkují za rozhovory.

Všechny rozhovory na straně 12 až 15 připravil Jan Sedláček komunikace SLDB

Zrcadlo naší společnosti

Stojí za zamyšlení, že se lidé v historicky dávné i nedávné době k jakémukoliv sčítání stavěli spíše skepticky a rezervovaně, vstřícně jen ojediněle. Snad to souvisí s lidskou obavou, že někdo, nějaký vzdálený úřad se snaží vstoupit do soukromí člověka. To si ale každý chrání a nerad otevírá dveře svého vlastního vnitřního světa. Nicméně Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011, stejně tak i kdykoliv jindy, je pro každý stát užitečnou nutností už i proto, aby si zodpovědní státní činitelé dobře uvědomili, že nejsou samovládci neurčité beztvare lidské masy. Matematicky vzato, lidská masa je pro lid, pro jednotlivého člověka, množina nedůstojná. Jistě je moudré a nutné dát obyvatelům té které země, v našem případě obyvatelům ČR, informace o motivech sčítání, protože v historii se lidé sčítání obávali

i proto, že přesně nevěděli, k čemu je dobré a jestli se náhodou údaje sčítáním získané, nezneužijí, eventuálně se nepoužijí proti nim. K vyčerpávajícím informacím se nutně musí připojit i srozumitelný komentář, který bude více nabídkou než jen chladným úředním pokynem.

Individuální přístup

Předností je, že každý obyvatel ČR je osobně vnímán, a proto dostane svůj vlastní formulář k vyplnění. Není a přece nikdy nemůže být jen číslem. Vědomě, příp. s pomocí druhých, svěříme své osobní údaje úřední listině. Ošidili bychom se sami, kdyby u tohoto zůstalo. Je třeba, abychom neztráceli vědomí, že naše vlastní osobní údaje odevzdáváme státní instituci s důvěrou a současně od ní právem očekáváme, že důvěr-

ně bude s nimi zacházet. Citlivým místem sčítacího formuláře zvláště pro nábožensky založené a k určité církvi se hlásící lidi bude jistě kolonka, do které se vlastně člověk vkládá se svou vlastní duší. Zde však vodítkem při vyplnění nemůže být stud, strach, obava. I z těchto údajů se pozná, jakého ducha má naše česká společnost. A to je hodnota nemalá a vzácná.

Transparentnost sčítání

Velkou výhodou sčítání je i výsledek, následně zveřejněný všem zúčastněným, tedy nejen úzké tajemné skupince vyvolených. Je nezbytné, abychom se všichni oficiálně dozvěděli, že nás není málo, abychom stále netrpěli tím nešťastným typicky českým méněcenným komplexem, že všechno u nás je špatné, zaostalé, nevyspělé, špinavé, nemoderní,

Foto: Archiv Jana Baxanta

malé atd. Objektívni výsledek sčítání má dodat zdravé sebevědomí z rozmanité naší pospolitosti a současně i nastavit nekompromisní zrcadlo skutečností, které se odkryjí a společnému českému domovu neprospěvají. Je užitečné pro každého z nás skutečnou tvář pravdy znát.

Mons. Jan Baxant
biskup litoměřický

Perličky a zajímavosti o sčítání

Sčítání lidu je staré skoro jako lidstvo samo. Už v dávných dobách mnoho tisíc let před naším letopočtem chtěli mít panovníci přehled o tom, komu vládnou, kolik lidí mohou poslat do války nebo kolik peněz vyberou z daní. Sčítání lidu mělo také za následek řadu revolučních změn v dějinách lidstva i naší země, ať už mluvíme o místě narození Ježíše, zavedení příjmení, označování domů čísly nebo dokonce vzniku budějovického Budvaru.

Evangelium svatého Lukáše: Ježíš se narodil v Betlémě právě kvůli sčítání lidu

Evangelium svatého Lukáše hovoří o nařízení římského císaře Augusta a jeho snaze popsat celý svět, kvůli které se museli dostavit všichni ke sčítání lidu do míst, kde trvale bydleli. Tesař Josef se svou ženou Marií, toho času v pozeňnaném stavu, se tak vydali kvůli sčítání lidu z Nazaretu do Betléma, kde se jim narodil syn Ježíš. Nebýt sčítání lidu, mohlo se stát, že se Ježíš narodil v Nazaretu místo Betléma.

Nový zákon, Evangelium podle Lukáše, kapitola druhá: „Stalo se v oněch dnech, že vyšlo nařízení od císaře Augusta, aby byl po celém světě proveden soupis lidu. Tento první majetkový soupis se konal, když Sýrii spravoval Quirinius. Všichni se šli dát zapsat, každý do svého města. Také Josef se vydal z Galileje, města Nazareta, do Judska, do města Davidova, které se nazývá Betlém, poněvadž byl z domu a rodu Davidova, aby se dal zapsat s Marií, která mu byla zasnoubena a čekala dítě. Když tam byli, naplnily se dny a přišla její hodina. I porodila svého prvorozeného syna, zavinula jej do plenek a položila do jeslí, protože se pro ně nenašlo místo pod střechou. A v té krajině byli pastýři pod širým nebem a v noci se střídali v hlídkách u svého stáda.“

Císařovna Marie Terezie

Číselné označování domů a zákaz měnit příjmení

Sčítání lidu, tažného dobytka a domů v roce 1770 se konalo na základě císařského ediktu Marie Terezie. Pro potřeby tohoto sčítání bylo poprvé uloženo očíslovat všechny domy a po sčítání bylo zakázáno měnit příjmení.

Do této doby se oficiálně používala pouze křestní jména, která lidé doplňovali podle vlastností, povolání či postojů daného člověka dovětkem (starý, kovář, baštyř, vysoký...). Tato přízviska ale nebyla oficiálně nikde zakotvena a mohla se měnit. Až v roce 1770 bylo jasně stanoveno, že příjmení

se už dále nesmějí měnit, a zároveň tak v této době začala platit dědičnost příjmení.

Pokud se někdo snažil vyhnout tomuto sčítání, mohl být potrestán až dvěma roky prací na pevnostních stavbách, a pokud někdo zatajil majetek, který byl předmětem sčítání, mohl mu být zkonfiskován.

Vznik budějovického Budvaru

Při sčítání lidu v roce 1890 nastala podle dobových zpráv v tehdejší měšťanském pivovaru v Českých Budějovicích situace, že šéfové pivovaru naléhali na své zaměstnance, aby se přihlásili k německé národnosti a k mateřskému německému

jazyku. Převážně čeští zaměstnanci začali klást velmi silný odpor, který eskaloval tím, že je vedení měšťanského pivovaru vyzvalo, ať si založí pivovar vlastní, když se nechtějí podvolit. Češi tedy uposlechli a v létě 1894 se začaly upisovat první akcie nově vznikajícího budějovického Budvaru, který o dva roky později zahájil produkci.

Začátek pravidelných sčítání

Za první moderní sčítání na našem území je označováno sčítání uskutečněné v roce 1869. Zákonem byla stanovena desetiletá perioda všech dalších sčítání s tím, že se musela konat vždy ze Silvestra na Nový rok. Toto sčítání také poprvé vycházelo z doporučení a zásad, které stanovily mezinárodní kongresy, konané v druhé polovině 19. století (prvý z nich se konal v Bruselu v roce 1853).

Ten, kdo odmítl poskytnout údaje, nebo je poskytl nepravdivě, mohl dostat pokutu v rozmezí 1–20 zlatých, nebo být odsouzen až na 4 dny do vězení.

Desetiletá perioda sčítání se od roku 1869 na území současné České republiky stále dodržuje s jedinou výjimkou. Tou byl rok 1940, kdy se sčítání neuskutečnilo kvůli druhé světové válce.

Historie sčítání lidu

Sčítání lidu (populační census, soupis obyvatelstva) zjišťuje údaje o stavu obyvatelstva k určitému okamžiku. Jedná se o vyčerpávající, tedy úplné šetření na celém území státu.

Sčítání lidu, domů a bytů je významnou a nezbytnou statistickou akcí, jež přináší velké množství nesmírně cenných údajů, které nelze jiným způsobem efektivně zjistit. Stručně řečeno – na některá data jsou různé evidence či průběžné statistiky krátké (typickým příkladem je vzdělanostní struktura obyvatel.) Jedinečnost sčítání tkví v získání informací o obyvatelstvu, domovním a bytovém fondu k jednomu datu. Jedině cenzem lze získat podrobný obraz o úrovni bydlení a jednotlivých typech domácností, zjistit údaje v nejmenším územním detailu, data deklaratorního charakteru (např. národnost apod.), ale také množství údajů o ekonomické aktivitě či dojížděcí do zaměstnání. Navíc možným spojením vytvořených souborů dat o obyvatelstvu a domácnostech s ostatními charakteristikami lze získat například přehled o kvalitě a struktuře bydlení domácností a rodin. Takováto kombinační třídění jsou zdrojem obrovského bohatství informací.

Všechny zaznamenané údaje slouží nejen pro mezinárodní srovnání a pro hodnocení dlouhodobého vývoje země, ale především pro potřeby státní správy, obcí, podnikatelské sféry i každého jednotlivého občana. Významný přínos sčítání lidu vyplývá z povahy jeho výsledků jakožto pramenného materiálu, neboť data ze sčítání lidu se zpravidla již dnem vydání výsledků stávají historickým dokumentem doby svého vzniku, a to doku-

mentem prvořadého významu, který nelze žádným jiným způsobem nahradit.

Předchůdci moderních sčítání

Sčítání patří k nejstarším statistickým akcím vůbec. Na našem území se soupisy obyvatel uskutečnily již ve středověku, kdy byly prováděny k vojenským a daňovým účelům. Zpočátku tedy zahrnovaly pouze část populace. Za vůbec nejstarší dochovaný soupis na českém území je považován soupis majetku litoměřického kostela z roku 1058, který je součástí zakládací listiny knížete Svytlahy II.

Jako významný mezník pak lze označit datum 13. října 1753, kdy byl vydán patent císařovny Marie Terezie o každoročním sčítání lidu – novou kapitolu v historii

sčítání obyvatelstva v habsburské monarchii zahájilo sčítání provedené v roce 1754. Poprvé se konalo současně a jednotně na celém území soustátí. Soupis mělo nejprve provést duchovenstvo podle farností, posléze bylo rozhodnuto, že souběžně se uskuteční i sčítání zajišťované vrchností a jeho obsah bude rozšířen o soupis domů a o hospodářskou charakteristiku majitele domu.

Sčítání konané v roce 1754 bylo výjimečným počinem. Soupisy z 60. let 18. století, i když umožňují poprvé stanovit hustotu osídlení podle krajů a poskytují některé další informace o sociálním složení obyvatel, byly vcelku neúspěšné. Stoupající míra obav ze vzrůstu daní, odpor šlechty proti centralistickým snahám dvora, k němuž se postupně přidávala i církevní hierarchie, vedly k četným zkresením.

V roce 1777 byl vydán nový konskripční patent, který se s mírnými změnami a odchylkami stal základem soupisů až do roku 1851. Opět bylo zachyceno veškeré přítomné obyvatelstvo, i když nadále bylo detailnější třídění podle sociálního postavení a věku prováděno pouze u mužů. Od 80. let 18. století byly na panstvích (později v obcích) a městech založeny tzv. populační knihy, v nichž byla zachycena zvláště každá rodina se všemi členy domácnosti; případné změny (úmrtí, narození atd.) byly do těchto knih zanášeny na základě ohlašovací povinnosti hlavy rodiny.

Další významnou etapu v novodobých dějinách sčítání lidu v Rakousku zahájil zákon přijatý v roce 1869. Na jeho základě bylo na začátku roku 1870 provedeno sčítání lidu, které zachytilo stav ke dni 31. 12. 1869.

Sčítání lidu v Rakousko-Uhersku (1868–1910)

Mezi hlavní účely censů, které se konaly na území Rakousko-Uherska ve 2. polovině 19. a na počátku 20. století, patřilo jednak zjištění aktuálního počtu přítomného obyvatelstva, posléze i směry migrace, dále podchycení rychlých a výrazných strukturálních změn, kterými tehdejší společnost procházela, a konečně určení národnostní skladby jednotlivých regionů a míst. Zjišťování etnické skladby obyvatelstva se ovšem pro své výrazné politické aspekty stalo velmi sledovanou a kontroverzní částí sčítání.

Sčítání lidu v roce 1869 se konalo na základě říšského zákona o sčítání vydaného 29. března 1869, který stanovil stálou desetiletou periodicitu sčítání s tím, že s výjimkou prvního se všechna další měla konat vždy o půlnoci z 31. prosince na 1. ledna roku končícího nulou. Toto ustanovení bylo závazné až do zániku Rakousko-Uherska.

Z biologických znaků se u obyvatelstva zjišťovaly věk a pohlaví. Zaznamenávaly se případné fyzické vady (např. v roce 1869 slepota a hluchota), později i mentální vady. Ze společenských znaků se zjišťovala státní příslušnost, rodinný

stav, náboženské vyznání a obcovačí řeč, od roku 1880 také gramotnost sčítané osoby, a to dotazem na schopnost čtení a psaní. Otázkou na obcovačí řeč byla nepřímou mapována etnická skladba obyvatelstva. Z dat sčítání bylo možno zjistit rovněž ekonomické znaky (např. se obyvatelstvo dělilo podle poměru k povolání, podle odvětví činnosti, podle subjektivního povolání, podle postavení v hlavním, resp. vedlejším povolání).

Prováděním sčítání bylo pověřeno ministerstvo vnitra a řídily je okresní úřady. Na území jednotlivých obcí nesly za provedení sčítání odpovědnost obecní úřady. Ty také jmenovaly příslušné sčítací komisaře, kterými byli často učitelé nebo spolupracovníci obecních úřadů. Podle převládající etnické skladby

Herman Hollerith (1860–1929) byl první, kdo použil děrný štítek ne pro program, nýbrž jako nosič dat. V roce 1890 vypsal americká vláda konkurz na zpracování výsledků sčítání lidu. To předchozí totiž trvalo plných 7 let. Soutěž vyhrál právě Herman Hollerith se svým děrnoštítkovým počítacím strojem, který mimořádně zrychlil a zpřesnil zpracování výsledků sčítání.

Děrný štítek obsahoval znaky ve formě kombinace dírek, umožňoval data uchovat pro pozdější použití a určil charakter zpracování dat na téměř dalších 100 let.

Hollerith byl zdatný nejen technicky, ale i obchodně. Založil firmu, která se později stala základem úspěšné počítačové firmy IBM.

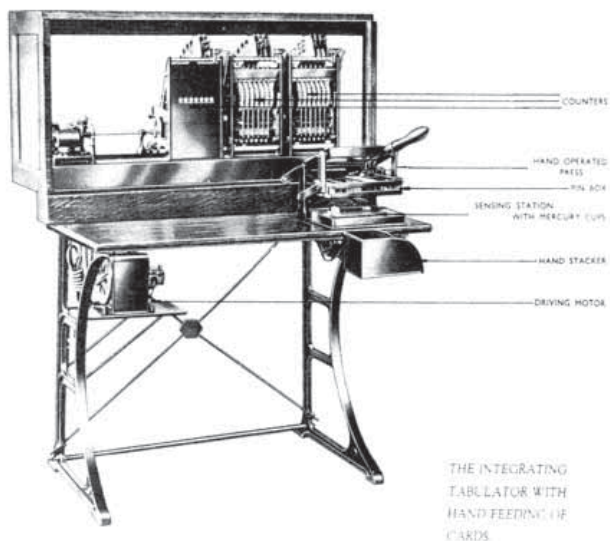
obyvatelstva byly sčítací archy připraveny v jazykových mutacích.

Výrazně se měnil způsob zpracování dat. Údaje ze sčítání z let 1869 a 1880 byly ještě tříděny a sumarizovány ručně. Zpracování cenzu z roku 1890 však znamenalo zásadní zlom, neboť bylo užito elektrických třídících strojů systému Hollerith, které nejenomže urychlily zpracování sčítání, ale umožnily i podstatné rozšíření třídění. Všechny výsledky rakouských sčítání byly vydány tiskem v rámci pramenných děl rakouské statistiky v řadě sčítání lidu, i když nedostatkem finančních prostředků se vydávání zdržovala a některá třídění se omezovala nebo vypouštěla úplně. Přesto byly tiskem vydány ty nejdůležitější části včetně analytických zhodnocení.

Rakouská sčítání z let 1890–1910 se svým obsahem, kvalitou zpracování a rozsahem publikovaných dat zařadila mezi velmi dobře organizovaná a provedená sčítání své doby. Jejich kvalitu dokládá i ta skutečnost, že po rozpadu Rakousko-Uherska byly použité metody převzaty nástupnickými státy. Dodnes jsou výsledky sčítání významným pramenem informací o obyvatelstvu středoevropského regionu na přelomu 19. a 20. století.

vou válkou se uskutečnilo v roce 1910. Nově vzniklá Československá republika potřebovala znát co nejpodrobnější demografická data nově vytvořeného státu. V roce 1919 byl založen Státní úřad statistický jako nový orgán pověřený celostátními statistickými šetřeními, mezi něž patřilo i sčítání lidu jako jedno z nejdůležitějších. Podle tradice převzaté z monarchie se mělo konat v roce 1920. To však nebylo z mnoha důvodů (především nedostatečné přípravy, ale také pro neujasněné hranice Československa) možné. Navíc nový zákon o sčítání lidu byl přijat teprve 8. dubna 1920. Zákon nařizoval provést první československé sčítání lidu nejdéle do roka a sčítání opakovat každých pět let, což byla anglosaská praxe.

Sčítání lidu podle nového zákona č. 256/1920 Sb. se uskutečnilo 15. února 1921. Jeho obsah se poněkud lišil od předválečných sčítání, byl však proveden opět za přítomné obyvatelstvo (nikoli obyvatelstvo bydlící). Za důležitou charakteristiku se považovalo zjištění povolání obyvatelstva, i když nutno poznamenat, že byla zjišťována ekonomická aktivita podle hospodářských odvětví a nikoli za klasické povolání (profese). Nebylo však zjišťováno vedlejší povolání a nemovitý majetek. Poválečné povolání bylo konfrontováno s povoláním k 16. červenci 1914, aby byly zjištěny sociální a profesní

Hollerithův sčítací stroj na děrné štítky

První Československé sčítání lidu – 1921

Poslední sčítání lidu konané na našem území před první světo-

přesuny mezi dobou předválečnou a poválečnou.

Za politicky nejdůležitější se považovalo zjištění národnosti obyvatelstva, které mělo potvrdit oprávnění vzniku samostatné Československé republiky. Na rozdíl od předválečného zjišťování národnosti na základě „obcovací řeči“ v rakouské části bývalé monarchie byla přijata definice národnosti, podle níž „národností jest rozuměti kmenovou příslušnost, jejímž vnějším znakem jest zpravidla mateřský jazyk“. Tím se měla odstranit pro české a slovenské etnikum znevýhodňující definice národnosti určované podle „obcovací řeči“, která nahrávala německému jazyku. Odkaz přiznání národnosti podle „kmenové příslušnosti“ navíc umožnil, aby se ke své národnosti přihlásili i Židé nebo Cikáni i když nemluvili hebrejsky nebo romsky. O otázku a definici „národnosti“ byly svedeny nejen boje s reprezentanty československých menšin, ale i uvnitř českého a slovenského tábora. Ačkoli oficiálně existovala „československá národnost“, bylo možno zjistit počet obyvatel české a slovenské národnosti odděleně.

Jinou důležitou kulturní charakteristikou bylo náboženské vyznání, resp. bezvyznání obyvatelstva. Výsledky sčítání potvrdily, že obyvatelé Československa a českých zemí zůstali nadále ve velké

většině věrni některé z uznávaných církví.

Obyvatelstvo bylo sčítáno pomocí sčítacích archů pro domácnost, jak to bylo obvyklé u sčítání předválečných. Obtíže srovnávacích analýz se podle očekává-

likovány v sedmi svazcích edice Československá statistika. Nejen po stránce organizace či úplnosti a správnosti zjištění, ale zejména z hlediska zpracování, je první československé sčítání považováno za úspěšné.

Propagační scénka ČSÚ ke sčítání lidu v roce 1950 v hlavní roli s Janem Werichem.

ní ukázaly největší u porovnání povolání obyvatelstva, které bylo v předválečné době šetřeno podle odlišných klasifikací než v roce 1921, a to i přes snahu co největší návaznosti na původní rakouskou a uherskou klasifikaci.

Výsledky prvního československého sčítání lidu byly pub-

Československé sčítání lidu – 1930

Druhé československé sčítání lidu se mělo podle zákona č. 256/1920 Sb. konat již v roce 1925. Hospodářské důvody i vliv praxe převažující ve většině zemí světa, tj. pořádat cenzu s desetiletou periodicitou, nakonec vedly k tomu, že zákonem č. 47/1927 Sb. bylo konání druhého československého sčítání stanoveno na 1. prosinec 1930. Obsah sčítání byl v několika směrech rozšířen. Z nových znaků zařazených do sčítání je třeba uvést šetření o minulém bydlišti sčítaných, pokud osoba nebyla sečtena v obci svého narození („rodáci“). Dále se zjišťovalo místo, odkud se sčítaná osoba přistěhovala do místa, kde byla nyní sčítána. Za nejvýznamnější je

však považováno zjišťování údajů o plodnosti žen.

Výsledky sčítání lidu 1930 byly vydány v osmi svazcích Československé statistiky a zpracování údajů o bytech pak v samostatném svazku.

Další sčítání lidu se mělo uskutečnit v roce 1940. Jeho konání na okleštěném území Protektorátu Čechy a Morava zabránili čeští politici a demografové s odůvodněním nepřipravenosti a hlavně s úmyslem neposkytnout okupační mocnosti spolehlivé podklady pro válečné hospodářství. První poválečné soupisy z let 1946 a 1947 v obnoveném Československu představovaly pouze dílčí akce a sčítání lidu proběhlo až v roce 1950.

Československé sčítání lidu – 1950

K prvnímu sčítání po roce 1945 došlo 1. března 1950. Jelikož se současně uskutečnil také soupis zemědělských, průmyslových a živnostenských závodů, používalo se pro celou akci názvu „národní sčítání 1950“. Toto sčítání bylo posledním naším sčítáním zpracovaným za tzv. přítomné obyvatelstvo a nadlouho posledním, při němž se zjišťovala příslušnost k církvím (k opětovnému zařazení otázky na náboženské vyznání došlo až při sčítání 1991). Podstatnou změnou oproti sčítání 1930 pak byla nová definice národnosti, podle které se národností rozuměla příslušnost k národu, s jehož kulturním a pracovním společenstvím je sčítaný vnitřně spjat a k němuž se hlásí.

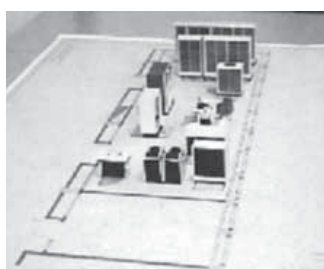

Sčítání bylo dále prvním na území Československa, zahrnujícím v plném územním rozsahu sčítání domů a bytů, ale tehdy se ještě nepodařilo získaná data o obyvatelstvu a objektech bydlení vzájemně propojit.

Výsledky sčítání byly publikovány postupně jako neveřejné a s omezeným počtem výtisků. Tiskem byly vydány v nízkém nákladu až v letech 1957–1958, a to ve 4 svazcích pod společným názvem Sčítání lidu a soupis domů a bytů v republice Československé ke dni 1. března 1950. Pro veřejnost byla data sčítání 1950 uvolněna po odtažení až v roce 1962. I když bylo sčítání 1950 připraveno ve velmi složitých podmínkách a ví se o nedostatcích, jeho výsledky jsou cenné, a to nejen pro zachycení všech důsledků válečných a poválečných událostí ve změnách počtu a složení obyvatelstva, ale především v postižení odsunu německého a výměny maďarského obyvatelstva, reemigrace a přesídlení statisíců osob, zvláště do pohraničí českých zemí.

Československé sčítání lidu – 1961

1. března 1961 se uskutečnilo v pořadí již čtvrté sčítání lidu od vzniku samostatné republiky. Celé zpracování cenzu bylo poprvé

Sálový počítač CDG 3300.

provedeno za bydlící obyvatelstvo a podle koncepce tzv. cenzových domácností. Oproti předcházejícím sčítáním se rovněž poprvé zjišťovaly a zpracovaly údaje o dojížděci do zaměstnání mezi okresy i do větších měst. Získaná data cenzu za bydlící obyvatelstvo umožnila následně založit a vést roční bilance obyvatelstva podle řady kritérií.

Ve sčítání 1961 se objevují čtyři kvalitativně nové rysy zpracování. Jednak došlo k převedení více než miliónu sčítacích lístků vyplněných osobami sečtenými v místě jejich dočasné přítomnosti do místa jejich trvalého bydliště. To současně umožnilo doplnění a zpřesnění zápisů ve sčítacích arších za osoby v době sčítání nepřítomné. Tento organizačně náročný postup ručního převodu sčítacích lístků formou tzv. meziokresní a mezikrajské burzy byl použit i při všech následujících sčítáních. Dále bylo možné na bázi spolehlivějších zápisů o bydlících osobách zjistit skutečné rodinné vztahy a tím strukturu domác-

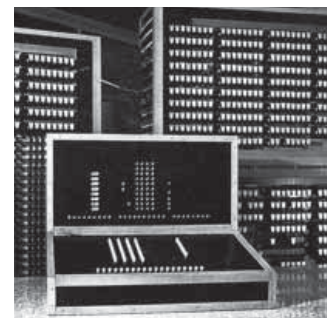
ností a rodin. Zpracování údajů za bydlící obyvatelstvo umožnilo rovněž zjišťovat a vyhodnocovat údaje o dojížděci do zaměstnání podle krajů, okresů a měst s 20 tisíci a více obyvateli. A konečně bylo provedeno podrobné zpracování údajů o domech a bytech, jejich vybavení (kategorie) a velikosti, stáří a druhu domu, současně i ve vztahu k druhům domácností, resp. počtům osob bydlících ve specifických souborech bytů.

Výsledky sčítání byly publikovány ve 4 svazcích edice Československá statistika (Nová řada, skupina A – Pramenná díla) v roce 1965 pod společným názvem Sčítání lidu, domů a bytů v ČSSR k 1. březnu 1961. Ze zpracovaných výsledků pak byla ještě ve stejném roce vydána publikace Vývoj společnosti ČSSR v číslech s podtitulem Rozbory výsledků sčítání lidu, domů a bytů. V poválečné historii Československa je toto sčítání právem považováno za nejlépe připravené, zpracované, zdokumentované a analyticky využitelné.

Československé sčítání lidu – 1970

Další sčítání lidu se konalo 1. prosince 1970. Při tomto cenzu byl poprvé proveden mikrocenzus, který rozšiřoval šetřené údaje výběrově zjišťované charakteristiky, zejména příjmy domácností. Poprvé bylo ke zpracování výsledků užito velkokapacitního sálového počítače CDG 3300. Rovněž poprvé byly výsledky sčítání zpracovány i za tzv. základní sídelní jednotky (tj. lokality ve venkovském osídlení a urbanistické obvody ve vybraných městech). Novými zjišťovanými znaky se staly rodné číslo, státní příslušnost a v rámci zjišťování dojížděci do zaměstnání, škol a učení její frekvence, vzdálenost, doba a používaný dopravní prostředek. Důležité bylo sledování chtěného nebo nechtě-

ného soužití cenzových domácností v jednom bytě a dále vybavení domácností některými předměty dlouhodobého užívání. Počítačové zpracování výsledků umožnilo velmi širokou publikaci údajů. V edici Československá statistika, řada Sčítání lidu, pod společným názvem Sčítání lidu, domů a bytů

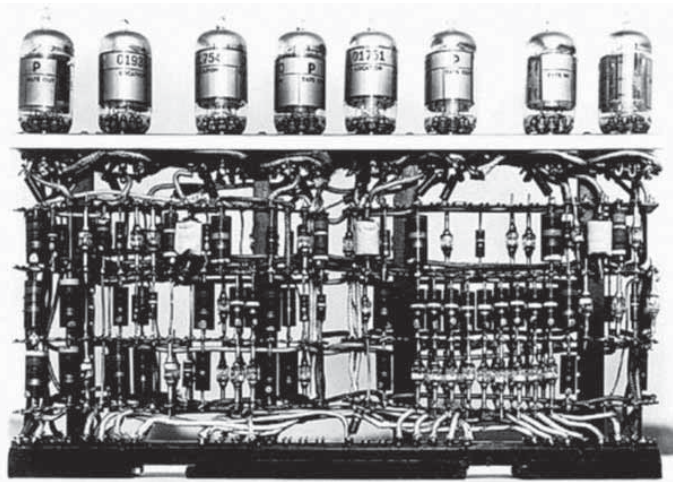
Elektromechanický číslicový počítač

k 1. 12. 1970 bylo vydáno celkem 7 republikových a 11 celostátních xerografických publikací. Federální statistický úřad pak vydal v roce 1975 publikaci Vývoj společnosti ČSSR v číslech (podle výsledků sčítání lidu, domů a bytů 1970). Obdobné publikace vydaly i národní statistické úřady.

Československé sčítání lidu – 1980

Čtvrté poválečné sčítání proběhlo 1. listopadu 1980. Díky němu byly získány údaje pro založení Centrálního registru obyvatelstva (CRO) při ministerstvu vnitra. K žádným podstatným inovacím však oproti předešlým sčítáním nedošlo. Za nové lze snad považovat prohloubení dat o plodnosti žen, třídění základních sídelních jednotek podle typů a velikostí a také směrové zpracování dat o dojížděci do zaměstnání (dříve bylo prováděno jen bilanční).

Zpracování výsledků sčítání proběhlo na novém sálovém počítači Cyber při využití všech zkušeností z minulého cenzu. Údaje ve formě číselných kódů byly převedeny systémem Videoplex 3 přímo na magnetické pásky v závodech

Součást počítače ABC s 8 elektronkami

Podniku výpočetní techniky. Následně pak byly provedeny logické kontroly a opravy. Téměř celé zpracování na velkém počítači proběhlo ve velmi krátkém časovém období (zhruba za jeden a půl roku).

Výsledky sčítání byly vydány nejen v tištěné podobě, ale také v plném rozsahu na mikrofiších. ČSÚ vydal, a to v návaznosti na předválečnou tradici hodnotných analýz výsledků sčítání, neproděnou publikaci Sčítání lidu, domů a bytů 1980 – ČSR. Obdobnou republikovou publikaci pak vydal i SŠÚ. Bohužel však nedošlo k vydání plnohodnotného pramenného díla s odpovídající dokumentací přípravy, průběhu a zpracování výsledků sčítání lidu 1980.

Československé sčítání lidu – 1991

Poslední československé sčítání lidu se uskutečnilo 3. března 1991. Na základě mezinárodních doporučení přijatých Evropskou hospodářskou komisí OSN byla do sčítání znovu zařazena otázka na mateřský jazyk a na trvalé bydliště v době narození sčítané osoby. Zpracování bylo opět provedeno za obyvatelstvo trvale bydlící. Rychle se měnící společensko-politická situace po listopadu 1989 se odrazila v závěrečné fázi příprav sčítání, a to hlavně v obsahových a metodických změnách. Opětovně byla do sčítacích tiskopisů zařazena otázka na náboženské vyznání sčítané osoby. Oproti sčítání 1980 došlo k některým změnám ve způsobu zjišťování a zpracování ekonomické aktivity a společenské skupiny. Velmi výrazná změna se týkala i klasifikace národností. Navíc údaje o národnosti se nemusely shodovat se zápisem v občanském průkazu či jiném osobním dokladu.

Definitivní výsledky byly centrálně zpracovány ve výpočetním středisku FSÚ na počítači Cyber

180. Z výsledků sčítání bylo postupně vydáno celkem 1 172 titulů (z toho za ČR 848). Kromě základních publikací vyšlo velké množství datových a analytických prací ze sčítání. Velmi významné místo mezi vydanými publikacemi pak zaujímá Pramenné dílo.

Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001

Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2001 proběhlo v souladu s metodickými doporučeními OSN a Statistického úřadu Evropských společenství (Eurostatu) opětovně formou sebesčítání, tj. každá osoba vyplňovala za sebe, za své děti, případně za další osoby domácnosti příslušné sčítací tiskopisy. Sčítací

Pohled do sálu počítače Cyber 180

formuláře předávali do domácností sčítací komisaři, kteří je vyplněné následně přebírali zpět. Po převzetí vyplněných sčítacích tiskopisů od občanů provedli sčítací komisaři

kontrolu vyplnění za příslušný sčítací obvod, zkompletovali postupně materiál za jednotlivé domy, připravovali podklady pro tzv. předběžné výsledky sčítání a zpracovaný podkladový materiál předali sčítacím revizorům. Ti po následných kontrolách všechny vyplněné tiskopisy a formuláře odevzdali na jednotlivá okresní pracoviště Českého statistického úřadu, kde byla provedena sumarizace předběžných výsledků za obce a okres.

Celkem bylo při SLDB 2001 zjišťováno 26 údajů o osobách, 18 údajů o bytech a bydlení a 12 údajů o domech, a to pomocí tří formulářů: Sčítacího listu osob, Bytového listu a Domovního listu. Sčítání dále podléhaly všechny domy určené k bydlení, resp. všechny byty, tedy i neobydlené. Na rozdíl od předcházejících cenů byly některé dříve zjišťované údaje vypuštěny a naopak se objevily dotazy nové či nově formulované. Mezi nově zařazené otázky v seznamu zjišťovaných ukazatelů o obyvatelstvu patří dotaz na případně druhé nebo další zaměstnaní sčítané osoby. Obdobně jako při minulém sčítání byly národnost a náboženské vyznání zjišťovány důsledně deklaratorně, tzn. že občané se svobodně, podle vlastního přesvědčení a tedy i v naprostém souladu s ustanovením Listiny zá-

kladních lidských práv a svobod k této otázce vyjádřili. Z údajů mapujících vybavení domácností byl do sčítacího tiskopisu nově zařazen dotaz na vybavení bytové domácnosti počítačem, ale zároveň byly vypuštěny otázky sledující vybavenost domácností mrazničkou, automatickou pračkou a televizorem.

Po zpracování všech získaných dat, jejichž pořízení se poprvé v historii cenů konaných na našem území uskutečnilo optickým čtením, byly postupně zveřejňovány definitivní výsledky. V souladu s celkovou koncepcí zpracování dat v Českém statistickém úřadě se zpracování údajů ze sčítání uskutečnilo v databázi Oracle. Výsledky byly zveřejněny pomocí

Obálka publikace sčítání lidu 2001

velkého množství výstupů, které jsou k dispozici v co nejširším třídění a kombinacích, a to v tištěné i elektronické verzi.

Vzhledem k příznivé okolnosti, že i přes několikrát změny státoprávního uspořádání se až na menší rozdíly kryje územní rozsah dnešní České republiky s rozsahem Čech, Moravy a části Slezska tak, jak byly podchyceny od roku 1754 v rakouských konskripcích a posléze i sčítáních lidu, máme dnes k dispozici takřka nepřerušovanou dvoutřicetiletou řadu dat o obyvatelstvu, jejichž kvalita se významně zvýšila sčítáním z roku 1869 a zejména následujícími cenzy.

Nová koncepce časopisu Demografie

Před třemi roky si demografové ale i statistici, sociologové, geografové, ekonomové, historici, lékaři a mnoho dalších odborníků, kteří pracují s demografickými daty, připomněli 50leté trvání časopisu Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje¹.

Historie

Demografie začala vycházet v roce 1959 a její vznik byl výsledkem několikaleté usilovné práce zaměstnanců statistického úřadu (tehdy Státního úřadu statistického) – především jeho předsedy Františka Fajfry a vedoucího oddělení demografie Vladimíra Srba. Časopis spolu s nově založenými demografickými institucemi – Státní populační komisí (1957) a Československou demografickou společností (1964) byl reakcí na nepříznivý populační vývoj republiky v 50. letech 20. století, zejména na snižující se úroveň porodnosti. Dodejme, že svůj podíl na vytvoření široké platformy pro studium populačních otázek v Československu měla také Mezinárodní unie pro vědecké studium populace (IUSSP) při OSN, která nabádala k vytvo-

ření národních komitétů v jednotlivých zemích světa (1954)². Hodnocení populačního vývoje Československa, zejména prosazování pronatalitní populační politiky bylo hlavním tématem časopisu po celou dobu jeho existence³. Orientace na národní problémy samozřejmě nebránila kontaktům se zahraničními demografy, účastí na mezinárodních konferencích, ale např. i vydávání dalšího periodika – čtyřjazyčné Demosty (zkratka slov demografie a statistika) – vzniklé opět především z iniciativy Vladimíra Srba a tehdejšího předsedy SÚS Jana Kazimoura. Demosta vycházela v letech 1968–1988.

Po roce 1989 a zejména po vstupu České republiky do Evropské unie se spolupráce se zahraničními institucemi stala ještě intenzivnější. Nicméně jazyková bariéra nedovolila anglicky mluvícím badatelům blíže se seznamovat s novými problémy našeho populačního vývoje, který se od počátku 90. let 20. století vyznačuje nedostatečnou úrovní reprodukce obyvatelstva, jeho stárnutím a opět nastolil otázku pronatalitní a rodinné politiky státu.

Jistým, ale spíše jednostranným řešením bylo založení elektronického časopisu Czech Demography (2007–2010), který byl koncipován

Jeden z návrhů nové podoby časopisu Demografie

jako výběr nejlepších článků z jednoho ročníku Demografie (články vycházely v angličtině). Czech Demography měla i za krátkou dobu své existence ohlas, např. francouzský demograf Jacques Vallin ji vítal jako dobrý přehled o současné české demografii.

Současnost

Novým mezníkem v dosavadním 50letém vývoji časopisu se stalo rozhodnutí předsedkyně ČSÚ Ivy Ritschelové a redakční rady časopi-

su vydávat jedno číslo Demografie v anglickém jazyce a otevřít se tak ještě více vědecké veřejnosti v zahraničí. „...Převážně národní obsah“, uvedla, „je v současném světě spíše limitujícím faktorem, který omezuje pluralitu představovaných názorů, prodlužuje čas potřebný k přijetí inovativních myšlenek a redukuje možnosti profesionální sebeprezentace publikujících odborníků. Je načase provést změny, které posunou časopis dopředu, posílí jeho význam, zvýší odbornou a vědeckou prestiž, ale i komfort čtenáře“⁴. Od letošního roku 2011

tedy bude Demografie vycházet ve třech číslech česky a posledním čtvrtém čísle anglicky. Anglické číslo bude k dispozici jak autorům od nás, tak z celého světa. Čtvrtletník Demografie bude nadále vycházet v tištěné podobě, ale bude mít novou grafickou úpravu a bude i v elektronické podobě (se čtvrtletním zpožděním) na webových stránkách Českého statistického úřadu.

Věra Hrušková
odbor vnější komunikace

¹ Podrobnější informace o 50leté existenci časopisu naleznete zejména v článcích M. Kučery, Z. Pavlíka, J. Rychtaříkové a J. Růžkové uveřejněných na CD ROMu v Demografii, 2009, 51 (1).

² Šubrtová, A. Organizace demografického bádání v Československu před založením ČSDS a Populačního ústavu. In 20 let ČSDS při ČSAV, Praha 1985, s. 23–37.

³ Kučera, M. Padesát let hodnocení populačního vývoje České republiky. Demografie, 2008, 50 (4), s. 230–239.

⁴ Ritschelová, I. Úvodník. Demografie, 2010, 52 (4), s. 233.

Na budově ČSÚ ožil Indikátor

Český statistický úřad oživil v polovině února budovu svého sídla v Praze digitálním interaktivním dílem Indikátor. Umělecké dílo na budově ČSÚ bylo realizováno ve spolupráci s Fakultou umění a designu Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem (FUD UJEP).

Projekt umělecké platformy BOOT audiovisual autorů Daniela Hanzlíka a Pavla Mrkuse úzce souvisí s institucionální funkcí statistického úřadu. „Exaktní informace opouští svůj význam kognitivního sdělení a stává se generátorem estetické formy. Indikátor vytváří situaci, kdy informace zbytečný jazykový kód představuje neměřitelné spojení mezi vědou a uměním,“ popisují proměnu statistických dat z RSS kanálů v digitální obrazové dílo autoři projektu. Spoluautor díla Pavel Mrkus vidí hlavní princip v proměnlivosti, nestálosti jako kontrapunkt k stálému systému: „Pracujeme se světlem, s pohybem. Jak známo, světlo je nejvíce vidět za tmy a pohyb zase můžeme vnímat na pozadí něčeho statického.“

Vstupní hala s vysokými prosklenými stěnami určila výtvarnou podobu díla po stránce vizuální a technologické. Dynamické změny textových dat se zobrazují jako barevná projekce na matné ploše, která je viditelná z vnější strany budovy. Ta upoutává a bu-

dově dodává další rozměr. Výtvarné dílo je přirozeným vyústěním dlouhodobé spolupráce Daniela Hanzlíka a Pavla Mrkuse, kteří vedou ateliér Time-Based Media na FUD UJEP.

Vernisáží, která se konala za účasti předsedkyně ČSÚ Ivy Ritschelové, proděkana FUD UJEP Jaroslava Polaneckého a autorů, oficiálně zahájil Český statistický úřad spolupráci s FUD UJEP. Ta

bude pokračovat i v dalším období a přinese výstavy prací zejména studentů, absolventů, ale i vyučujících ústecké umělecké fakulty. „Jsem přesvědčena, že nejen velice důležitá data, která ČSÚ dodává pro podporu rozhodovacích procesů, ale i neotřelá umělecká díla patří do našich životů. Umožňují nám podívat se na důvěrně známé věci z jiné perspektivy. Impulzy, myšlenky a nápady, které díky této interakci získáváme, by bez kontaktu s touto realitou nikdy nevznikly,“ uvedla k projektu předsedkyně úřadu Iva Ritschelová.

Proděkan FUD UJEP Jaroslav Polanecký poděkoval za příležitost prezentovat na úřadě díla studentů i pedagogů. Přiblížil činnost fakulty a představil autory díla. „Naše fakulta je mladá, dynamická a jsem rád, že se nám podařilo etablovat se, a že už se s námi počítá,“ konstatoval Jaroslav Polanecký a dodal že: „...cílem audiovizuálních

projektů je snaha představit dynamické umění a zároveň kultivovat veřejný prostor.“

Martin Kolář, Povrchy, 50 x 50 cm, 2009

Spolupráce s uměleckou fakultou umožnila ČSÚ oživit i veřejně přístupné prostory úřadu uměleckým dílem malíře Martina Koláře. Odborný asistent Fakulty umění a designu UJEP představuje na stěnách před zasedacími místnostmi své obrazy z různých tematických cyklů.

Miroslava Škaloudová
odbor vnější komunikace

Na fotografii zleva: M. Kolář, J. Polanecký, P. Mrkus, I. Ritschelová, J. Víchová

Ještě se nenarodil popularizátor statistiky,

říká v rozhovoru rektor VŠE, prof. Ing. Richard Hindls, CSc., dr. h. c.

Jak jste se dostal ke statistice? Čím vás oslovila?

Ponejvíce to asi byl můj pozitivní vztah k matematice. Zvažoval jsem tenkrát více vysokých škol, ale potom se mi kombinace matematiky s jistou aplikací – a tou statistika je – začala zdát docela vyvážená. I když tenkrát při rozhodování to asi zas až tak jasné nebylo. Musím uznat, že po maturitě mladí lidé ještě většinou příliš nevědí, co statistika skutečně je. Výběr cesty, po střední škole obecně, je dost obtížný vždy, to je normální. Já jsem tenkrát uvažoval třeba i o medicíně, ale nakonec jsem se rozhodl tak, jak jsem se rozhodl. Matematika převážila a od ní jsem došel až ke statistice. Myslím, že většina lidí v tom věku má nějaká přání, ale ví spíš jen mlhavě, kam vlastně chce směřovat. Takže i já беру tohle období života a toto rozhodnutí s jistou rezervou a nelituji toho.

Jaké základní předpoklady by měl člověk mít, aby se mohl stát dobrým statistikem?

Měl by mít přátelský vztah k matematice a k jistému stupni logického uvažování a myšlení vůbec. Druhá věc je, že by asi měl mít také nějaký přesah v myšlení. Takový přesah ve statistice schovaný je, pokud člověk nedělá statistiku jako čistě základní vědu. Já jsem se nakonec stal možná víc ekonomem než statistikem. Naučil jsem se vidět statistiku v souvislostech s hospodářskými jevy. Statistika mě tak dovedla až k ekonomii. Někdo jiný zas může mít vztah třeba k medicíně – to je také silná parketa statistiky, medicínské aplikace. Takže za důležitý považuji právě příklon, přesah k nějaké předmětné disciplíně.

Rozumím tomu tak, že se statistika lépe užívá, pokud je takřikajíc obalena ještě nějakým dalším tématem?

Ona pak má v sobě něco, co vytváří jakousi její druhou fázi. Já říkám, že statistika je názor na život, na svět. Učí vás nějakým způsobem vidět věci v pestrých souvislostech. Máte data, s těmi daty pracujete, ta data někde vznikla. Je celkem úplně jedno, kde. A vy se pomocí těchto dat díváte na svět. V momentě, kdy k základním statistickým znalostem přidáte jistý věcný přesah, například do ekonomie, pak, řekl bych, vám dobrá znalost statistiky a zároveň určité předmětné disciplíny umožňují logicky tyto věci řadit, pochopit, dávat do souvislostí, argumentovat v nich. Velkou výhodou statistiky je právě podpora argumentace. Mám za to, že má-li ekonom dobrou průpravu ve statistice, bude to dobrý ekonom. Pak se teze v ekonomii daleko lépe formulují. Bez znalosti statistiky dobrý ekonom vyroste jen sotva.

Vnímáte nějaký rozdíl, pokud používá statistiku humanitně zaměřený vědec? Může se s ní sžít? Protože statistika se používá i v humanitních oborech, například v sociologii.

Ne že se může sžít, musí se s ní sžít! Ekonomie je oblast hodně široká, stejně jako hospodářská a sociální statistika. Má něco v sobě, co je hodně specifické a co v sociologii není, to, čemu se říká úřednická statistika. Tu dělají statistické úřady a je to dost podstatná věc statistického světa. A sociologie? Já tu vidím paralelu: sociologové pracují s chováním lidí, s jakousi výslednicí subjektivních snah jednotlivců, která prostupuje do celé společnosti. V tom se přece sociologie od ekonomie zas tolik neliší. Sociologové jsou dost vzděláváni ve statistice a neobejdou se bez ní, ale uznávám, je to trošku jiný druh statistiky než třeba v ekonomii.

Sám o sobě říkáte, že jste jako matematický statistik začínal, pak jste se přetavil v ekonomického statistika. Je ještě něco, čím vás dokáže statistika překvapit?

Ta vás překvapí často. Kombinace statistiky – jako disciplíny, která pracuje s neurčitostí a s pravděpodobností – a ekonomie, jako předmětné disciplíny, přináší spojení, které prostě v sobě má cosi, co vede k tomu, že nikdy nemůžete výsledky, k nimž dojdete, brát s plnou jistotou. Vždycky existuje riziko, vždycky se pohybujete v prostředí určité nejistoty, ať už je ona nejistota vyjádřena mírou rizika či formou nějakého verbálního od-

hadu. Statistika vás může překvapit pokaždé, kdykoli s ní budete pracovat. To je základní vlastnost statistiky. Statistika pracuje přibližně, matematika přesně. Žijeme v pravděpodobnostním světě. Prakticky nikdy nelze výsledky přijímat se stoprocentní jistotou, proto ta možná překvapení. Někdy milá, někdy nemilá. Vždy bude existovat cosi jako stochastická mezera, do které se ještě něco vejde. A to je na statistice zajímavé a také docela přitažlivé. Ostatně – třeba v medicíně je to podobné. Může si lékař vždy být jist svou diagnózou či zvolenou terapií a vyloučit překvapení? Jistě ne. Stejně je to ve statistice.

Jak se díváte na způsob zveřejňování statistických dat, která produkují statistické úřady? Zveřejňovat suchá čísla bez jakýchkoliv doprovodných informací? Nebo upřesňující a doprovodné informace k těmto datům patří? Na to jsou velmi rozdílné názory.

Tohle bude vždycky trochu problém, protože tu nejde jen o statistiku jako o zdroj informací, ale také o ty, kteří výstupy statistiky přijímají, tedy o uživatele statistiky. A tady já postrádám u širší veřejnosti a často i u odborné veřejnosti přece jenom vyšší stupeň statistické gramotnosti. Veřejnost mnohdy třeba není ochotná vidět, že statistika nemůže říct hned na první pokus úplně přesně, jak to či ono bylo. Ona nejdřív zkoumá, pátrá, dotazuje se, potom dopočítává a až na konci je nějaký výsledek. Výsledek, který někdy trvá i rok, jako je to např. u revizí HDP. Každý jistě rád přijme první rychlou informaci, ale u té každý statistický úřad zároveň říká: pozor, to je předběžný odhad a až později čkejte zpřesněný výsledek. Pořád se mi zdá, že práce veřejnosti se statistickými daty je jaksi zjednodušená. Zjednodušená ve smyslu používání výsledků statistiky. Malý příklad: objeví se zpráva, jaká je průměrná mzda. Ale už nikde se v tom základním textu v médiích nedočtete, jaká je variabilita této mzdy, jak vypadá její rozdělení, že se průměrná mzda určuje dvojím způsobem apod. Čtenář novin či divák televize se obvykle dozví jedno jediné jednoduché číslo. Průměrný plat je přibližně 24 tisíc korun. A tečka! Ale co v tom je, koho se to týká, jak je to okolo toho průměru rozvrstvené atd., to už skoro nikde není. Přitom statistika tyto údaje poskytuje zároveň se základní informací o průměru, ale tím se v interpretaci nikdo už moc nezabývá. A podobně je to i s mnoha dalšími informacemi, zdaleka nejen s průměrnou mzdou. Je to škoda pro nás pro všechny.

Máte nějakou radu, jak pracovat se statistikou lépe?

Statistika se většinou lidí jeví jako suchopárná. Ale není. Je to druh životní filozofie, je to pohled na svět. Statistice však chybí jedna věc. Ještě se nenarodil vykladač statistiky. Astronomie také asi není zajímavá pro každého, ale má své vykladače. Nenarodil se ještě člověk, který by dokázal vlídným, poutavým způsobem sdělit, co je ve statistice vlastně skryto. Důsledkem pak je, že slyšíme bonmoty a zjednodušující interpretace toho, co statistika vytvoří, a je úplně jedno, jaký statistický údaj to je. Chybí prostě popularizátor téhle disciplíny. Statistika není tím dobrodružstvím poznání, jako je matematika, medicína nebo filozofie. Ale to od ní nikdo ani nečeká. Přesto prošla a prochází bouřlivým vývojem. V minulém století nástup počítačů umožnil sériové zpracování dat, rychlé ověřování teorií, netrápíte se tolik s numerickými propočty. Přiznám se, že nedokážu odpovědět na otázku, co statistice chybí, aby jí někdo zpopularizoval. Mně osobně to mrzí, ale na druhé straně nutno říct, že o mnoho lepší to není ani třeba v matematice, i když tam se o to pokoušelo a pokouší mnohem více lidí než ve statistice. Přesto i matematika zůstává v popularitě a v po-

chopení svých postulatů také nepříliš úspěšná. A když se pak ještě občas jakési hvězdičky šoubyznysu či sportu předhánjí v líčení rádobý veselých příhod o tom, jak veleneúspěšně byly v matematice či ve škole vůbec, dobré věci to u veřejnosti určitě nepřidá.

Působil jste také jako děkan Fakulty informatiky a statistiky VŠE. Liší se něčím studenti statistiky a jiných ekonomických oborů?

Jistý rozdíl tam bude. Ti, kteří tíhnou ke statistice, jsou lidé, kteří se nebojí matematiky a kteří vědí, že se budou muset učit víc formalizovaných postupů a procedur. Jsou to lidé, kteří budují poznatky postupně především na základě formálního aparátu a teprve později si k nim přiřazují věcnou znalost. Řekl bych, že člověk, který má již na střední škole potíže s matematikou, se na obor statistika nebo matematické modely nehodí. Spíš půjde cestou k jiné společenskovední disciplíně. Na druhé straně tím, že se statistika přimkla hodně k ekonomii, jež je vědou společenskou, vědou neexaktní, pracující s rizikem, pracující na principu nejistoty, je ekonomie pro statistiku živnou půdou. Proto spojení statistiky a ekonomie je tak typické a charakteristické. A když se ptáte, v čem jsou jiní ti, kteří se vyhýbají statistice, musím říci ze své zkušenosti, že mnoho z těchto „vyhýbačů“, když je potkáte později, kdy už jsou zaměstnaní apod., často přiznává, že jim znalost statistiky chybí, že se jim hůř argumentuje, že hůř pracují s daty, že neumí podpořit své argumenty. A říkají, že se měli statistiku víc učit. Na vlídnost statistiky často přijdete až třeba po letech praxe.

Jste člen České statistické rady, rektor významné univerzity, člen mnoha dalších významných institucí. Úspěšně působíte mezi auditory, účetními. Setkáváte se s lidmi na vysokých pozicích, potkáváte se i s politiky. Jak vnímáte pozici statistiky mezi těmito lidmi?

Já myslím, že ji využívají, hlavně pokud jde o postupy v auditu, kontrole, průzkumech trhu a jinde. Tito odborníci mají standardizované postupy, které po nich metoda jejich práce, velmi často na mezinárodní úrovni, vyžaduje. Pokud jde ovšem o politiku – statistika se musí od politiky vzdalovat, co nejvíc to jde. Statistika a politika k sobě nesmí přijít. Zvláště v ekonomii, ale nejen v té. To by byl konec statistiky, přinejmenším té její oblasti, která se nazývá statistika hospodářská a sociální. Nebyl by to konec politiky, ale byl by to konec ekonomické statistiky. Karl Pearson kdysi řekl, že statistika není od toho, aby řídila svět, ale aby ukazovala, jak je svět řízen. Rozhodovat o světě musí jiní. Ať už na úrovni firmy její manažeři, kteří by na základě faktů, samozřejmě nejen statistických, měli odvozovat svoje další chování a strategie. Nebo politici, kteří i za pomoci statistických dat mají řídit stát nebo jeho části. Ale statistika od politiky musí stát nedotknutelně daleko a musí říkat těm, co za nás řídí – tady máš ten výsledek a rozhodni se sám. Takže onen Pearsonův výrok přesně definuje vztah politiky, politického managementu, firemního managementu a všeho toho, kde se statistika užívá, na straně jedné a samotné statistiky na straně druhé. Statistika dodává podklady pro rozhodování jiných a to určitě není málo. Je to její povinnost, ale zároveň také odpovědnost.

A děje se to?

Myslím, že statistika si udržuje punc nezávislosti, že je na tom ve vyspělém světě dobře. Daří se jí držet se od politiků. Každý krok směrem k politice by znamenal zpochybnění a popření její role. A chci věřit tomu, že ji stejně tak vnímají i politické elity a garnitury, samozřejmě nejen u nás.

V jednom z rozhovorů jste uvedl, že se orientujete na to, jak dokáže statistika zobrazovat ekonomickou realitu a jak dokáže konfrontovat tuto realitu a základní ekonomické postuláty. Kam se z hlediska vašich zjištění ubírá v této chvíli česká ekonomika?

Pokud to vezmeme zcela obecně a čistě z pohledu toho, jakou cestou se v posledních dvou třech letech ubírala světová ekonomika, musím říci, že v podstatě nikdo nedokázal, ani na základě statistických dat, varovat, že se hospodářství světa dostává do potíží. Myslím si, že velká většina odborníků to nevěděla a nedokázala to odezírat z dat, která byla či být mohla k dispozici. Snad bylo jen pár těch, kteří to viděli, ale neřekli nic, což už dneska z pohledu nedávného vývoje oněch dvou tří let vyjde nastejno. Tady si myslím, že chybí cosi, co bych nazval určitou signalizační soustavou. Něco, co by světu – pokud říkáme, že statistika svět neřídí, ale ukazuje, jak je řízen – řeklo: teď to neděláte zrovna nejlépe, dávejte si pozor na tohle či ono. Tohle statistika a všechny její analytické metody neudělala. Ale podívejte se, kolik je ratingových firem a společností. Všechny se předhánjí v udělování nejrůznějších písmenek a čísílek při hodnocení národních ekonomik, velkých firem a dokonce států. Která z těch agentur ale řekla: pozor, něco se děje! Která z těch agentur ukázala na hypoteční bublinu, na to, že se něco může stát? Neviděla to žádná, či pokud viděla, nic neřekla.

A umí tohle statistika vůbec říkat?

Já mám obavu, že taky moc dobře ne. Ne že by neměla nástroje. Ale chybí něco nad těmi všemi nástroji a analytickými metodami. Prostě se dosud nepodařilo vytvořit onu signalizační soustavu, nebo, chcete-li, lakmusový papírek, který vnoříte do hospodářského prostředí světa a on se vám nějak zbarví, například do červena, do červených čísel, a řekne: něco je v nepořádku. Hodně chybí také propojení mezi daty z podnikové sféry, mám tu na mysli jak finanční, tak nefinanční společnosti, s makroekonomickými daty. Nemůžete přece analyzovat vývoj světové ekonomiky bez důkladné znalosti firemního prostředí. Samozřejmě tato data jsou v podstatě do značné míry neveřejná nebo nepřístupná veřejnosti. Žádná firma, banka a tak podobně pochopitelně nevystaví na odív všechny svoje záměry, vše, co se v ní odehrává. A potom tady máte určité makroekonomické úvahy a hospodářskou politiku celých vlád a celých zemí. A zde si myslím, že chybí jakési přemostění, pracoviště, jakási centrála, kterou někdy přirovnávám třeba ke Světové zdravotnické organizaci nebo Světové organizaci pro jadernou bezpečnost či k něčemu takovému. Tedy nějaká organizace, která by měla vysoce fundovaný aparát a která by řekla: my jsme dospěli k tomu a k tomu, něco se tady začíná dít, proto konejte. Já si myslím, že statistika ty nástroje na podobné analýzy možná má, ale nemá tomu odpovídající organizační uspořádání.

Už se tím někdo někdy zabýval?

Já mám pocit, že ne. Když budu přísný na ratingové agentury, ony to mají v náplni. Proč něco neřekly v roce 2008? Neřekly: tečou vám peníze v hypotékách a vy nevíte kudy. Nikdo nic. Tyto agentury se utápěly v kladných číslech. I u nás se ještě na podzim 2008 čekalo, že tempo HDP bude přes 4 %. Nic takového nenastalo. Někde byla nějaká vada. K tomuto by mohla statistika hodně přispět.

A víte, že by na tom někdo někdy pracoval?

Existují světové instituce i vědci, kteří využívají data ze všech koutů světa, ale pořád mi chybí nějaký ekonomický seizmograf. Zatím nikdo nedokázal

vytvořit takový souhrn ukazatelů, jež by mohly ukazovat na hrozby, na úskalí ve vývoji globální ekonomiky a uměly to politikům sdělit. Tohle to se zatím nepovedlo. Kde máte napsáno, že za třeba 10 let se ve světě hospodářství neobjeví něco podobného? Vždyť taková je přece ekonomie. A budeme opět čekat se založenýma rukama?

A dostáváme se k tomu, že k vašim profesním zájmům patří analýza a prognóza ekonomických časových řad. Jak spolu, z vašeho pohledu, souvisí schopnost analyzovat makroekonomická data a rychlost okolního světa? Nezačíná být handicapem statistiky to, že data produkuje s určitým zpožděním?

Statistika je disciplína sloužící jako podpora rozhodování. Jejím základem je analýza. Analýza minulosti, současnosti. Velké prognostické cíle bych před statistiku nekladl. Přece jenom platí jedna důležitá věc: v momentě, kdy vyslovíte nějakou prognózu, ovlivňujete budoucnost, o níž jste se právě vyslovil. Když se dnes manažer nadnárodní instituce či banky vyjádří, dejme tomu k vývoji kurzu měny či k vývoji cen některých strategických komodit, ovlivňuje tím bezprostředně chování ekonomických subjektů. Tuto schopnost predikovat míry statistika nemá a já bych jí ani takovéto úkoly nekladl. Nemusi se vyslovovat k tomu, co bude a díky tomu snad nějak i měnit svět. Nezdá se mi, že je to její role. Jsou jiné disciplíny, které se mohou vyslovovat, samozřejmě s rizikem k vývoji v budoucnosti. Ale o tom, jaká ta budoucnost bude, zejména v ekonomickém světě, o tom statistika nerozhodne. O tom rozhodnou úplně jiní a statistika může velmi skromně přispět nějakým názorem. Já jí to nemám za zlé, ono je to možná tak i lepší.

To jsme se dostali k otázce rychlosti. Jak se díváte na rychlost, se kterou poskytují informace statistické úřady a na rychlost, se kterou se přelévají informace v médiích v dnešní společnosti. Můžeme sledovat v přímém přenosu takřka jakékoliv dění na kterémkoliv místě na světě, ale statistická data mají jisté „zpoždění“.

Zijeme ve světě úsudků. Pokud si odmyslíme sčítání lidu a ještě nějaká další rozsáhlá šetření, tak prakticky pracujete jenom na základě výběrových zjišťování, pracujete pouze s úsudkem a ten potom nějak zobecňujete. Statistika vždycky vyvažuje kompromis mezi rychlostí a přesností, mezi časem a kvalitou údajů. Kompromis je přirozený, neboť zpracováváte velký objem dat výběrovým způsobem. Statistika není schopna říct po prvním zpracování přesné číslo, protože pak ještě dopočítává, bilancuje, vyrovnává. Tím se samozřejmě dostává trochu do kleští, protože třeba za půl roku ta data už nikoho tolik nezaujmu, ale není schopna některé tyto údaje dát dřív. Proto průběžně poskytuje aspoň určité signální výstupy, aby dobu zkracovala, ale poslušnost od sběru dat přes signální prezentace až po konečné výstupy je přirozená a musíme ji do značné míry respektovat.

Je možné celý proces ať již sběru dat či zpracování nějak urychlit?

Vždy je co zlepšovat. Možná leccos může zrychlit vyšší stupeň využívání administrativních zdrojů dat, jenže to už není otázka na statistiky, ale na legislativu, na vládu, na zákonodárce. Někdo musí povolit, zda se může nahlížet do daňových přiznání či firemních dat, v jakém rozsahu, kdo to povolí a kdo to může dělat. Co se ale v nejbližších deseti letech určitě změní, bude vyžívání on line systémů. Málo zatím pracujeme s daty, která se zpracovávají přes web, která vzniknou přímou interakcí s respondenty. Tohle nám trochu chybí. Jsou země, jako je Francie a Holandsko, kde

jsou v tomto dál. Ale i potom vlastní zpracování dat zůstane zpracováním dat z výběrových šetření a tam to bude vždycky o kompromisu mezi rychlostí a přesností. Každý na něčem musí ztratit, každý v něčem musí slevit, aby výsledek za něco stál.

Dlouho se hovoří o snižování administrativní zátěže respondentů. Co by se muselo stát, aby statistici využívali pro svá zjišťování pouze administrativní zdroje dat a je to vůbec reálné?

Už jsem řekl, to je čistě otázka legislativy. Dokud bude legislativa postavena tak, že statistický úřad nemůže mít přístup k podkladům, které odevzdávají firmy nebo i jednotlivci, bude to vždy problém. Na druhé straně je třeba plně respektovat právo každého z nás na ochranu osobních údajů. Proti sobě tak budou stát purističtí zastánci ochrany individuálních dat a na druhé straně pragmatici. Cestou může být opět jen nějaký kompromis, ale to už není otázka pro statistiky, rozhodnout o tom musí legislativa. Přimlouval bych se za to.

Může pro to něco udělat statistický úřad nebo je třeba vyvolat zájem politiků, aby to fungovalo?

Úřad může tlačit, může to bubnovat do světa, ale dokud rozhodnutí o přístupu k administrativním datům nepřijmou ti, kdož vytváří právní prostředí, nezmění se nic. Zájem ze strany politiků by měl být, protože když se o čemkoli rozhoduje, hraje roli i rychlost toku informací. Takže pokud politici dostávají informace s velkým zpožděním, chápu, že může být dost těch, kteří si řeknou, k čemu mi to teď už je. Mělo by být v zájmu nejen politiků, ale i podnikových managementů tyto věci částečně odblokovat. Při rozumném respektu k soukromí firem a občanů.

Proč by měl mít firemní management zájem na využití administrativních dat ve statistice?

Důvody jsou nepřímé. Mnoho údajů vzniká právě v podnicích. Firmy nežijí ve vzduchoprázdnu, rozhodování na úrovni státu a na úrovni podniků od sebe přece nelze oddělit. Využívání administrativních zdrojů dat k podpoře efektivního rozhodování na úrovni státu ovlivňuje zpětně i chování firemní sféry, která je na řadě kroků decizní sféry, ať už ve větší či v menší míře, závislá. Uvedu jedno podobenství, kde se jistá otevřenost podniků vyplácí – jde o konjunkturní průzkumy. Manažeri firem odpovídají na konjunkturní dotazníky. Jakkoli každý hovoří jen za svoji společnost, při agregaci dat se jim dostane informace o chování celého okolního prostředí, ve kterém podnikají. Dozvědí se něco obecného, do čeho sami individuálně přispěli. Za svou odpověď na otázky průzkumu dostanou informaci, kterou by nikde jinde nesehnali. Jakou kvalitu odpovědi do systému sami vloží, tolik kvality se jim zpět dostane. Říká se tomu statistika bez čísel. To je přitažlivé – nikdo po manažerech nechce, aby odpovídali přesnými čísly, jaký budou mít obrat, kolik vyvezou, dovezou nebo kolik si čeho vezmou na úvěr, z cizích zdrojů financování atd. Oni jenom říkají – zlepšení, zhoršení, setrvalý stav. Za to se jim dostane agregovaná odpověď z daného odvětví. To manažerům může přinést cenné informace pro další rozhodování.

Na úrovni živnostníků a malých firem ale využití statistických informací při rozhodování nehraje většinou valnou roli. Jsou i pro tyto podnikatele v malých a středních firmách statistické informace užitečné?

Představme si, že statistiku od zítřka zrušíme, že by neexistovala vůbec. Já rád používám extrémy. V tu chvíli nebude mít svět spoustu cenných

informací, těch, o kterých si dnes někteří lidé myslí, že jsou zbytečné. Nebudete mít v systému zdravotní péče jeden pořádný lék, protože nebudete mít žádné výsledky zkoumání účinků těchto léků. Nebudete mít žádnou představu o tom, jak žije a chová se stát, společnost, hospodářské obory, jak žijí lidé, za co a kolik utrácí, jaké jsou jejich spotřebitelské postoje, zvyky. A mohu pokračovat. V momentě, kdy nic takového nebude, kdy nebudeme pracovat s daty, nemáme na základě čeho rozhodovat. To stejné přece platí i pro manažera střední či malé firmy třeba kdesi v regionu. Když to bude brát tak, že ho statistiky nezajímají, jsou moc složité, suchopárné, opožděné, budiž, tak ať to nedělá. Avšak dříve či později zjistí, že ti, kteří data a informace používají, jsou dál. Bez statistiky se rozhodovat nedá. Neříkám, že statistika převrátí svět, nebudu ji srovnávat s medicínou či podobnými disciplínami, to jsou věci, které jsou důležitější v lidském životě než statistika, ale statistika patří ke kultuře lidského myšlení. Kdosi řekl, že bez statistiky nelze dokázat pravdu. To už přece stojí za úvahu nad jejím významem.

Kam se z vašeho pohledu ubírá statistika a jaká úskalí na ni čekají?

Jsme dost složitým světem informací a statistika si v nich musí umět najít své místo. Myslím si, že statistiku v blízké budoucnosti čeká vytvoření a prosazení ještě sofistikovanějších postupů, než má dnes. V záplavě informací, v níž dnes žijeme, má statistika, troufám si říci, docela klíčovou roli. Musí si v tomto světě umět udržet svoji váhu, podpůrnou roli a hlavně musí přispět svou kvalitou k váze těchto informací. My jsme se dnes naučili vše možné hledat na internetu. Dobře, nechť. Během půl minuty máte kde co, všechno si rychle najdete, ale už mnohem méně pracujeme s tím, co jsou a co nejsou důležité informace. Netřídíme je, vrstvíme je často na hromadu. Zde může pomoci statistika. Měla by dále budovat své postupy a využívat toho, co tvoří kořeny její stavby, to je logika. Nestanete se přece Jackem Nicholsonem jen tím, že budete klikat na internetu a dívat se na jeho filmy. Vy se musíte nejprve naučit řemeslo. A stejně tak to platí i v informacích. Musíte se umět se v tom sám pohybovat, umět rozlišovat důležité od nedůležitého, pomíjivé od trvalého. V tom již nepomůže klikání, zde pomůže jen vlastní úsudek a ten nám všem pomáhá utvářet v nemalé míře právě statistika, protože je to názor na svět, názor na jeho zákoutí a na každodenní projevy. Kdo to pochopí a naučí se dívat na svět pomocí váhy faktů, bude mít nespornou výhodu.

Dobře, to je to, co se musí naučit člověk, aby přežil v informační společnosti. Co to ale staví před statistiku?

Budoucnost vidím v tom, že se s gigantickým objemem faktů naučíme pracovat. Tam je statistika nezastupitelná. Právě proto, že je tolik informací, bude čím dál tím cennější umět s nimi pracovat. To před padesáti lety nebylo. Teď se musíme učit vyhmátnout to důležité. Postupy, které učí třídít informace, jsou právě statistické postupy. Například dolování z datových skladů – data mining, exploratorní analýza dat, rozhodování za neurčitosti apod. Statistika zná postupy, které jsou již docela sofistikované, ale ještě ne dostatečně využívané. Tudy povede její cesta.

Děkuji za rozhovor.

Odborný seminář Venkov 2011

Aktuální otázky venkova projednávalo počátkem února na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy 70 vědeckých pracovníků a dalších odborníků. Na pracovním semináři s názvem Venkov 2011 organizátoři představili výzkum regionální diferenciaci venkovských obcí. Pozornost vzbudilo vystoupení zástupce ČSÚ o odlišnostech, které letošní projekt SLDB přináší pro další zkoumání venkova.

Česká geografická společnost ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou Univerzity Karlovy pořádala již 4. ročník odborného semináře Venkov 2011. Na programu byly současné rozvojové problémy českého venkova v kontextu Společné zemědělské politiky EU i v kontextu Kohezní politiky EU. K tématu vystoupila v úvodu velvyslankyně ČR při EU Milena Vicenová, na ni navázala rektorka Jihočeské univerzity Magdalena Hrabánková. Největší prostor byl věnován představení hlavních výsledků výzkumu rozvojových priorit podle typů venkova (přednesl Radim Perlín z Přírodovědecké fakulty UK) a diferenciaci rozvojového po-

RNDr. Petr Dědič

Foto: Dana Fialová
Přírodovědecká fakulta UK

tenciálu venkova (za řešitelský tým výzkumného centra RURAL při Přírodovědecké fakultě UK výsledky prezentoval Tomáš Havlíček).

Zástupce ČSÚ Petr Dědič na semináři vystoupil v části věnované představení dalších projektů zaměřených na rozvoj venkova a jeho jednotlivé aspekty. Na rozdíl od minulých seminářů, na kterých byli účastníci semináře seznámeni s aktivitami regionálních pracovišť ČSÚ v oblasti vymezení venkovského prostoru (Venkov 2009) a byla prezentována databáze dat vhodných k hodnocení venkova, resp. sada 13 publikací Postavení venkova v kraji (Venkov 2010), tentokrát zástupce ČSÚ informoval přítomnou odbornou veřejnost o odlišnostech nadcházejícího Sčítání lidu, domů a bytů 2011 oproti minulým sčítáním.

tání lidu, domů a bytů 2011 oproti minulým sčítáním.

Ve své prezentaci vysvětlil změnu ve způsobech sběru dat včetně využití registrů i ve způsobu zpracování výsledků. Upozornil na to, že na rozdíl od minulých sčítání, ve kterých se vycházelo pouze z místa trvalého pobytu respondentů, bude tentokrát tímto způsobem publikováno jen několik základních ukazatelů a většina údajů (včetně obydlivosti domů a bytů) bude sečtena a odvozena podle místa obvyklého pobytu respondentů. Z odborné diskuse vyplynula potřeba výzkumníků mít k dispozici podle místa trvalého pobytu i data o odvětví ekonomické činnosti ekonomicky aktivních a zaměstnaných osob až do úrovně

obcí (v současném návrhu výstupů SLDB 2011 se tato data zatím neobjevují). Důvodem je potřeba mít tyto údaje pro přípravu strategických dokumentů na plánovací období po roce 2013 včetně Programů rozvoje venkova. Účastníci semináře považovali prezentované informace o změnách v nadcházejícím SLDB za přínos pro svou další práci. Prezentace z jednotlivých vystoupení jsou k dispozici na internetových stránkách České geografické společnosti www.geography.cz pod titulkem Seminář Venkov 2011 – prezentace.

RNDr. Petr Dědič
oddělení regionálních analýz
a informačních služeb Pardubice

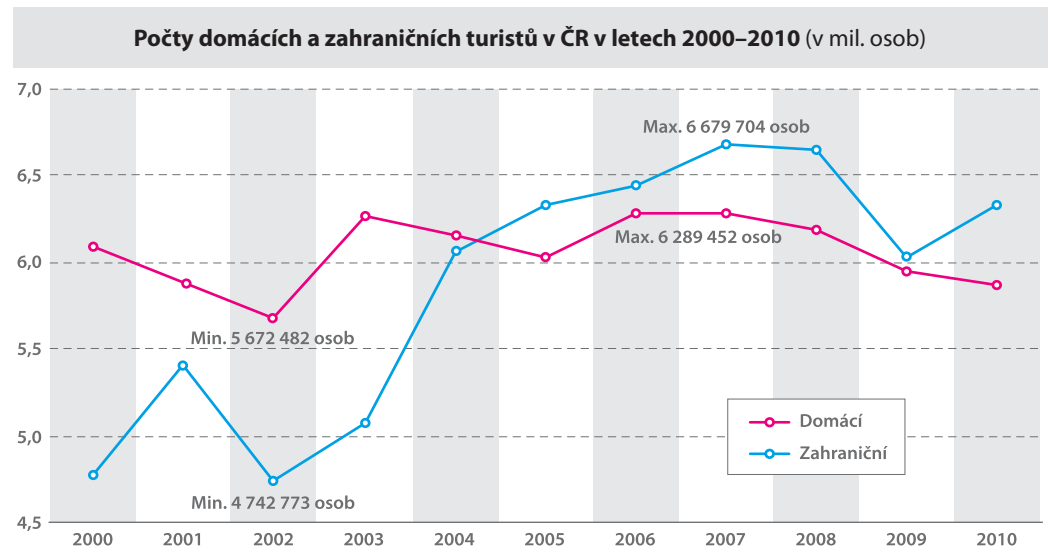
Zahraniční turisté oživují cestovní ruch

Cestovnímu ruchu se v loňském roce dařilo lépe než v roce 2009, který byl ve znamení výrazného propadu v návštěvnosti ubytovacích zařízení. Na meziročním růstu počtu hostů i přenocování se podíleli výhradně zahraniční turisté.

Domácí klientela ani v roce 2010 nenašla cestu zpět do ubytovacích zařízení. Počet ubytovaných domácích návštěvníků byl za posledních deset let nižší pouze v roce 2001, v přenocování byly loňské výsledky nejhůřší od roku 2000. Na vývoji návštěvnosti domácích hostů je zajímavá ta skutečnost, že uvedený pokles připadá plně na ubytovací zařízení nižších kategorií. Hotely 4* a 5* se v loňském roce těšily většímu zájmu než v minulosti.

4. čtvrtletí 2010 přineslo celkový nárůst hostů

Z dat za 4. čtvrtletí 2010 však vyplývá optimističtější informace. Počet domácích hostů vzrostl o 2,0 %

a počet přenocování klesl velmi nepatrně. Zahraničních turistů přijelo více o 6,3 % a strávili v České republice o 6 % více nocí než ve 4. čtvrtletí 2009. Opět profitovaly především hotely vyšších kategorií.

Nejnávštěvovanější je stále Praha

Nejvíce se na konci loňského roku dařilo ubytovacím zařízením v Praze, která tak potvrdila statut nejoblíbenější tuzemské destina-

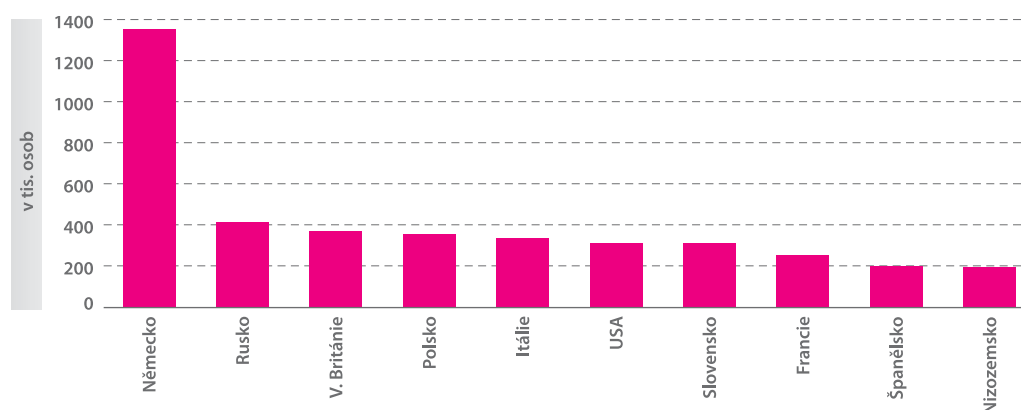
ce. Počty hostů i strávených nocí se v hlavním městě Praha ve 4. čtvrtletí 2010 meziročně zvýšily téměř o 10 %. V počtu přenocování se mezi tři neúspěšnější kraje zařadil ještě kraj Jihomoravský (růst o 4,3 %) a Olomoucký (růst o 2,8 %). Ubytovacím zařízením v Olomouckém kraji se dařilo i v počtu ubytovaných turistů, kterých ve 4. čtvrtletí 2010 přijelo meziročně o 6,3 % více. Lepší výsledek měl kromě Prahy už jen Zlínský kraj, který navštívilo

o 6,5 % více turistů než ve 4. čtvrtletí 2009. Naopak se v počtu ubytovaných hostů vůbec nedařilo Ústeckému kraji, kam ve 4. čtvrtletí 2010 přijelo meziročně o 5,3 % turistů méně. Pokles počtu přenocování ve výši 10,1 % zařadilo Liberecký kraj na poslední místo.

Lázně přilákaly domácí návštěvníky

Specifické postavení mají v návštěvnosti hromadných ubytovacích zařízení lázně, které ve 4. čtvrtletí 2010 navštívilo 157 000 hostů. Meziročně vzrostl jejich počet o 2,4 %. Zvláštností oproti jiným ubytovacím zařízením je i to, že se počet domácích turistů zvýšil o 6,1 %, naopak ze zahraničí přijelo o 1,2 % hostů méně. Struktura počtu přenocování se však vyvíjela opačně – u domácích návštěvníků poklesl o 0,1 %, u zahraničních hostů naopak vzrostl o 1,5 %.

Počty zahraničních turistů podle zemí | Top 10 za rok 2010

Ing. Tomáš Chrámecký
odbor vnější komunikace

Trendy v zaměstnanosti a nezaměstnanosti v ČR

Zaměstnanost, nezaměstnanost a ekonomická neaktivita – to jsou základní statistické ukazatele, které poskytují v určitém čase, přehled o situaci na trhu práce. Následná analýza přináší bližší popis, naznačuje trendy a je srovnáním 3. čtvrtletí 2009 s tímto obdobím roku 2010.

Trh práce v České republice se obecně popisuje základními statistickými ukazateli zaměstnanosti, nezaměstnanosti a ekonomické neaktivity. Takto definované statistické údaje odpovídají určitému stavu k určitému datu či se mohou výsledné údaje vztahovat k určitému časovému intervalu. Ve výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS) lze zkonstruovat například míru zaměstnanosti jako podíl počtu zaměstnaných osob k celkovému počtu obyvatelstva podle věku, pohlaví, kraje České republiky atd. Výsledné údaje pak dávají základní přehled o situaci na trhu práce. Limitem stavových statistických údajů je nemožnost najít právě detailní příčiny změn na trhu práce, neboť neznáme vzájemné interakce mezi jeho jednotlivými složkami. Nevíme, zda byl

například vzestup počtu zaměstnaných osob způsoben faktem, že práci si našly osoby dosud ekonomicky neaktivní, nebo osoby nezaměstnané, protože neznáme jednotlivé změny v čase například těmito kategoriemi.

Analýza trhu práce

Trh práce byl během roku 2009 a 2010 často ovlivněn zcela protichůdnými trendy: v roce 2009 poklesem výkonnosti ekonomiky a naopak začátkem roku 2010,

zvláště pak ve 2. čtvrtletí roku 2010, docházelo ke zlepšení základních ukazatelů úrovně zaměstnanosti a nezaměstnanosti. Negativní trendy na trhu práce vedly k tomu, že do konce roku 2009 přecházel vyšší počet osob z kategorie

Metodika šetření

Ve VŠPS pracujeme s dotazníkem, který umožňuje získávat data o osobách v pěti po sobě jdoucích čtvrtletích. Na základě takto získaných dat můžeme sestavit životní dráhy jednotlivých osob v délce jednoho roku. Takto definované životní dráhy jednotlivých osob jsou základem pro longitudinální studie, které vycházejí právě ze sledování změn u jednotlivých osob v čase. Jednotlivé životní dráhy je samozřejmě nutné zařazovat do určitých kategorií a generalizovat tím jednotlivé přesuny na trhu práce.

VŠPS probíhá na území České republiky kontinuálně, vyhodnocení výsledků se provádí v jednotlivých kalendářních čtvrtletích. Podkladem pro tuto analýzu jsou data mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010. Ve výběru jsou osoby, které kontinuálně odpovídaly na otázky VŠPS po všech těchto pět čtvrtletí. Velikost takto definovaného výběrového

souboru je 10 785 osob a přibližně odpovídá pětině celkového čtvrtletního výběrového souboru VŠPS. Pro potřebu analýzy trhu práce je nutné dále vymezit osoby, které po celé sledované období byly starší 15 let (9 305 osob).

Základním ukazatelem sledujícím základní změny na trhu práce je zcela určitě ekonomický status, ze kterého se odvozují základní statistické ukazatele jako míra nezaměstnanosti, zaměstnanosti, ekonomické aktivity či naopak ekonomické neaktivity. Dále lze charakterizovat trh práce podle základních odvětví národního hospodářství (zemědělství, průmysl, služby), postavení v zaměstnání (sebezaměstnaní versus zaměstnanci) a využívání flexibilních úvazků (smlouvy na dobu určitou či neurčitou, částečné versus plné úvazky).

Přechody na trhu práce podle ekonomického statusu obyvatelstva ve věku 15 let více let mezi 3. čtvrtletím 2009 a 3. čtvrtletím 2010 (tis. osob)

Ekonomický status	Q3 2009/ Q4 2009	Q4 2009/ Q1 2010	Q1 2010/ Q2 2010	Q2 2010/ Q3 2010
Zaměstnaný → Zaměstnaný	4 698,5	4 670,7	4 693,3	4 731,0
Zaměstnaný → Nezaměstnaný	44,8	59,1	34,3	44,0
Zaměstnaný → Ekonomicky neakt.	63,5	86,2	41,6	47,9
Nezaměstnaný → Zaměstnaný	64,3	65,8	86,1	46,6
Nezaměstnaný → Nezaměstnaný	315,6	290,6	274,1	252,8
Nezaměstnaný → Ekonomicky neakt.	24,2	23,0	24,2	24,1
Ekonomicky neakt. → Zaměstnaný	53,2	32,7	43,5	61,2
Ekonomicky neakt. → Nezaměstnaný	18,9	34,9	15,1	42,9
Ekonomicky neakt. → Ekonomicky neakt.	3 493,0	3 513,2	3 563,8	3 525,4

Zdroj: ČSÚ-VŠPS

osob zaměstnaných do kategorie nezaměstnaných, než tomu bylo naopak. Přelom roku 2009 a 2010 se navíc vyznačoval odchodem významného počtu zaměstnaných osob do ekonomické neaktivity, přičemž tento úbytek nebyl zcela kompenzován opačným přesunem z kategorie ekonomicky neaktiv-

ních osob do kategorie osob zaměstnaných. Nejvýznamnější byl odliv ze sekundárního sektoru a ze sektoru zaměstnanců. Pokles výkonnosti ekonomiky se i na konci roku 2009 projevil především propuštěním osob s flexibilním úvazkem, respektive osob pracujících na částečný úvazek a osob pracujících

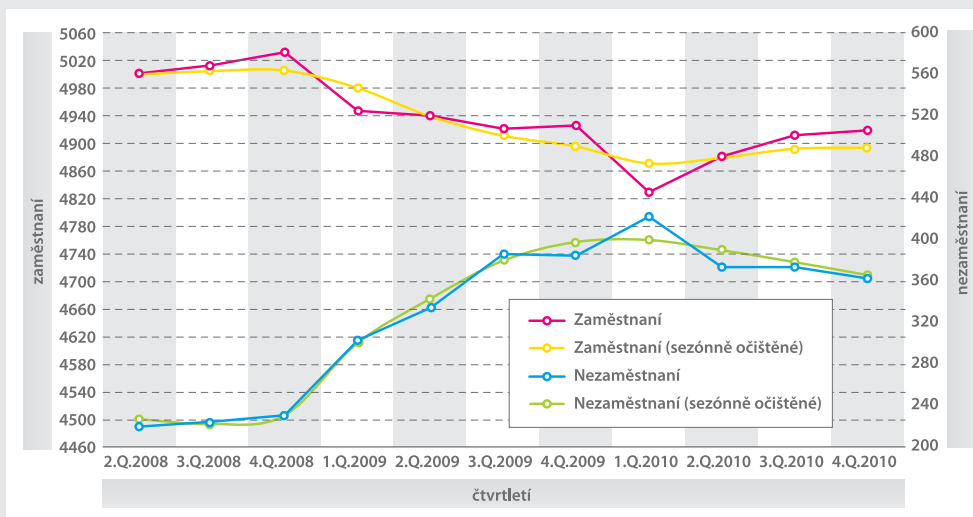
na dobu určitou. Vysokou stabilitu si po celé sledované období udržely osoby v postavení podnikatelů, kdy po celé sledované období zcela nepatrný počet podnikatelů se stal zaměstnanci, či se stali osobami bez zaměstnání.

Celkový vzestup počtu zaměstnaných osob v roce 2010 byl zapří-

činěn významným nárůstem počtu dříve nezaměstnaných osob, které si mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010 našly práci. K relativnímu zlepšení podmínek na trhu práce přispěl významně především sekundární sektor, což se projevilo na nízkém počtu osob, které ztratily zaměstnání v průmyslu mezi 1. a 2. čtvrtletím roku 2010. Dále se zlepšení podmínek projevilo i na rozšíření flexibilních pracovních úvazků právě v době sezónních prací. Bohužel přelom 2. a 3. čtvrtletí roku 2010 již ukazoval zastavení příznivých trendů na trhu práce a dle posledních statistik (např. míra registrované nezaměstnanosti v prosinci roku 2010) je možné, že negativní tendence z roku 2009 se projeví na trhu práce opětovně začátkem roku 2011.

Ondřej Nývlt
odbor statistiky trhu práce
a rovných příležitostí

Zaměstnaní, nezaměstnaní (absolutně, v tis. osob)

Přes mírné zlepšení situace na trhu práce v průběhu minulého roku byl celkový počet osob s jediným (hlavním) zaměstnáním ve 4. čtvrtletí 2010 o 115 tis. osob nižší než

ve stejném období v roce 2008. Za dva roky se snížil především počet zaměstnanců o 185 tis., poklesl i počet zaměstnavatelů a pomáhajících rodinných příslušníků. Výrazně

však v tomto období vzrostl počet podnikatelů bez zaměstnanců, a to více než o 81 tis. Podíl pracujících na vlastní účet tak vzrostl z 11,8 % ve 4. čtvrtletí 2008 až na 13,7 %

v posledním čtvrtletí minulého roku. Vysoký počet podnikatelů bez zaměstnanců je hlavním důvodem skutečnosti, že Česká republika patří mezi šest zemí EU s nejvyšším podílem podnikatelské sféry na celkové zaměstnanosti.

Opačně se vyvíjela nezaměstnanost. Počet nezaměstnaných vymezených podle metodiky ILO se v minulém roce sice snížil, v porovnání se situací před dvěma roky však byl o 132 tis. osob vyšší. Negativní je zejména skutečnost, že se stále zvyšuje počet dlouhodobě nezaměstnaných a jejich podíl na celkové nezaměstnanosti činil 44 %.

Ing. Marta Petráňová
oddělení pracovních sil,
migrace a rovných příležitostí

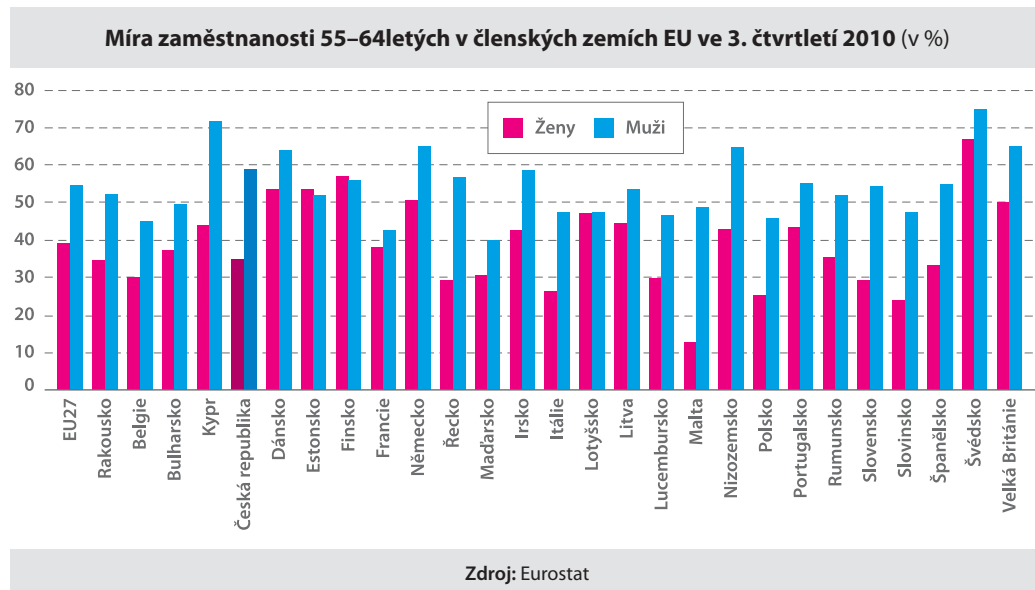
Zaměstnanost v ČR a EU

Cíle a priority pro dosažení míry zaměstnanosti v zemích EU se pro období 2011 až 2020 mění. Vstupuje v platnost nová strategie Evropa 2020, která si mimo jiné klade za cíl zvýšení míry zaměstnanosti pro věkovou skupinu 20–64 let. Jak se dařilo naplňovat dosavadní kritéria podle lisabonské strategie do roku 2010?

Na zasedáních Evropské rady v Lisabonu v roce 2000 a ve Stockholmu v roce 2001 byly stanoveny konkrétní cíle a priority pro dosažení míry zaměstnanosti v zemích EU do roku 2010. Míra zaměstnanosti osob ve věku 15–64 let měla dosáhnout alespoň 70 %, míra zaměstnanosti žen nejméně 60 %. A míra zaměstnanosti starších osob (která se zaměřuje na tzv. celoživotní přístup k práci) ve věku 55–64 let měla splňovat alespoň 50 %.

Česká republika stále náleží mezi země s mírně nadprůměrnou intenzitou zaměstnanosti v produktivním věku 15–64 let. Podle posledních údajů zveřejněných Eurostatem za 3. čtvrtletí 2010 převyšovala průměr za EU27 o 0,8 p. b. Přitom však míra zaměstnanosti žen byla v naší republice nižší než průměr za všechny členské země EU, naopak míra zaměstnanosti mužů byla značně vyšší. Diference jsou velké, na jedné straně byla vysoká míra zaměstnanosti v severovýchodních zemích a v Nizozemsku, ve kterém dosáhla ve 3. čtvrtletí loňského roku 74,9 %. Na druhé straně v některých zemích byla hluboko pod hranicí 60 %, když např. v Maďarsku činila ve 3. čtvrtletí loňského roku pouhých 56,0 %. V porovnání se sousedy mělo vyšší míru zaměstnanosti dlouhodobě Rakousko i Německo (především ženy), míra zaměstnanosti v Polsku a na Slovensku byla pak nižší.

Lisabonská strategie se zaměřovala na zvýšení zaměstnanosti i ve vyšším věku. V míře zaměstnanosti 55–64letých osob však byla diference ještě větší než v mladších skupi-

nách produktivního věku. V Polsku a Maďarsku se pohybovala nad úrovní 30 %. Naopak 9 zemí požadovanou padesátiprocentní hranici překročilo, mezi nimi severské státy. Pokud jde o ČR, míra zaměstnanosti této desetileté věkové skupiny se pohybovala zatím pod požadovanou hranicí (46,5 %).

Změny na trhu práce

Údaje o míře zaměstnanosti demonstují změny, ke kterým v Evropě došlo na trhu práce. Ve většině zemí se za poslední více než rok snížil podíl zaměstnaných na celkovém objemu obyvatelstva v produktivním věku. Za EU27 se míra zaměstnanosti 15–64letých meziročně snížila o 0,2 procentního bodu. Dvoupocentní a větší propad zaměstnanosti zaznamenalo 5 zemí, lze ale konstatovat, že se situace na trhu práce oproti prvnímu půlroku 2010 zlepšila. V ČR

zaznamenáváme dokonce mírný meziroční přírůstek zaměstnanosti způsobený nárůstem zaměstnanosti u mužů o 0,6 p. b.

Meziroční pokles celkové zaměstnanosti se však neprojevil ve všech skupinách produktivního věku. Míra zaměstnanosti starších pracovníků se celkově v průměru za země EU27 meziročně zvýšila o 0,5 %. Pokles zaměstnanosti mužů o 0,2 p. b. byl vyvážen výraznějším nárůstem zaměstnanosti žen. V celé desetileté skupině 55–64letých dosáhla míra zaměstnanosti 46,6 %. Naše republika však patří mezi země, ve kterých se podíl pracujících ve věku 55–64 let zvýšil jak u mužů, tak u žen, a to ve stejné proporcii o 0,1 p. b.

Nezaměstnanost

Obecná míra nezaměstnanosti byla ve 3. čtvrtletí v ČR stále nižší než průměrná míra za všechny země

EU, když při relativně nízké míře nezaměstnanosti mužů je v ČR pod průměrem i míra nezaměstnanosti žen. Nejnižší míra nezaměstnanosti byla v Nizozemsku a Lucembursku, ze sousedních států byla nízká v Rakousku. Na druhé straně byla výrazně vyšší na Slovensku, vyšší byla i v Polsku.

Kritická je situace zejména v baltských zemích a Španělsku, tedy v zemích, kde dlouhodobě klesala úhrnná míra zaměstnanosti (podíl počtu pracujících na celkové populaci v produktivním věku jednotlivých zemí).

Ve 3. čtvrtletí loňského roku dosáhla míra nezaměstnanosti v kategorii 15–64letých žen až 9,5 % a byla nepatrně vyšší než míra nezaměstnanosti 15–64letých mužů (9,3 %). Míru nezaměstnanosti za jednotlivá pohlaví ovlivňuje počet ekonomicky neaktivních, kterých je obvykle mezi ženami více. Meziročně míra nezaměstna-

nosti ve většině zemí EU vzrostla, Česká republika však patří mezi 8 zemí, kde se míra nezaměstnanosti meziročně snížila.

Při všeobecném růstu nezaměstnanosti se zhoršil i další strukturální ukazatel Eurostatu, podíl dlouhodobě nezaměstnaných (1 rok a déle) na celkové nezaměstnanosti. Za úhrn členských zemí se zvýšil meziročně až o 7,3 procentního bodu na 40,9 %. Česká republika patří mezi země, ve kterých se podíl dlouhodobě nezaměstnaných ve všech sledovaných kategoriích zvýšil více než průměr všech členských států EU.

Příčiny tohoto vývoje jsou zřejmé – v důsledku propouštění pracovníků v druhé polovině roku 2009 si určitá část nezaměstnaných doposud nenašla práci, a přešla z krátkodobé do dlouhodobé nezaměstnanosti a dále je to přetrvávající problém části mladých, kteří po ukončení vzdělání těžko hledají uplatnění na trhu práce a délka jejich nezaměstnanosti přesáhla 1 rok.

Nová strategie Evropa 2020

Jak již bylo v úvodu zmíněno, lisabonská strategie zaměstnanosti stanovovala cíle a priority pro období do konce roku 2010. Od roku 2011 vstupuje v platnost nová strategie Evropa 2020, která z pohledu trhu práce má v horizontu další dekády za cíl zvýšení míry zaměstnanosti

v kategorii 20–64 let na 75 %, zvýšení počtu vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30–34 let nejméně na 40 % a snížení počtu žáků předčasně opouštějících vzdělávací systém na úroveň pod 10 %. Tyto ukazatele budou proto pravidelně sledovány a budou zahrnuty do mezinárodního srovnání.

Věkovou skupinu 20–64 let lze z pohledu zaměstnanosti a mezinárodního srovnání charakterizovat stejně jako skupinu 15–64 let. Pro Českou republiku platí, že celková zaměstnanost osob ve věku 20–64 let mírně převyšovala evropský průměr, zatímco zaměstnanost žen byla pod průměrem. Lze také konstatovat, že nové kritérium splňuje v současnosti celkem 6 zemí – Rakousko, Kypr, Dánsko, Německo, Nizozemsko a Švédsko, které je s podílem 79,7 % na prvním místě.

Studenty a žáky předčasně opouštějícím vzdělávací systém lze definovat následovně. Jedná se o osoby ve věku 18–24 let s nejvyšším dosaženým vzděláním odpovídající stupni ISCED 0, 1, 2 nebo 3c (nejvýše dosažené střední vzdělání bez maturity), kteří se dále nezdělávají. K dispozici jsou údaje za rok 2009, kdy Česká republika patřila mezi země s nejnižším podílem osob předčasně opouštějících vzdělávací systém.

Podíl vysokoškolsky vzdělaných osob ve věku 30–34 let nelze hodnotit už tak pozitivně. Česká republika s dosaženým podílem

Podíl vysokoškolsky vzdělaných lidí ve věku 30–34 let roku 2009 (v %)

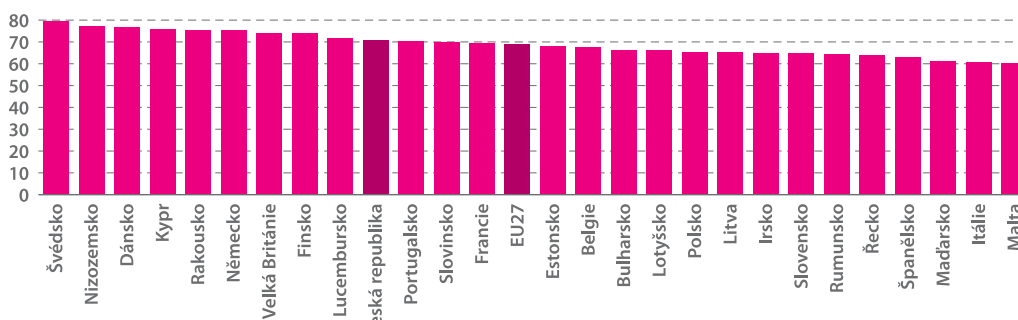
Země	Vysokoškolské vzdělání (ISCED 5,6)		
	celkem	muži	ženy
Rumunsko	16,8	15,2	18,5
Česká republika	17,5	16,4	18,7
Slovensko	17,6	15,5	19,8
Itálie	19,0	15,0	23,0
Malta	21,1	19,6	22,7
Portugalsko	21,1	17,5	24,8
Rakousko	23,5	23,0	24,0
Maďarsko	23,9	19,0	28,8
Řecko	26,5	24,0	29,1
Bulharsko	27,9	20,4	35,6
Německo	29,4	29,6	29,2
Lotyšsko	30,1	20,0	40,5
Slovinsko	31,6	24,6	39,3
EU27	32,3	28,9	35,7
Polsko	32,8	27,3	38,4
Estono	35,9	29,8	41,9
Španělsko	39,4	34,3	44,9
Nizozemsko	40,5	38,4	42,6
Litva	40,6	32,9	48,5
Spojené království	41,5	40,7	42,3
Belgie	42,0	36,4	47,7
Francie	43,3	39,1	47,5
Švédsko	43,9	38,0	50,0
Kypr	44,7	40,2	49,3
Finsko	45,9	36,6	55,5
Lucembursko	46,6	48,4	44,9
Dánsko	48,1	41,8	54,4
Irsko	49,0	43,0	54,8

Zdroj: Eurostat

17,5 % je na předposledním místě v rámci sledované skupiny zemí. Poslední je Rumunsko s podílem

16,8 %. Pokud se ale podíváme na účast v terciárním vzdělávání věkové skupiny 20–24 let, postavení České republiky bylo v roce 2008 výrazně lepší, podíl byl 31,3 % (rok 2009 zatím není k dispozici). Lze proto předpokládat, že se ve sledovaném období do konce roku 2020 situace v naší zemi změní a přiblíží se k požadované hranici. Tradičně vysoký podíl osob s vysokoškolským vzděláním přibližující se hranici 50 % mají severské země a Irsko.

Míra zaměstnanosti 20–64letých v členských zemích EU ve 3. čtvrtletí 2010 (v %)

Zdroj: Eurostat

Ing. Lukáš Savko
oddělení pracovních sil,
migrace a rovných příležitostí

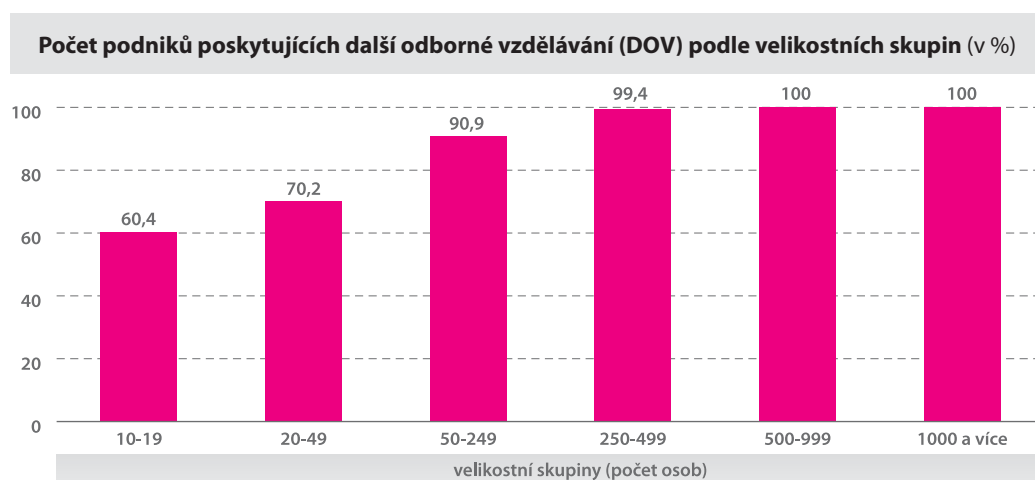
Šetření o odborném vzdělávání zaměstnanců

Koncepce celoživotního vzdělávání je nezbytnou součástí pro rozvoj společnosti.

Jak se v této oblasti daří České republice a dalším zemím EU, to vyplývá z opakovaných statistických šetření. Získaná data nám poskytnou přehled o obsahovém zaměření, rozsahu, ale i finančních nákladech vynaložených na vzdělávání.

Vzdělávání zaměstnanců v podnicích bylo v evropském kontextu po delší dobu spíše stranou pozornosti až do doby, kdy se před cca 15 lety začala v souvislosti s potřebou soustavnějšího ekonomického a sociálního rozvoje prosazovat **koncepce celoživotního učení**. Potřeba mít i o vzdělávání zaměstnanců v podnicích relevantní informace vedla v polovině 90. let v EU k rozhodnutí uspořádat ve 12 členských zemích **první soustavné a metodicky jednotné statistické šetření**. Dostalo označení **CVTS (Continuing Vocational Training Survey)** a uskutečnilo se **v roce 1994** (referenčním byl rok 1993). Z výstupů tohoto šetření vyplynuly např. informace o tom, kolik a jakých podniků poskytovalo svým zaměstnancům další odborné vzdělávání, s jakým obsahem a v jakém rozsahu, kolik na vzdělávání zaměstnanců podniky vydávaly finančních prostředků apod.

Protože výsledky z tohoto šetření měly poměrně značný ohlas v odborné veřejnosti, rozhodl se Eurostat uskutečnit **v roce 2000** ve spolupráci s národními statistickými orgány jednotlivých členských zemí EU podobné šetření s označením **CVTS 2** (za referenční rok 1999). To se již uskutečnilo nejen v členských státech EU, ale také ve skupině v té době ještě kandidátských zemí, a to **vč. ČR**. Díky získaným výsledkům bylo možné

i u nás uceleněji popsat situaci ve vzdělávání zaměstnanců v podnicích a navíc, s ohledem na jednotnou metodiku realizovaného šetření, porovnávat zjištěné údaje i s dalšími zeměmi EU. Mimo jiné se však došlo i ke zjištění, že přestože byl rozsah tohoto typu vzdělávání u nás větší než ve většině tehdejších kandidátských zemí, zaostával za průměrem zemí EU.

Nárůst šetření

Dalším šetřením bylo **CVTS 3**, které se uskutečnilo opět po šesti letech, tj. **v roce 2006** (za referenční rok 2005). Vyznačovalo se podobným obsahem, aby bylo možné porovnávat zjišťované údaje nejen z hlediska jejich věcného obsahu, ale i časového (po jeho ukončení tak bylo možné u 12 států, které se již zúčastnily historicky prvního šetření v roce

1994, porovnávat výstupy v časové řadě tří šetření; v případě ČR došlo k porovnávání v časové řadě dvou šetření). Ve srovnání s předcházejícím šetřením CVTS 2 bylo tentokrát uskutečněno v ještě větším počtu zemí (28).

ČSÚ při tomto šetření pracoval s rozsáhlejším výběrovým souborem podniků a dalších ekonomických subjektů (10 000 zpravodajských jednotek oproti 7 000 respondentů v rámci šetření CVTS 2). Výběrový soubor tvořily podniky, resp. ekonomické subjekty s 10 a více zaměstnanci ze všech odvětví hospodářství ČR kromě zemědělství (zahrnující i lesnictví a rybolov), veřejné správy, obrany, vzdělávání, zdravotní a sociální péče. Dopočet byl opět proveden na celou ČR (základní soubor), tedy na celkem cca 46 000 ekonomických subjektů z uvedených odvětví českého hospodářství (na rozdíl od

cca 32 000 ekonomických subjektů v těch samých odvětvích v rámci šetření CVTS 2). Šetření, které při návratnosti dotazníků ve výši cca 80 % mělo vysokou vypovídací schopnost, přineslo řadu zajímavých zjištění.

Rozsah vzdělávání

Podíl podniků, které poskytují svým zaměstnancům další odborné vzdělávání, činil u nás 74 % (z toho pak pro úplnost logicky vyplývá podíl podniků neposkytujících toto vzdělávání svým zaměstnancům ve výši 26 %), což bylo více než při předcházejícím šetření (67 %). Porovnání tohoto podílu s analogickým údajem z jiných zemí zařadilo ČR zhruba doprostřed souboru sledovaných zemí. Před ČR se dostalo například Dánsko, Švédsko, Nizozemsko či Francie, avšak ze „starých“

členských zemí se za ČR zařadilo Německo, Belgie, Španělsko, Portugalsko a také většina „nových“ členských zemí EU. Z tohoto hlediska byl tedy vývoj u nás v období let 1999–2005 relativně pozitivní. Výsledky rovněž ukázaly, že podíl podniků poskytujících svým zaměstnancům další odborné vzdělávání se v uvedeném období ve vyspělejších zemích snížil, zatímco v méně vyspělých zemích se zvýšil (i když v nich ještě nedosáhl úrovně vyspělejších zemí).

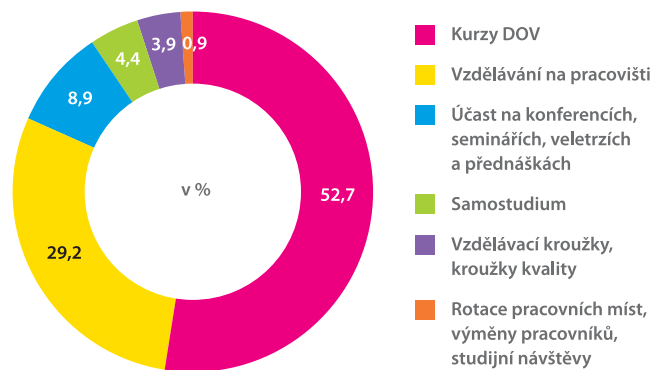
Výsledky šetření dále potvrdily, že existuje jistá **závislost rozsahu vzdělávání zaměstnanců na velikosti podniku**, spočívající v tom, že se zvyšující se velikostí podniků (vyjádřené počtem zaměstnanců) stoupá podíl podniků, které svým zaměstnancům poskytovaly další odborné vzdělávání. Podniky spadající do nejvyšších velikostních skupin (nad 500 zaměstnanců) poskytovaly svým zaměstnancům další odborné vzdělávání stoprocentně, zatímco ve skupině podniků s 10–19 zaměstnanci byl tento podíl nejnižší (cca 65%). Existují ovšem i rozdíly podle toho, do kterého odvětví podniky spadají: v některých odvětvích byl podíl podniků poskytujících svým zaměstnancům další odborné vzdělávání oproti průměru velmi vysoký

(například těžba nerostných surovin), v jiných odvětvích naopak velmi nízký (například doprava, vč. činnosti cestovních kanceláří).

Již v dřívějších šetřeních se potvrdily kvalifikované odhady, že většinu dalšího odborného vzdělávání poskytují podniky svým zaměstnancům prostřednictvím **externích poskytovatelů vzdělávání**, zatímco podíl vlastních interních poskytovatelů je menší. To je rys, který není specifický jen pro ČR, ale je spíše obecného charakteru. Proporce mezi externími a interními poskytovateli dalšího vzdělávání se příliš nemění ani v čase.

Dá se v této souvislosti předpokládat, že převaha externích poskytovatelů dalšího odborného vzdělávání zaměstnanců souvisí s **druhy poskytovaného vzdělávání**. V šetření CVTS se totiž sledovalo několik druhů dalšího vzdělávání. Výsledky ukázaly, že nejčastějším druhem dalšího vzdělávání je účast zaměstnanců ve **vzdělávacích kurzech**. Z podniků, které svým zaměstnancům poskytovaly další odborné vzdělávání, šlo v téměř devíti podnicích z deseti o vzdělávací kurzy. Pokud jde o jejich účastníky z hlediska pohlaví, účastnili se dalšího vzdělávání častěji muži (61 %) než ženy (39 %). K dalším nejčastěji využívaným

Podíl účastníků DOV podle typu DOV (v %)

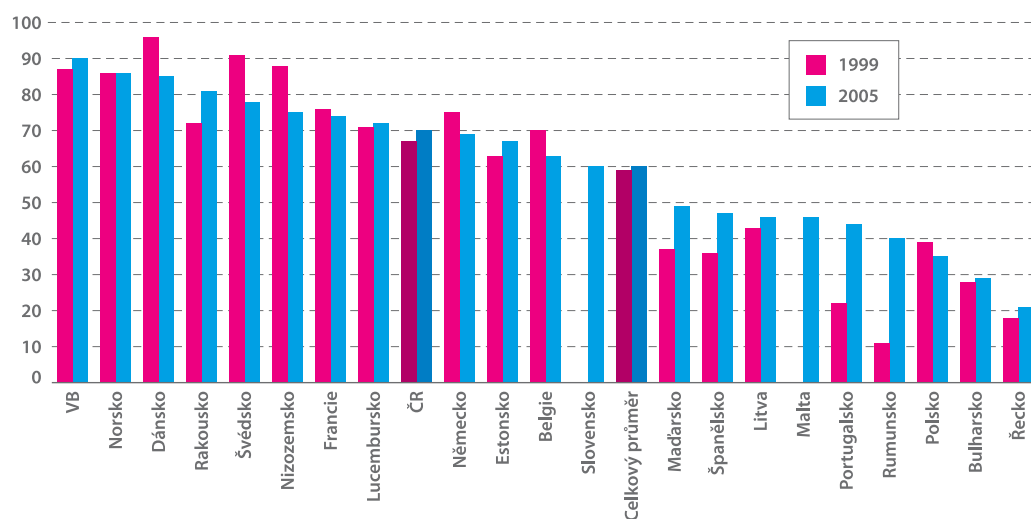
druhům dalšího vzdělávání patřila **účast na odborných seminářích, přednáškách, konferencích a veletrzích spolu se vzděláváním na pracovišti**.

Obsah kurzů

Pokud jde o **obsah odborných kurzů**, porovnání výsledků šetření CVTS 3 s výsledky předcházejícího šetření CVTS 2 ukázalo, že v období mezi oběma šetřeními došlo k nárůstu kurzů týkajících se ochrany životního prostředí a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a také kurzů cizích jazyků. Na druhé straně došlo k poklesu kurzů, které byly obsahově zaměřeny na účetnictví, finance, řízení a správu a také na využívání výpočetní techniky.

Důležitým ukazatelem vypovídajícím detailněji o dalším odborném vzdělávání zaměstnanců je **průměrný počet hodin, které strávil účastník vzdělávání účasti na kurzech dalšího vzdělávání placených podnikem za rok**. Ten byl šetřením CVTS 3 zjištěn ve výši 23,3 hodin. Varující je na tomto ukazateli jeho porovnání s analogickým ukazatelem z předcházejícího šetření CVTS 2, kdy tento ukazatel činil 25,1 hodin, tedy o téměř dvě hodiny více. Zaostávání ČR potvrzuje i porovnání výsledku CVTS 3 s dalšími zeměmi. Průměr za všechny země totiž činil 30 hodin za rok (tj. o 7 hodin více než v ČR) a hodnoty za jednotlivé země kolísaly v rozpětí od 20 (Velká Británie) do 37 (Maďarsko). Kdyby se z hlediska tohoto ukazatele sestavil žebříček 22 zemí, u nichž byly údaje po uskutečnění šetření k dispozici, zaujala by v něm ČR předposlední 21. místo, tedy například za Slovenskem, Litvou nebo Estonskem.

Podíl podniků poskytujících DOV na celkovém počtu podniků (v %)

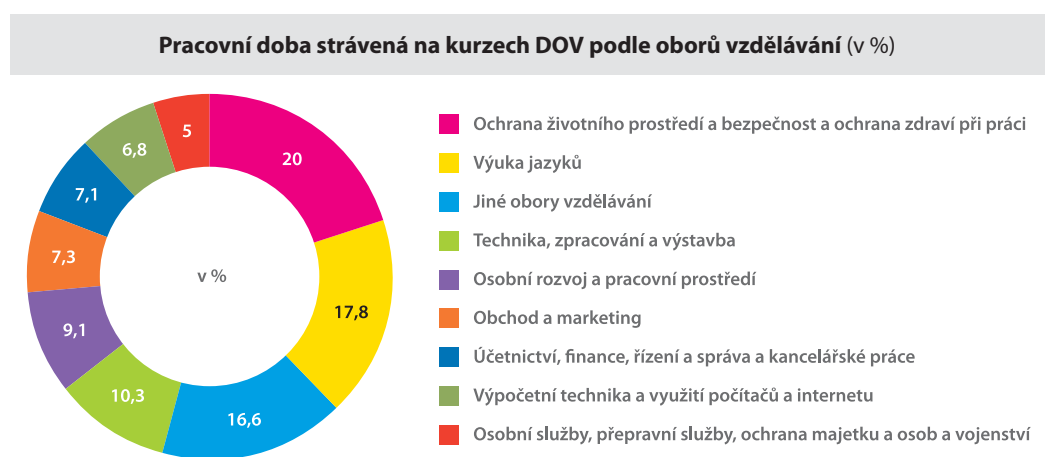

Náklady na vzdělání

Velmi sledovanými ukazateli bývají v šetřeních o vzdělávání ukazatelé **výdajů na vzdělávání**, v případě šetření o dalším odborném vzdělávání zaměstnanců v podnicích a dalších ekonomických subjektech pak jen ukazatelé výdajů na odborné vzdělávací kurzy (pro úplnost výdaje na tzv. „ostatní formy“

odborného vzdělávání se z hlediska výdajů podniků nesledují). Pro vyjádření výdajů na další odborné vzdělávání zaměstnanců se používá ukazatel, který porovnává výši výdajů na vzdělávání s výší úplných nákladů práce (tj., zjednodušeně řečeno, mzdových nákladů vč. povinných odvodů ke mzdám). Ze šetření CVTS 3 vyplynula hodnota tohoto ukazatele za ČR v průměrné výši **0,9 %**. Vzhledem k tomu, že se jedná o průměrnou hodnotu, liší se příslušné údaje z jednotlivých odvětví, a to směrem nahoru i dolů. Podle očekávání patří k nejvyšším výdajům na další odborné vzdělávání zaměstnanců v odvětví finančního zprostředkování (přesahují průměr více než trojnásobně) a v odvětví výpočetní techniky (jsou více než dvojnásobné). Naopak nejnižší výdaje byly zjištěny v odvětvích výroby textilu, zpracování dřeva a v maloobchodě, kde byly oproti průměru jen třetinové. Na druhé straně z pohledu porovnání výsledků šetření CVTS 3 s výsledky z předchozího šetření CVTS 2, zaznamenaly nejvyšší nárůst například odvětví spojů a těžby nerostných surovin a nejnižší pak například odvětví výroby a rozvodu elektriny, vody a plynu.

I když se ukazatel výdajů oproti předcházejícímu šetření CVTS 2 rovněž snížil (tehdy činil 1,1 %), šlo zřejmě o celoevropský trend, protože své relativní postavení si ČR v podstatě udržela. Výdaji ve výši 0,9 % celkových nákladů práce

se totiž řadí na místo blízké průměru za celou EU. Nejnižší výdaje na další odborné vzdělávání zaměstnanců byly šetřením CVTS 3 zjištěny v Řecku (0,3 %) a nejvyšší v Dánsku a Nizozemsku (1,2 %).

Jako doplňující ukazatele na dokreslení finanční stránky dalšího odborného vzdělávání, konkrétně pak odborných vzdělávacích kurzů, lze uvést následující ukazatele a dosažené hodnoty: **průměrná cena jedné hodiny odborných vzdělávacích kurzů činila 194 Kč** (oproti 211 Kč v rámci šetření CVTS 2) a **podíl nákladů na tyto kurzy na jednoho jejich účastníka činil 4 506 Kč** (oproti 5 312 Kč v rámci předchozího šetření CVTS 2). Jak je z výsledků porovnání obou posledních šetření patrné, jde o negativní tendence, které přímo navazují na výstupy u dříve uvedených ukazatelů (hlavně pak na ukazatel podílu výdajů na vzdělávací kurzy na úplných nákladech práce).

I v šetření CVTS 3 měla ČR možnost zařadit některé své specifické „národní“ otázky. ČSÚ zařadil do šetření například otázku týkající se **spolupráce středních a vysokých škol při dalším odborném vzdělávání zaměstnanců**. Výsledky této otázky nejsou bohužel příliš pozitivní a potvrdily obecně známou skutečnost, že u nás je tato přínosná spolupráce oproti většině zemí velmi omezená. Například jen asi 3 % podniků se podílelo na koncipování obsahu vzdělávání středních a vysokých škol, jen asi pětina podniků se podílela na zajišťování odborné praxe žáků středních škol a jen asi 8 % podniků pak na odborné praxi studentů vysokých škol. Mimoto se pouze 3 % podniků podílelo svými odborníky na výuce v rámci středních a 5 % podniků pak v rámci vysokých škol.

Příprava dalšího šetření

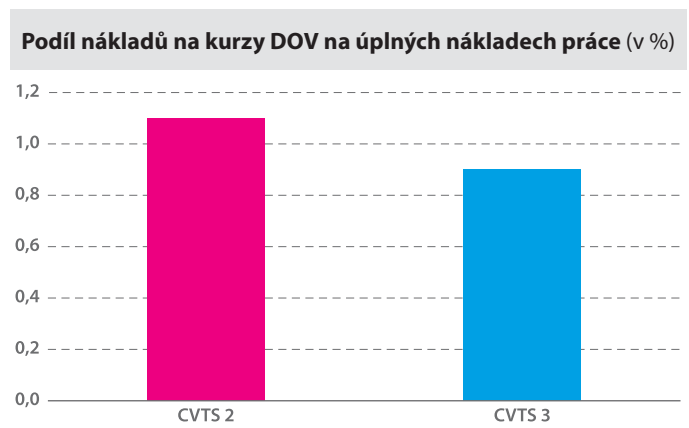
Šetření CVTS 3 bezesporu dále zlepšilo informace o dalším odborném vzdělávání zaměstnanců a potvrdilo předpokládané přínosy. Proto je jistě velmi užitečné, že se v roce 2011 uskuteční podobné šetření CVTS 4 (v ČR pod označením VZ 2011), na kterém již přípravné práce započaly. Jeho referenčním obdobím bude rok 2010.

Šetření CVTS 4, které podléhá Nařízení Komise (EU) č. 822/2010 ze dne 17. 9. 2010 a následně bylo zařazeno do Programu statistických

zjišťování na rok 2011, proběhne na stejném rozsahu výběrového souboru, jako tomu bylo u předchozího šetření (10 000 ekonomických subjektů) a bude mít do značné míry podobnou strukturu dotazníku. V něm budou vyžadovány odpovědi na otázky, vztahující se především: k základním charakteristikám podniků, vzdělávací politice a strategii, problematice poskytování kurzů a tzv. „ostatních forem“ vzdělávání (rotace zaměstnanců, kroužky kvality, samostudium, účast na konferencích apod.) a odbornému výcviku učňů v podnicích.

Aby měly výstupy z připravovaného šetření co nejvyšší vypovídací schopnost, je nutné, aby se na toto šetření dobře připravili nejen pracovníci ČSÚ, ale také pracovníci podniků odpovědní za vzdělávání svých zaměstnanců, a to v dostatečném časovém předstihu. Z tohoto důvodu se jeví jako optimální, aby si podniky připravily svoji informační soustavu tak, aby na jejím základě bylo následně možné získat co nejpřesnější základní údaje o jejich vzdělávacích aktivitách ve vztahu k zaměstnancům a sestavit tak následně kvalitní dotazník. Nakonec nelze opominout ani podíl zaměstnavatelských a odborových svazů na celkovém úspěchu připravovaného šetření.

Ing. Josef Kotýnek
odbor statistik rozvoje společnosti

Tradiční setkání sousedních zemí k projektu SLDB

Delegáti statistických úřadů sousedících zemí, kteří se podílejí na projektu SLDB, se sešli koncem loňského roku na půdě ČSÚ. Setkání zemí Maďarska, Rakouska, Slovenska, Slovinska a České republiky se konalo již opakovaně a i přes vrcholící přípravy na sčítání proběhlo setkání ve velmi neformální a přátelské atmosféře.

Prvním tématem listopadového setkání byl koncept tzv. hyperkostek, což jsou vícerozměrné tabulky, ve kterých Eurostat požaduje data předávat. Diskutována byla zejména problematika ochrany osobních údajů v důsledku poskytování údajů až do úrovně mikrodat. Je totiž bezpodmínečně nutné zabezpečit, aby z publikovaných údajů nebylo možné nepřímo identifikovat jednotlivé osoby.

Výměna zkušeností

Podstatná část dvoudenního setkání byla věnována diskusi o výsledcích zkušebních sčítání, která v loňském roce ve státech proběhla nebo momentálně probíhala. Na Slovensku bylo zkušební sčítání zahájeno právě ve dnech konání setkání. Slovenské sčítání je organizováno v úzké spolupráci s obcemi. Obce najímají sčítací komisaře a shromažďují sčítací formuláře. Zodpovídají tak mimo jiné i za úplnost sčítání. Zkušební sčítání spočívalo v testování srozumitelnosti otázek ve sčítacích formulářích a vlastního procesu pořizování dat. Proces terénních prací testován nebyl.

V Maďarsku se v průběhu příprav poměrně výrazně měnily metody provedení cenzu. Nakonec bylo upuštěno od původně plánované kombinované metody (tj. částečného využití registrů) a bylo rozhodnuto, že sčítání bude prove-

deno tradičním způsobem. Maďarské pilotní sčítání bylo ještě založeno na využívání registrů, zkouška tradičního provedení proběhne v roce 2011 (termín reálného sčítání je až na podzim 2011).

Stejně jako v České republice bude ve slovenském i maďarském sčítání ve větší míře využito dodavatelských služeb, zejména pro fázi pořizování a zpracování dat či vývoj aplikace elektronických formulářů.

Ve státech, jejichž cenzus se zakládá na registrech (Rakousko a Slovinsko), spočívá zkušební sčítání především v testování aktuálnosti a kvality dat z administrativních zdrojů. Tato kontrola je prováděna zejména vzájemným

porovnáváním dat z různých registrů, popřípadě dat v registrech s výsledky výběrových šetření.

Rozdílnost metod ve sběru dat

Setkání sousedících států bylo o to přínosnější, že své cenzy zakládají na rozličných metodách sběru. Zatímco v Rakousku a Slovinsku proběhne cenzus na základě registrů (běžný občan si ani neuvědomí, že je sčítán), v Maďarsku, Slovensku a České republice se sčítání neobejde bez terénních prací. O úskalích, která provázejí sčítání založená na registrech, se diskutovalo velmi živě. Největším problémem je zajištění aktuálnosti registrů, na kte-

řích se sčítání zakládá, a harmonizaci údajů v jednotlivých registrech s definicí ukazatelů používaných ve sčítání.

Česká republika bude v cenzu 2011 kombinovat tradiční metodu zjišťování s využitím dat z několika administrativních zdrojů. Tyto zdroje použije k předvyplnění některých otázek, k podpoře terénních prací, jako doplňkový zdroj dat v případě nezodpovězení otázky respondentem apod. Bude využíváno dat z informačního systému evidence obyvatel (ISEO) – spravuje ministerstvo vnitra, informačního systému katastru nemovitostí (ISKN) – spravuje Český úřad zeměměřický a katastrální a registru sčítacích obvodů a budov (RSOB) – spravuje Český statistický úřad.

Pro úspěšné zvládnutí případného zpochybnutí smyslu sčítání a účinnosti ochrany osobních údajů v médiích je nutné naplánovat do detailu celou propagační kampaň. Ta česká byla kladně hodnocena ze stran zahraničních účastníků v souvislosti s webovými stránkami, projektem Minisčítání i propagačními předměty.

Další podobné setkání zatím nebylo naplánováno, neboť jednotlivé státy se nyní plně soustředí na úspěšné provedení cenzů ve svých zemích.

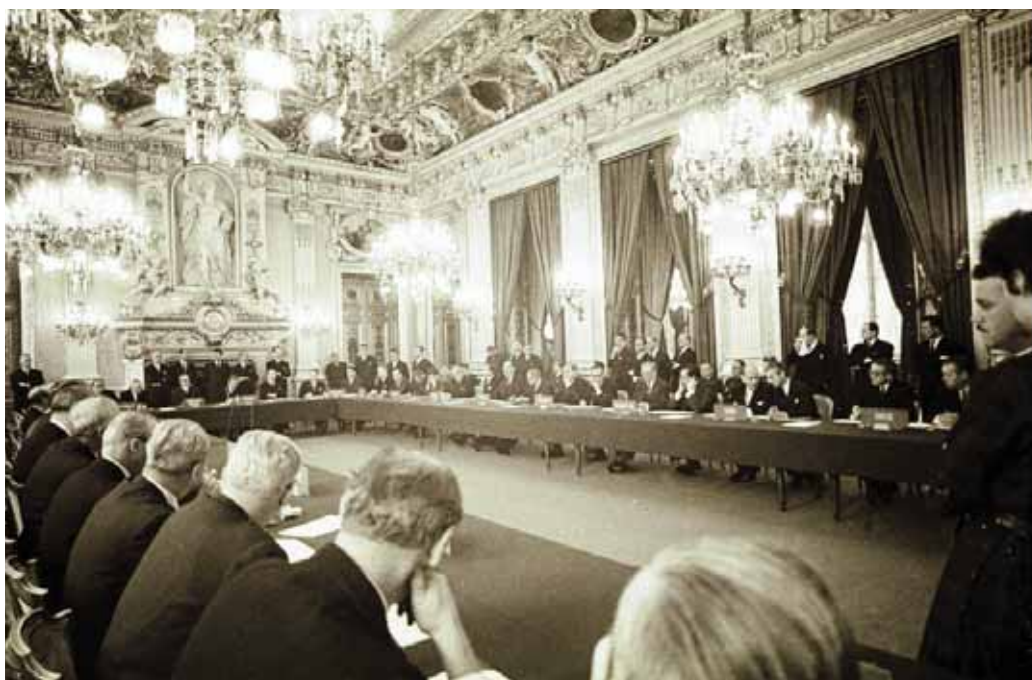
Mgr. Hana Bednářová
oddělení organizační podpory
sčítání

Půlstoletí OECD

V letošním roce slaví 50. výročí svého vzniku Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj – OECD. Činnost této organizace si bez statistických údajů nelze představit, proto si připomínáme její statistické aktivity.

OECD, mezivládní organizace ekonomicky nejrozvinutějších států světa, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky, vznikla 30. září 1961 (kdy vstoupila v platnost její ustavující Úmluva; základní dokument byl podepsán již 14. prosince 1960). Jejím předchůdcem byla Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (Organization for European Economic Cooperation – OEEC), ustavena roku 1948 k zajištění realizace programu evropské obnovy – tzv. Marshallova plánu.

OECD si za svůj cíl vytkla realizaci takových opatření, která povedou k podpoře a růstu ekonomik na celém světě. To v sobě zahrnuje zejména opatření na podporu rozvoje světového hospodářství (snaha o dosažení co nejvyššího udržitelného ekonomického růstu, zaměstnanosti a životní úrovně), stabilizace a rozvoje mezinárodních finančních trhů či rozvoje světového obchodu.

Podpis Úmluvy OECD. Dvacet zemí podepsalo Úmluvu o Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj, v Salon de l'Horloge, Quai d'Orsay, Paříž, dne 14. prosince 1960.

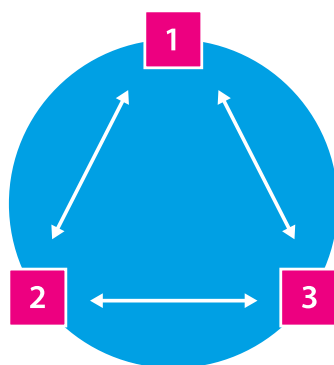
Struktura OECD

V čele OECD stojí Rada (Council) složená ze zástupců jednotlivých členských zemí plus představitel Evropské komise. Schází se na úrov-

ni stálých zástupců dvakrát do měsíce (předseda generální tajemník) a na úrovni členů vlád členských zemí jednou ročně (za předsednictví zvolené členské země). Rozhodnutí Rady realizuje Sekretariát

OECD vedený generálním tajemníkem. Tím je v současné době Angel Gurría, původem z Mexika. Činnost organizace zajišťují stálé orgány zřízené Radou, z nichž nejdůležitější jsou Výkonný výbor, Výbor pro vnější vztahy a Rozpočtový výbor. Odborné aktivity OECD realizují tzv. věcné výbory a jejich pracovní skupiny, složené z odborníků ze všech členských zemí, které připravují podklady pro rozhodování Rady OECD. Sídlo OECD se nachází v Paříži a jednotlivé členské země jsou v OECD reprezentovány prostřednictvím Stálé mise.

Kdo je „hnacím motorem“ OECD?

1 | Rada

Dohled a strategické řízení
Zástupci členských zemí a Evropské komise; rozhodnutí přijímána na základě konsenzu

2 | Výbory

Diskuze a realizace
Zástupci členských zemí a zemí se statutem pozorovatele spolupracují se Sekretariátem OECD na konkrétních tématech

3 | Sekretariát

Analýzy a návrhy
Generální tajemník
Zástupce generálního tajemníka
Direktoriáty

Zdroj: www.oecd.org

Statistické aktivity

Jedním z odborných útvarů Sekretariátu OECD, tzv. direktoriátů, je i Statistický direktoriát (Statistics

Directorate) v čele s Hlavním statistikem OECD (Chief Statistician and Director of Statistics). Jeho činnost se zaměřuje na poskytování ekonomických statistik na srovnatelném základě pro analytickou činnost OECD, podporu a rozvoj mezinárodních statistických standardů a koordinaci statistických aktivit uvnitř OECD i vně ve vztahu k dalším mezinárodním institucím.

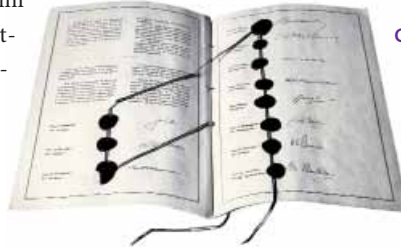
Výbor pro statistiku OECD (Committee on Statistics – CSTAT) vznikl v dubnu 2004 transformací tzv. Skupiny vrcholných představitelů pro statistiku (High Level Group on Statistics), která byla především hlavním poradenským útvarem Hlavního statistika OECD. Vytvořením tohoto výboru byla potvrzena významná úloha, kterou statistika v činnosti OECD má. Hospodářská a sociální statistika je jednou z klíčových oblastí aktivit organizace, do níž je soustředěna značná část jejích odborných kapacit (nejen v rám-

ci statistického direktoriátu, ale i v rámci dalších věcně zaměřených útvarů). Výbor pro statistiku úzce spolupracuje se statistickým úřadem EU – Eurostatem, a to již od samého začátku své činnosti, kdy se generální ředitel Eurostatu stal členem prvního byra výboru. Blízká spolupráce je navázána

též s Konferencí evropských statistiků (KES), která je stálým statistickým orgánem Evropské hospodářské komise (EHK) OSN.

Zasedání Výboru pro statistiku OECD se konají každoročně společně s plenárním zasedáním KES, a to střídavě v sídle OECD v Paříži a v sídle EHK OSN v Ženevě. Účastní se ho vedoucí představitelé statistických úřadů členských zemí OECD, kandidátských a nečlenských zemí (jako pozorovatelé) a představitelé mezinárodních or-

ganizací a institucí (OSN, EU/Eurostat, IMF, Světová banka). Zasedání je zavřením celoročního úsilí výboru a jeho pracovních orgánů na poli rozvoje a zefektivňování produkce i využití statistiky v me-

Charta OEEC
z roku 1948.

zinárodním kontextu. Zároveň je i fórem pro orientaci statistických aktivit v následujícím období.

Spolupráce ČSÚ s OECD

V oblasti statistiky věnuje OECD velkou pozornost zejména metodice. Stále větší úsilí je přitom vynakládáno na rozvoj statistiky tak, aby byla schopna nejen měřit vývoj ekonomiky, ale také komplexně vyhodnocovat výsledky ekonomické a sociální politiky a politiky životního prostředí. Jde například o projekt „Měření rozvoje společnosti“ s cílem posílit vazbu mezi statistikou a politickým rozhodováním pod heslem „statistika – znalosti – politika“. V rámci tohoto projektu se uskutečnila již tři světová fóra, a to v Palermu v roce 2004, v Istanbulu v roce 2007 a v jihokorejském Busanu v roce 2009.

ČSÚ se na statistické činnosti OECD podílí jak předáváním statistických dat (přímo nebo prostřednictvím Eurostatu), tak přímým zapojením svých pracovníků do orgánů OECD. V letech 2004–2006 byl tehdejší předseda ČSÚ Jan Fischer voleným členem historicky prvního byra Výboru pro statistiku a v roce 2004 se aktivně zúčastnil jednání prvního světového fóra OECD „Statistics, knowledge and policy“ v Palermu, kde řídil jednu z odborných sekcí. Experti z ČSÚ se zapojují

Členské země OECD

20 zakládajících členů OECD:

Belgie, Dánsko, Francie, Nizozemsko, Irsko, Island, Itálie, Kanada, Lucembursko, Německo, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Turecko, USA a Velká Británie.

Další členské země:

Japonsko (1964), Finsko (1969), Austrálie (1971), Nový Zéland (1973), Mexiko (1994), Česká republika (1995), Jižní Korea (1996), Maďarsko (1996), Polsko (1996), Slovensko (2000), Chile (2010), Slovinsko (2010), Izrael (2010), Estonsko (2010).

Kandidátem na vstup je Rusko. Řada dalších zemí pak s OECD spolupracuje, např. jako členové nebo pozorovatelé v odborných komisích OECD, přičemž zvláštní postavení mají země zapojené do projektu tzv. „posílené spolupráce“ (Enhanced Engagement) – Brazílie, Čína, Indie, Indonésie a Jihoafrická republika.

do pracovních orgánů v oblastech statistiky mezinárodních investic a mezinárodního obchodu, národních účtů, vědy a techniky, informačních technologií, zdravotních účtů, energetiky či statistických metadat.

Informace o činnosti organizace, statistiky OECD a další jsou k dispozici na www.oecd.org, www.mzv.cz/oecd.paris

odbor mezinárodní spolupráce

Generál Marshall v den proslulého projevu o Marshallově plánu.

Generál George Catlett Marshall při příchodu na Harvardovu univerzitu ve Spojených státech, kde má pronést svůj proslulý projev o Marshallově plánu, dne 5. června 1947. Po tomto projevu byla ustavena Organizace pro evropskou ekonomickou spolupráci (OEEC), předchůdce OECD.

Otázky pro Jana Kellera,

profesora sociologie na Ostravské univerzitě

Používáte ve své práci statistické údaje?

V sociologii to není tak jednoznačné jako v případě ekonomických věd, které se bez statistik prostě neobejdou. Sociologie je na tom odlišně minimálně ve dvou ohledech. Je v ní možno formulovat objevné myšlenky i bez statistiky. Práce Maxe Webera či Georga Simmela mohou sloužit jako příklad. A ta druhá zvláštnost: statistika ještě častěji v sociologii než v ekonomii slouží k vytváření image exaktnosti při formulaci vcelku banálních zjištění. Mám kolegu statistika, se kterým spolupracuji, a narážíme na to poměrně často. Mohu vás ale uklidnit: je to spíše problém sociologie než statistiky.

Blíží se Sčítání lidu, domů a bytů 2011. Těšíte se na výsledky SLDB nebo toto šetření pro vás není až tak zajímavé?

Výsledky netrpělivě očekávám. V posledních letech jsme v nejrůznějších oblastech naráželi na to, že ta nejdůležitější data, která jsme potřebovali, končila sčítáním 2001. Poslední dva roky bylo dokonce docela nesmyslné dávat si žádosti o ambicióznější granty, jestliže člověk věděl, že výsledky příštího sčítání už do nich při jejich tříleté lhůtě nestačí zapracovat.

Máte oblíbenější statistiky?

Nejčastěji si prohlížím statistiky francouzských socioprofesionálních kategorií. Dokumentují vývoj sociální struktury, mobilní přesuny a spoustu dalších věcí už skoro 50 let. Česká sociologie je obrovsky znevýhodněna tím, že nemá nic takového.

Zajímavé je také porovnávat v celoevropském pohledu například údaje o výši produktivity práce, vývoji zaměstnaneckých příjmů a výši DPH na potraviny. Když se do těch tabulek zahloubáte, přechází vás národní hrdost.

Pracujete v Ostravě, Ostravsko patří k nejznečištěnějším oblastem ČR, mohl byste uvést konkrétní příklad, jak by bylo možné využít dat ze SLDB?

Znečištění v Ostravě a širokém okolí je monitorováno s vysokou přesností už dost dlouhou dobu. Pokud by zodpovědní činitelé měli zájem a možnost s tím něco udělat, mají dostatek alarmujících dat. Obávám se, že žádná nová data je k jednání nepřimějí. Přitom ta situace je skutečně kritická.

Změnil nebo ovlivnil nástup a masové využívání sociálních sítí, zejména Facebooku, nějakým způsobem vývoj sociologie jako společenské vědy?

Domnívám se, že nikoliv. Sociologie má dnes řadu problémů, které souvisí s tím, že se rozpadají klasické skupiny, které jí dříve sloužily jako jednotky analýzy. Například Ulrich Beck tvrdí, že rodina dnes existuje už jen díky tomu, že statistici tuto kolonku ze svých zjišťování ještě nevy pustili. Můžeme si myslet, že Beck přehání, ale rozpad velkých sociálních skupin a rozostřování hranic mezi nimi je realitou.

prof. PhDr. Jan Keller, CSc.

VYSTUDOVAL filozofickou fakultu UJEP v Brně, obor historie sociologie. Doktorskou disertací Geneze koncepce dějin Maxe Webera obhájil PhDr., habilitační práci Byrokratizace státní správy ve Francii pak CSc. V roce 1992 byl jmenován profesorem pro obor sociologie na Masarykově univerzitě Brně. **PRACOVAL** ve Filozofickém ústavu ČSAV, jako závozník ČSAD, učitel na střední škole Havířově, odborný asistent na Katedře sociologie filozofické fakulty Brno a v současné době je profesorem sociologie na Ostravské univerzitě. **JE AUTOREM** více než dvaceti odborných popularizačních knih, zabývá se problematikou racionality moderní společnosti, společenskými aspekty ekologických problémů, angažuje se v problematice trvale udržitelného rozvoje. Byl nositelem řady grantů AČR, současně době je spoluřešitelem grantu s názvem Průmyslové město v postprůmyslové době.

Uživatelé Facebooku se nám trochu rozhodli zamotat hlavy a založili skupinu, která plánuje při SLDB do náboženství vyplnit Rytíř Jedi. Vyjdeme jim vstříc a Jedi se seteme, ale překvapuje vás osobně, jaký vliv mohou takovéto skupiny mít?

Je to jen jedna z věcí, které mne dnes překvapují na každém kroku.

Vlastně celý svůj život jste spojil s Moravou, která její část je vám nejbližší?

Jsem sice spíše Lach než Moravák, ale přesto je mi nejbližší území táhnoucí se od sklípků ve Velkých Bílovicích po sklípky v okolí Mutěnic, Rohatce a Ratiškovíc. Mám dokonce svoji vlastní hypotézu o tom, co mne na té oblasti tak přitahuje.

Děkuji za rozhovor.

Očekávané události ČSÚ v březnu 2011

Tiskové konference ČSÚ

1. | Sčítání lidu, domů, bytů – Ústí nad Labem, Liberec
2. | Sčítání lidu, domů, bytů – Hradec Králové, Pardubice
3. | Sčítání lidu, domů, bytů – Ostrava, Olomouc
4. | Sčítání lidu, domů, bytů – Zlín, Brno
7. | Sčítání lidu, domů, bytů – Praha
11. | HDP za rok 2010 a vývoj české ekonomiky
29. | Historie a vývoj soukromého školství

Rychlé informace

- 4., 11., 18., 25. | Šetření průměrných cen vybraných výrobků – pohonné hmoty a topné oleje (9.–12. týden)
9. | Průměrné mzdy (4. čtvrtletí 2010)
 9. | Indexy spotřebitelských cen – inflace (únor 2011)
 9. | Zahraniční obchod (leden 2011)
 11. | Národní účty (4. čtvrtletí 2010)
 11. | Stavebnictví (leden 2011)
 11. | Průmysl (leden 2011)

11. | Šetření průměrných cen vybraných výrobků – potravinářské výrobky (březen 2011)
14. | Pohyb obyvatelstva (rok 2010)
15. | Vybrané ukazatele hospodářství (leden, únor 2011)
15. | Indexy cen vývozu a dovozu (leden 2011)
15. | Indexy cen výrobců (únor 2011)
16. | Maloobchod (leden 2011)
24. | Konjunkturální průzkum (březen 2011)

Sčítání lidu, domů a bytů 2011

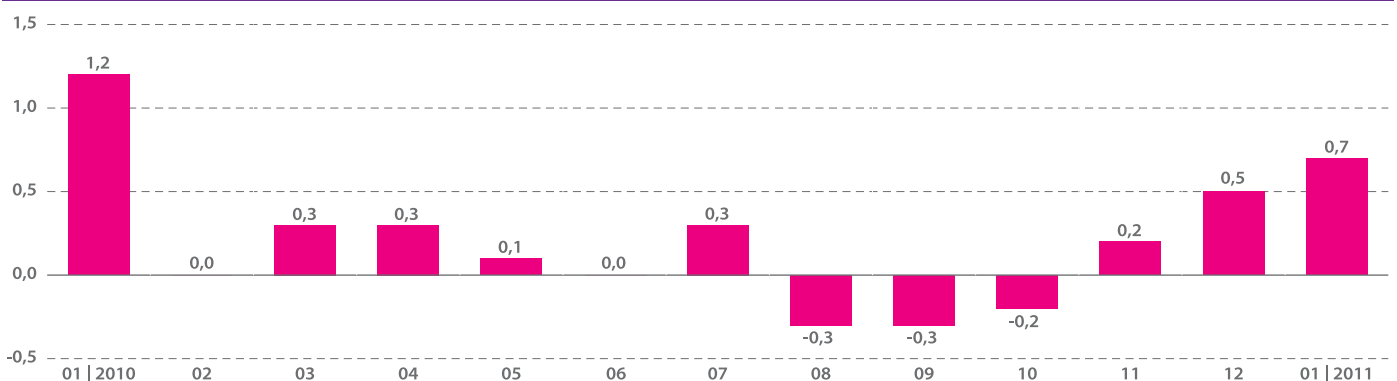
7. | Sčítací komisaři začínají navštěvovat domácnosti a roznášet formuláře. Každý občan dostane zelený SČÍTACÍ LIST OSOBY. Majitelé a uživatelé bytů dostanou navíc žlutý BYTOVÝ LIST a majitelé či správci domů ještě oranžový DOMOVNÍ LIST. Roznáška formulářů končí 25. března 2011.

25./26. | Půlnoc z 25. na 26. března je tzv. rozhodným okamžikem sčítání. Informace do sčítacích formulářů se vyplňují podle skutečnosti platné v tento rozhodný okamžik.

26. | V tento den je možné začít odevzdávat vyplněné sčítací formuláře. Existují tři základní cesty:

- internet
- předání sčítacímu komisaři
- odeslání poštou v obálce nebo odevzdání na kterékoliv poště.

Meziměsíční změny spotřebitelských cen (v %)

Zdroj: ČSÚ

Výběr výstupů ČSÚ v únoru 2011

a-1158-11 | Firmy se zahraniční majetkovou účastí v ekonomice ČR: oslabily nebo dále sílí? (2010)

Vývoj proporcí firem se zahraničním kapitálem na vybraných charakteristikách ekonomického vývoje v ČR. Pozice v reálné ekonomice. Pozice ve finančním sektoru.

 zdarma 30 Kč 60 Kč

e-2102-11 | Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2010

Přehled celkové sklizně a sklizně z jednoho hektaru u jednotlivých plodin, počtu ovocných stromů a sklizně ovoce v členění za zemědělství celkem a podle jednotlivých krajů. V publikaci je uveden i přehled o spotřebě hnojiv.

 zdarma

e-2115-11 | Souhrnný zemědělský účet – předběžné výsledky za rok 2010

Souhrnný zemědělský účet měří ekonomickou velikost a výkonnost odvětví zemědělství v rámci národního hospodářství. V publikaci je uveden účet výroby, účet tvorby důchodu a účet podnikatelského důchodu.

 zdarma

w-2117-10 | Výsledky chovu drůbeže za rok 2010

Roční výsledky v základních ukazatelích: početní stavy drůbeže, z toho slepic, výroba vajec, prodej jatečné drůbeže.

 zdarma 400 Kč

w-6003-10 | Zahraniční obchod České republiky podle CZ-CPA (1. až 4. čtvrtletí 2010)

Údaje o zahraničním obchodu ČR v členění podle CZ-CPA 2 celkem a v teritoriální struktuře.

 zdarma 400 Kč

e-4209-11 | Volby do zastupitelstev obcí v roce 2010 – I. díl

Přehled o výsledcích voleb a složení zastupitelstev celkem.

 zdarma

w-2123-10 | Výsledky chovu prasat (k 31. 12. 2010)

Výsledky chovu prasat v základních ukazatelích: početní stavy prasat podle hmotnostních kategorií a účelu chovu, narození a úhyny selat, počty oprasených prasníc a prasniček, počty narozených a odchovaných selat na prasnici, prodej jatečných prasat.

 zdarma 400 Kč

w-2122-10 | Výsledky chovu skotu (2. pololetí 2010)

Výsledky chovu skotu v základních ukazatelích: početní stavy skotu podle věkových kategorií a podle pohlaví, počty krav dojených a krav bez tržní produkce mléka, narození a úhyny telat, průměrná dojivost krav, natalita, výroba a prodej mléka, prodej jatečného skotu.

 zdarma 400 Kč

t-70011-10 | Indexy cen stavebních prací, indexy cen stavebních děl a indexy nákladů stavební výroby

Čtvrtletní informace o vývoji indexů cen ve stavebnictví členěných na stavební práce podle klasifikace CZ-CPA a stavebních děl podle klasifikace CZ-CC. Zároveň obsahuje cenové indexy podle směrů výstavby a průměrné ceny vybraných stavebních prací včetně podmínek, za kterých byly stanoveny.

 zdarma 40 Kč 80 Kč

 publikace v tištěné podobě publikace v elektronické podobě

 datová sada | Uvedené publikace je možné objednat (e-mail: objednavky@czso.cz, tel.: 274 052 400, 274 052 732) nebo přímo zakoupit v prodejní publikaci v ústředí ČSÚ (Na padesátém 81, Praha 10). Všechny publikace ČSÚ najdete na www.czso.cz.

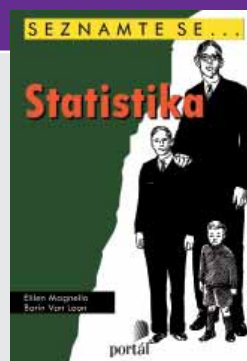
Knižní tip

E. Magnello, B. Van Loon: Seznamte se... Statistika

Publikace přináší poutavým způsobem zajímavá fakta z historie statistiky a o statistice. Je určena nezasvěceným čtenářům.

Statistika bývá postrachem především pro studenty, kteří musí projít jejím základním kurzem a s matematikou si zrovna netykají. Tato

kniha je na rozdíl od mnoha statistických příruček zábavným čtením, ale zároveň fundovaným úvodem do oboru. Autorka – Eillen Magnello (vyučuje statistiku na University College v Londýně), v ní vysvětluje dějiny statistiky, základní koncepte jednotlivých přístupů k organizování a sumarizaci dat, představuje hlavní osobnosti, které tuto vědu na pomezí sociologie a matematiky

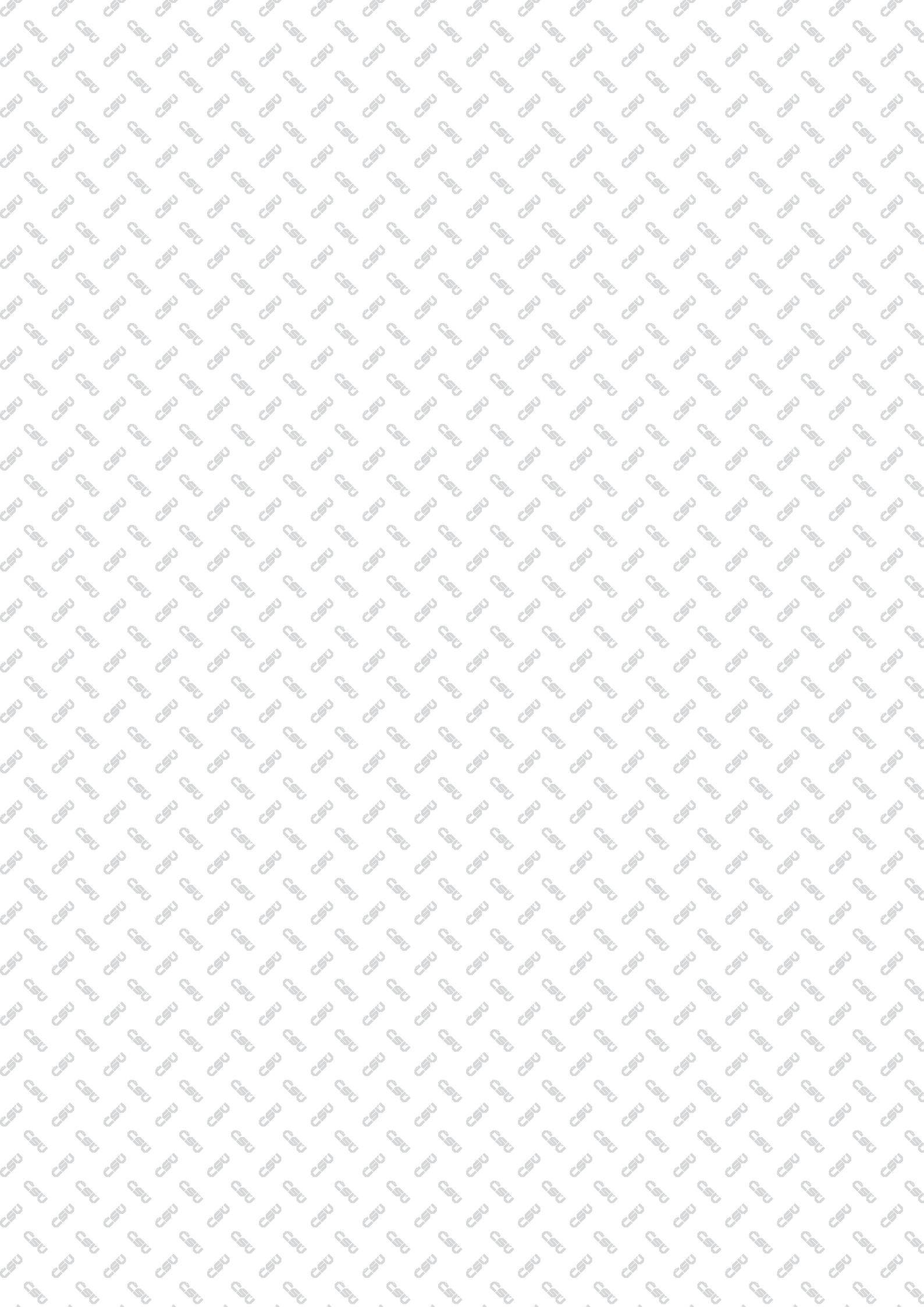
posunuly vpřed, a rozebírá hlavní přístupy jednotlivých škol. To vše

v zajímavém grafickém provedení ilustrátora Borin Van Loona.

Knihu doplňují dvě přílohy – Základní statistické vzorce a normální rozdělení a Anglicko-český heslář statistických termínů.

Vydalo ji nakladatelství Portál v roce 2010, 192 stran.

odbor vnější komunikace

Český statistický úřad
Na padesátém 81
100 82, Praha 10
www.czso.cz

ev. č. MK ČR E 19925